

**Jalostuksen tavoiteohjelma
2018-2022
päivitys**

Shetlanninlammaskoira

Hyväksytty rotujärjestön yleiskokouksessa 18.03.2017
SKL:n jalostustieteellinen toimikunta hyväksynyt 19.12.2017

Sisällys

1. YHTEENVETO	4
2. RODUN TAUSTA	6
3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA	7
4. RODUN NYKYTILANNE.....	10
4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja.....	10
4.1.1 Rekisteröinnit Suomessa.....	10
4.1.2 Jalostuspohja.....	13
4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa	24
4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta	25
4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet	27
4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta	27
4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin	27
4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus	27
4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa.....	27
4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet	39
4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen	50
4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta	53
4.3. Terveys ja lisääntyminen.....	53
4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet	53
4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet	62
4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt	74
4.3.4 Lisääntyminen	75
4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet.....	78
4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä	78
4.4. Ulkomuoto	78
4.4.1 Rotumääritelmä	78
4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset	83
4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus	86
5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA.....	88
5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso.....	88

5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen.....	91
6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	92
6.1 Jalostuksen tavoitteet.....	92
6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille	94
6.3 Rotujärjestön toimenpiteet	95
6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin.....	96
6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta	97
7. LÄHTEET	98
8. LIITTEET	100

1. YHTEENVETO

Shetlanninlammaskoira on kaikilta osiltaan tasapainoinen, sopusuhtainen ja liioittelematon, mutta silti erittäin kaunis, suloinen ja täynnä eleganssia. Shetlanninlammaskoiran uskollisuus ja kuuliaisuus sekä miellyttämisenhalu omistajaansa kohtaan ovat piirteitä, jotka tekevät siitä yhdessä valppauden, älykkyyden, sitkeyden ja aktiivisuuden kanssa erinomaisen seura- ja harrastuskoiran.

Shetlanninlammaskoira on vuodesta toiseen sijoittunut rekisteröintimäärien perusteella viidentoista suosituimman rodun joukkoon. Rodun suosio perustuu sen monipuolisuuteen. Suosituimpia harrastuksia ovat koiranäyttelyt ja agility, mutta shetlanninlammaskoiria näkee myös tottelevaisuus- ja paimennuskokeissa sekä koiratanssin parissa. Shetlanninlammaskoira täyttää myös toiveet uskollisesta perheenjäsenestä tai aktiivisesta lenkkikaverista.

Rodun suosio on johtanut tilanteeseen, jossa pentujen kysyntää on enemmän kuin tarjontaa. Kasvattajille tilanne on hyvin haastava – kysynnästä huolimatta jalostukseen tulisi käyttää vain rodun keskitasoa parempia yksilöitä.

Shetlanninlammaskoiran historia Suomessa alkaa vuodesta 1951, kun *Regina Broman* toi ensimmäisen yksilön Ruotsista Suomeen. Varsinainen kasvatustyö pääsi käyntiin ja 1950-luvulla rekisteröitiin 131 shetlanninlammaskoiraa. Tästä rekisteröintimäärät lähtivät nopeaan kasvuun. Rekisteröintejä vuodesta 1951 vuoteen 2015 on yhteensä 26 655 kappaletta.

Aluksi shetlanninlammaskoiria tuotiin vain Iso-Britanniasta ja Ruotsista, mutta 1990-luvulla koiria alettiin tuoda myös Virosta. Tänä päivänä shetlanninlammaskoiria tuodaan Suomeen useiden Euroopan maiden lisäksi Yhdysvalloista, Kanadasta ja jopa Australiasta. Tuontikoiria on rekisteröity yhteensä 734 kappaletta.

Tuontikoirien käyttö jalostuksessa onkin ollut hyvin runsasta. Viimeisellä kymmenvuotisjaksolla joka toinen jalostukseen käytetty uros ja joka viides narttu oli tuontikoira.

Shetlanninlammaskoira populaatio on Suomessa hyvin runsas, mutta jalostuspohja kuitenkin melko kapea. Jalostukseen on käytetty vain murto-osaa rodun yksilöistä ja samalla on menetetty suuri määrä erilaisia geeniversioita. Myös jalostuskoirien epätasaiset jälkeläismäärät ja matadoriurosten käyttö ovat köyhdyttäneet rodun perinnöllistä monimuotoisuutta. Jalostukseen vähemmän käytettyjen sukulinjojen sekä mahdollisimman monipuolisen, tehokkaan ja tasaisen urosten jalostuskäytön keinoin rodun perinnöllinen monimuotoisuus on kuitenkin vielä elvytettävissä.

Shetlanninlammaskoiran alkuperäinen käyttötarkoitus oli toimia lammaspaimenena ja hälyttävänä pihavahtina. Paimentaminen vaati valppautta, älykkyyttä, sitkeyttä ja aktiivisuutta. Näitä piirteitä löytyy nykypäivän shetlanninlammaskoiraltakin. Luonteen arviointi perustuu kuitenkin suureksi osaksi koiran omistajan omiin tulkintoihin, koska luonnetestissä viimeisen kymmenvuotisjakson aikana kävi vain kaksi shetlanninlammaskoiraa sadasta. Keskimääräinen shetlanninlammaskoira on luoksepäästävä, hyväntahtoinen ja avoin, mutta hieman rauhaton. Shetlanninlammaskoiralla on vilkas temperamentti sekä kohtuullinen toimintakyky ja taisteluhalu.

Shetlanninlammaskoira on pitkäikäinen ja perusterve. Rodussa on kuitenkin yleistymässä perinnöllisiä vikoja ja sairauksia, joiden vastustamiseksi shetlanninlammaskoiran *PEVISA-ohjelmaan* on sisällytetty silmäsairaudet *CEA* (vuonna 1993) sekä *PRA* (vuonna 2007) ja vuoden 2010 alusta *lonkkaniveldysplasia*.

Ohjelman mukaan jalostukseen käytettävällä koiralla tulee olla voimassa oleva silmätarkastuslausunto sekä lonkkakuvaustulos.

Ylimääräiset ripset ja hammaspuutokset ovat myös shetlanninlammaskoiralle tyypillisiä vikoja.

Lisääntymisongelmista yleisimmät ovat heikko sukupuolivietti ja polttoheikkoudet.

Rotumääritelmän mukainen shetlanninlammaskoira on erittäin kaunisilmeinen, runsaskarvainen ja kaikilta osiltaan sopusuhtainen paimenkoira, jolla on terve rakenne ja vaivattomat liikkeet. Suurimpia ongelmia shetlanninlammaskoiran ulkomuodon jalostuksessa ovat epäyhtenäinen rotutyyppi ja liian suuri koko. Rodunomaisen, hienopiirteisen pään ja suloisen ilmeen tavoittelu on myös erittäin haastavaa. Rakenteen puutteet voidaan korjata järkevillä jalostusvalinnoilla.

Käytetyimpien jalostuskoirien tasoa voidaan tällä hetkellä konkreettisesti mitata lähinnä *BLUP-indeksien* avulla. Indeksiksi on arvio yksilön perintötekijöistä tietyssä ominaisuudessa.

Shetlanninlammaskoiralle indeksejä lasketaan toistaiseksi vain lonkkien osalta. Jotta perinnöllinen edistyminen olisi mahdollista, tulisi jalostusvalintoja tehtäessä valita yhdistelmä, jonka indeksien keskiarvo on rodun keskiarvoa (100) parempi. Käytetyimpien shetlanninlammaskoiraurosten keskimääräinen lonkkaindeksi oli 97 ja arvosteluvarmuus 79 % (tilanne elokuu 2016).

Shetlanninlammaskoiran aiemman JTO:n (2013-2017) tavoitteista toteutui lähinnä rodun myönteisen imagon ja rotumääritelmän mukaisen luonteen säilyttäminen. Tavoitteet ulkomuodon, rakenteen ja lisääntymiskyvyn parantamisesta eivät toteutuneet, mutta ominaisuudet eivät myöskään huonontuneet. Heikoimmin toteutui pyrkimys laajentaa rodun jalostuspohjaa. Yksilöiden liikakäyttöä esiintyi edelleen. Pevisaan ei tehty muutoksia.

Shetlanninlammaskoirat ry:n jalostusohje määrittelee jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset terveyden, luonteen ja ulkomuodon osalta sekä antaa suosituksia yhdistelmille. Jalostusohje käsittelee myös jalostuksesta poissulkevat tekijät.

Jalostustavoitteena on ensisijaisesti koira, joka ei kärsi kipua tuottavista tai elämänlaatua heikentävistä fyysisistä tai psyykkisistä vioista tai sairauksista. Muita tärkeitä tavoitteita ovat rodun geneettisen monimuotoisuuden turvaaminen, rotumääritelmän mukaisen luonteen säilyttäminen ja rotutyyppillisen ulkomuodon vaaliminen.

Rotujärjestön ensisijainen keino tukea kasvattajaa pääsemään asetettuihin jalostustavoitteisiin on tehokas tiedottaminen. Kasvattajille tarjotaan myös neuvontaa ja koulutusta kasvattajapäivillä. Ulkomuototuomareille järjestetään rodun erikoiskoulutusta.

Suurimmat uhat shetlanninlammaskoirajalostuksessa ovat perinnöllisten sairauksien yleistyminen ja uusien sairauksien ilmaantuminen. Mikäli rotujärjestön tiedottaminen ja jalostuksen ohjaus ei tavoita kasvattajia, on uhkana rodun geneettisen monimuotoisuuden köyhtyminen entisestään, rodun terveydellisen tilanteen ja ulkomuodon heikkeneminen sekä yhteiskuntakelpoisen luonteen menettäminen.

2. RODUN TAUSTA

Shetlanninlammaskoira on kotoisin karuilta *Shetlannin saarilta*. Ei ole täydellä varmuudella kyetty selvittämään, mitkä rodut ovat vaikuttaneet shetlanninlammaskoiran kehittymiseen nykyiseen muotoonsa. Hyvin todennäköisesti saarilla vierailleilla, *Skandinaviasta* ja *Skotlannista* kotoisin olevilla kalastaja-aluksilla oli mukana koiria, jotka pariutuivat saarten alkuperäisten, niin sanottujen *toonie*-koirien kanssa. Myös islantilaisten valaanpyytäjien *yakkie*-koirat ovat vaikuttaneet shetlanninlammaskoiran kehitykseen.

Pystykorvan vaikutus näkyy tämän päivän shetlanninlammaskoirissa selän tai selkälinja päällä kannetuissa hännissä (katsotaan virheeksi rotumääritelmässä) sekä eteenpäin suuntautuviissa korvissa. Shetlanninlammaskoiran korvien taipumus nousta pystykorvamaisesti pystyyn (katsotaan virheeksi rotumääritelmässä) on yhä edelleen melko yleistä.

Kingcharlesinspanielin vaikutus shetlanninlammaskoiran väriin on ollut melko tärkeä. Suurin osa koirista, jotka mainittiin ensimmäisessä *shetlanninlammaskoirakerhon* rotukirjassa, olivat väriltään *mustia punaruskein merkein*. Tämä väri on sittemmin shetlanninlammaskoirapopulaatiosta hävinnyt.

1800-luvun lopulla Shetlannin saarten maatilat keskittyivät lähinnä lampaiden kasvatukseen. Pienet, sitkeät ja säänkestävät shetlanninlammaskoirat toimivat tiloilla lammaspaimenina sekä pihavahteina. Shetlanninlammaskoiran paimennusominaisuuksia pyrittiin parantamaan risteyttämällä rotuun *pitkäkarvaisia collieita*. Risteytysten ansiosta shetlanninlammaskoirasta tuli valpas, kestävä ja rohkea, mutta myös kookkaampi. Koon odotettiin pienenevän itsestään rankkojen elinolosuhteiden myötä.

Vuonna 1908 perustettiin *Shetland Collie Club* ja määriteltiin ensimmäiset rotua koskevat kriteerit. Vuotta myöhemmin perustettiin *Scottish Shetland Sheepdog Club*. Tällöin turkista sallittiin kaksi muunnosta – pitkäkarvainen ja lyhytkarvainen. *Englannin Kennelklubi* ei hyväksynyt kerhoja, eikä itse rotuakaan, minkä seurauksena *Scottish Shetland Sheepdog Club* aloitti oman rotukirjan pitämisen.

Kun *English Shetland Sheepdog Club* vuonna 1914 perustettiin, rotumääritelmän sanamuotoa muutettiin hieman ja lyhytkarvainen shetlanninlammaskoira kiellettiin. Joulukuussa 1914 Englannin Kennelklubi hyväksyi shetlanninlammaskoiran rotumääritelmän, mutta nimeä *Shetland Collie* se ei hyväksynyt. Shetlanninlammaskoira sai tuolloin nimen *Shetland Sheepdog*, jolla se tunnetaan tänäkin päivänä.

Vuonna 1923 *English Shetland Sheepdog Club* muutti rotumääritelmän säkäkorkeudeksi 30 – 38 cm. Hieman myöhemmin *Scottish Shetland Sheepdog Club* hyväksyi säkäkorkeudeksi 34 cm, jolloin koosta oltiin ensimmäisen kerran yksimielisiä. Vuonna 1948 Englannin Kennelklubi julkisti rotumääritelmän, jonka kaikki hyväksyivät. 1950-luvulla saavutettiin yhtenäisempi koko, mutta vielä tänäkin päivänä rodun yksilöissä esiintyy valtavia kokoeroja.

Nykyinen rotumääritelmä on hyväksytty *FCI:ssä (Fédération Cynologique Internationale)* 3.6.2009 ja *Suomen Kennelliitto – Finska Kennelklubben ry:n* käännös 1.12.2010.

Rodun hyvin alkanut kehitys koki monien muiden rotujen tavoin kovan takaiskun ensimmäisen maailmansodan aikana. Tällöin näyttelyt lakkautettiin ja jalostuskin oli luvanvaraista.

Ensimmäinen shetlanninlammaskoira saavutti valionarvon vuonna 1917. Sen emä oli pienikokoinen collie. Muutamat kasvattajat käyttivät collieristeytyksiä, mikä yhtenäisti suuresti shetlanninlammaskoirarodun tyyppiä.

Regina Broman (kennel *Ra-Cebo*) toi ensimmäisen shetlanninlammaskoiran Suomeen Ruotsista vuonna 1951. Koira oli narttu *Stormkappans Tallyho*. Samana vuonna kyseiselle nartulle syntyi pentue. 1950-luvun alussa *Irma* ja *Veikko Niskanen* (kennel *Karion*) toivat Ruotsista uroksen, *Pukedals Jonny*. Suomen 1950-luvun alussa kasvatettu kanta perustui Ruotsista tuotuihin koiriin. Ruotsiin ensimmäinen shetlanninlammaskoira oli tullut Englannista jo vuonna 1931.

Valitettavasti monet 1950-luvun shetlanninlammaskoirat hankittiin ainoastaan lemmikeiksi perheisiin, joita eivät näyttelyt tai rodunjalostus kiinnostaneet. 1950-luvun lopulla *Ulla-Carita Ylivakkuri* (kennel *Ajukkamaan*) ja 1960-luvun puolella *Mikko E. Mattila* (kennel *Saala*) aloittivat kasvatustyön.

Merkittävä ajanjakso suomalaisessa shetlanninlammaskoirakasvatuksessa voidaan laskea alkaneen vuonna 1957, kun *Karion* kenneliin tuotiin Englannista astutettu narttu, *Hallinwood Zindah Of Ladypark*. *Karion* kenneliin tuotiin jatkuvasti huippusukuisia englantilaisia jalostuskoiria, joiden merkitys rodun kehitykselle Suomessa on ollut hyvin merkittävä. 1960-luvulla usean kasvattajan kasvatustyö perustui juuri *Karion* kennelin koiriin. Aluksi Suomeen tuotiin koiria pääasiassa Englannista ja Ruotsista, myöhemmin myös muualta. Tänä päivänä suosituimmat tuontimaat ovat Ruotsi ja Viro.

Shetlanninlammaskoirien rekisteröintimäärät ovat kasvaneet nopeasti. Kun 1950-luvulla rekisteröitiin 131 shetlanninlammaskoiraa, rekisteröitiin viimeisen viiden vuoden aikana (2011–2016) aikana yhteensä 6137 koiraa. Eniten rekisteröintejä on ollut vuonna 2014, rekisteröitiin 1072 shetlanninlammaskoiraa. Vuodesta 1951 vuoteen 2016 shetlanninlammaskoiria on rekisteröity yhteensä 27106 kappaletta.

(Vuosittaiset rekisteröintimäärät 1951 – 2015 on esitetty kohdassa 4.1.1 Populaation rakenne ja sukusiitos.)

Nimensä mukaan shetlanninlammaskoiran alkuperäinen käyttötarkoitus oli lampaiden paimentaminen. Shetlanninlammaskoira hoiti maataloilla myös pihavahdin virkaa. Tänä päivänä shetlanninlammaskoiran paimennustaipumusta hyödynnetään lähinnä harrastusmielessä paimennuskokeissa. Rotumääritelmän mukaan shetlanninlammaskoiran tulee olla omistajaansa kiintynyt ja kuuliainen sekä ystävällinen, valpas älykäs, sitkeä ja aktiivinen. Nämä piirteet tekevät shetlanninlammaskoirasta ihanteellisen seura- ja harrastuskoiran, joka niin rodun kotimaassa kuin muuallakin maailmassa on tänä päivänä shetlanninlammaskoiran pääasiallinen käyttötarkoitus. Suosituimpia harrastuksia ovat koiranäyttelyt, agility ja tottelevaisuuskoulutus.

3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA

1960-luvulla Suomessa toimi kaksi erillistä shetlanninlammaskoirarotua harrastavaa yhdistystä – Helsingissä 1966 perustettu *Suomen Shetlanninlammaskoira – Finska Shetland Sheepdog ry*, jonka johtohenkilönä toimi pitkään *Aune Rapia* ja Porissa vuonna 1967 perustettu *Suomen Shelttiyhdistys ry*, jota johtivat *Irma* ja *Veikko Niskanen*.

Rotujärjestöoikeuksia molemmat yhdistykset anoivat jo 1970-luvun alussa, mutta Suomen Kennelliitto – Finska Kennelklubben ry eväsi anomukset ja kehotti näitä kahta erillistä rotua harrastavaa yhdistystä yhdentymään. Yhdentymisneuvotteluja käytiinkin useaan otteeseen, mutta tuloksetta. Vuonna 1975

Suomen Kennelliitto ilmoitti myöntävänsä rotujärjestöoikeudet jommallekummalle yhdistykselle, elleivät yhdentymisneuvottelut tuota tulosta. Toinen yhdistys jäisi rotua harrastavaksi yhdistykseksi.

Lähes kymmenen vuoden neuvottelujen tuloksena *Matti Kalvian* (Suomen Shetlanninlammaskoira – Finska Shetland Sheepdog ry) ja *Raija Perälän* (Suomen Shelttiyhdistys ry) puheenjohtajakaudella päästiin molempia yhdistyksiä tyydyttävään ratkaisuun ja nykyinen yhdistys, *Shetlanninlammaskoirat – Shetland Sheepdogs ry*, perustettiin Turussa 25.8.1984. Ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Matti Kalvia ja sihteeriksi Raija Perälä. Yhdistyksen kotipaikaksi päätettiin *Tampere*. Jo samana syksynä Suomen Kennelliitto myönsi uudelle yhdistykselle rotujärjestöoikeudet.

Vanhat yhdistykset jäivät rotujärjestön alaosastoiksi. Nykyisin Helsingissä toimii *Etelä-Suomen Sheltit ry*, Porissa *Lännen Shelttiyhdistys ry* ja Tampereella *Hämeen Sheltit ry*. Kuopiossa toimii myöhemmin perustettu *Savo-Karjalan Sheltit ry* ja Oulussa *Pohjois-Suomen Sheltit ry* (entinen *Pohjois-Suomen Shelttikerho*), joka aloitti toimintansa alaosastona vuonna 2011. Lisäksi toimii kaksi paikallista kerhoa, *Lahden Shelttiipiiri* ja *Turun Shelttikerho*.

Kaikki vanhat jäsenet siirtyivät automaattisesti uuden yhdistyksen jäseniksi. ”Helsingin yhdistyksestä” siirtyi 552 ja ”Porin yhdistyksestä” 289 jäsentä.

Taulukko 1a: SHETLANNINLAMMASKOIRAT – SHETLAND SHEEPDOGS RY:N JÄSENMÄÄRÄN KEHITYS 1984 – 2010

1984	1990	1995	2000	2004	2010
841	1 521	1 952	1 575	1 638	2 070

Yhdistymisen jälkeen jäsenmäärä kasvoi vauhdilla. Yhdistyksen 11. toimintavuosi – 1995 – oli jäsenmäärältään huippuvuosi, jonka jälkeen 2000-luvun alkupuolella jäsenmäärä lähti laskuun. Vuodesta 2005 jäsenmäärä alkoi jälleen kasvaa ja ensimmäisen kerran jäsenmäärä ylitti 2 000 (2 040) vuonna 2009.

Taulukko 1b: JÄSENISTÖN KEHITYS 2005 – 2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Jäseniä yhteensä	1 683	1 744	1 798	1 869	2 040	2 070
Varsinaisia jäseniä	1 301	1 369	1 397	1 512	1 662	1 719
Nuorisojäseniä	245	233	241	191	173	143
Perhejäseniä	106	110	126	131	162	160
Ainaijäseniä	31	32	32	33	41	46

Kunniajäseniä			2	2	2	2
---------------	--	--	---	---	---	---

Aikavälillä 2005 – 2010 varsinaisten- ja perhejäsenten määrä on kasvanut tasaisesti. Nuorisojäsenten määrä sen sijaan on pudonnut lähes puoleen. Ainaisjäseneksi on liittynyt 15 uutta jäsentä. Kunniajäseneksi on kutsuttu kaksi jäsentä.

Taulukko 1b2: JÄSENISTÖN KEHITYS 2011 – 2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Jäseniä yhteensä	2026	2104	2036	1941	1836
Varsinaisia jäseniä	1689	1910	1792	1718	1623
Nuorisojäseniä	137		71	54	52
Perhejäseniä	146	138	115	109	100
Ainaisjäseniä	52	54	55	57	59
Kunniajäseniä	2	2	3	3	3

Aikavälillä 2011 – 2015 varsinaisten- ja perhejäsenten määrä on hieman laskenut. Ainaisjäseneksi on liittynyt 13 uutta jäsentä. Kunniajäseneksi on kutsuttu vuonna 2013 Raija Perälä.

Näiden laskelmien ulkopuolelle on jätetty yhdistyksen ulkopuoliset, äänettömät tuomarijäsenet. Tuomarijäseniä ovat shetlanninlammaskoiran arvostelu oikeudet omaavat ulkomuototuomarit.

Shetlanninlammaskoirakasvattajille on tarjottu mahdollisuus liittää pennunostajat yhdistyksen jäseniksi alennettuun hintaan. Moni kasvattaja onkin tarjonnut pennunostajille ensimmäisen jäsenyyvuoden.

Yhdistyksen alaisuudessa toimii *jalostustoimikunta*. Molemmilla vanhoilla yhdistyksillä toimi omat jalostustoimikuntansa, mutta yhdyntymisen tapahduttua perustettiin yksi uusi jalostustoimikunta. Puheenjohtajaksi valittiin Raija Perälä ja sihteeriksi Mirva Pajunen. Tällöin laadittiin myös ensimmäinen *jalostuksen tavoiteohjelma* ja *jalostusohjesääntö*.

Yhdistyksen hallitus vahvistaa jalostustoimikunnan kokoonpanon. Toimikunta koostuu puheenjohtajasta ja sihteeristä (joka voi olla myös toimikunnan ulkopuolinen) sekä viidestä jäsenestä. Lisäksi jalostustoimikunnalla on käytettävissään *ulkomuototuomarijäsen* sekä *konsultoitava eläinlääkäri*.

Jalostustoimikunnan tehtävä on edistää fyysisesti ja psyykkisesti terveiden sekä rotumääritelmän mukaisten shetlanninlammaskoirien jalostusta ja kasvatusta. Jalostustoimikunnalla on itsenäinen

päätätä- ja toimeenpanovalta useimmissa jalostusta koskeissa asioissa. Toimikunta on jokaisen yhdistyksen jäsenen käytettävissä.

Jalostustoimikunta kerää tietoa muun muassa shetlanninlammaskoirien rekisteröinneistä, terveystutkimuksista sekä näyttely- ja luonnetestituloksista. Näitä tietoja analysoimalla määritetään shetlanninlammaskoirien yleistaso niin terveyden, luonteen kuin ulkomuodonkin suhteen. Listaukset, tilastot ja taulukot sekä näyttelyarvostelut julkaistaan vuosittain ilmestyvissä *Vuosikirjoissa*. Jalostustoimikunta julkaisee myös Sheltit –lehdessä ja yhdistyksen ylläpitämällä internet -sivustolla ajankohtaisia jalostukseen liittyviä artikkeleja.

Jalostustoimikunta järjestää jalostustarkastuksia, ylläpitää jalostusurostia ja pentuvälitystä sekä järjestää ulkomuototuomarikoulutusta ja arvostelukokeita tuomarikokelaille.

Entisen ”Helsingin yhdistyksen” jäsenlehti *Sheltie* ja entisen ”Porin yhdistyksen” *Sheltti* *Pähkinänuoressa* yhdistettiin lehdeksi *Sheltit*. Lehden ensimmäinen päätoimittaja oli *Eila Kannisto*. *Sheltit* –lehti ilmestyy neljästi vuodessa.

4. RODUN NYKYTILANNE

4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja

4.1.1 Rekisteröinnit Suomessa

Vuodesta 1951 vuoteen 2015 shetlanninlammaskoiria on rekisteröity yhteensä 26 655 kappaletta. Eniten rekisteröintejä on ollut vuonna 2014, rekisteröitiin 1072 Shetlanninlammaskoiraa. Muita rekisteröinnin huippuvuosia ovat olleet vuodet 1992 (913 rekisteröintiä) ja 2008 (901 rekisteröintiä) ja v.2012 jälkeen järjestään yli 1000 rekisteröityä. Pienimmillään rekisteröintimäärät kahdenkymmenen viimeisen vuoden (1991 – 2015) aikana ovat olleet vuosina 1999 (554 rekisteröintiä), 2000 (577 rekisteröintiä) ja 1988 (595 rekisteröintiä).

Alla olevassa taulukossa on esitetty kannan kasvua kymmenen vuoden jaksoissa. Kasvu on ollut nopeaa vuoteen 1990 saakka, mutta kahden viimeisen tarkastelujakson aikana kasvu on tasoittunut.

Taulukko 2a: **KOKONAISREKISTERÖINNIT 1951 – 2015**

1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1951 - 1960
4	0	7	15	19	19	26	23	18	30	= 161 kpl
1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1961 - 1970
54	25	37	24	36	66	50	91	106	145	= 634 kpl
1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1971 - 1980
165	149	190	208	245	207	248	216	249	229	= 2 106 kpl
1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1981 - 1990
336	364	337	446	470	511	474	579	670	724	= 4 911 kpl
1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	1991 - 2000
792	913	784	818	695	756	633	590	554	576	= 7 111 kpl
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2001 - 2010
610	665	703	704	714	728	753	901	1 006	863	= 7 647 kpl
2011	2012	2013	2014	2015						2011-2015
991	1067	1040	1072	1049						=5 219kpl

										= 26.655 kpl
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	---------------------

(Lähde: Shetlanninlammaskoirat ry:n vuosi- ja käsikirjat, KoiraNet)

Suomessa on vuoteen 2015 mennessä rekisteröity yhteensä 913 tuontikoiraa. Näistä uroksia on ollut 391 ja narttuja 522. Kahden tuontikoiran sukupuoli ei ole tiedossa.

Alla esitettyssä taulukossa on esitetty tuontikoirien rekisteröintimäärien kasvua kymmenen vuoden jaksoissa.

1980-luvulle saakka tuonti on ollut vähäistä – vain muutamia koiria vuodessa. Vasta 2000-luvulla tuontimäärät ovat vuosittain ylittäneet kahdenkymmenen koiran rajan. Tuontien huippuvuosi on ollut 2008, jolloin rekisteröitiin yhteensä 73 tuontikoiraa.

Taulukko 2b: TUONTIKOIRIEN REKISTERÖINNIT 1959 – 2015

								1959	1960	1959 - 1960
								1	0	= 1 kpl
1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1961 - 1970
1	1	1	1	1	4	4	4	1	5	= 23 kpl
1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1971 - 1980
4	0	1	4	4	1	7	0	3	4	= 28 kpl
1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1981 - 1990
6	8	12	12	12	11	13	7	18	17	= 116 kpl
1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	1991 - 2000
17	21	16	16	11	9	19	18	14	12	= 156 kpl
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2001 - 2010
24	28	39	25	31	36	37	73	56	61	= 410 kpl
2012	2013	2014	2015							2011-2015
52	34	46	46							1959 – 2010
										= 913 kpl

(Lähde: Shetlanninlammaskoirat ry:n vuosi- ja käsikirjat, KoiraNet)

Aluksi shetlanninlammaskoiria tuotiin vain Iso-Britanniasta ja Ruotsista. 1990-luvun alussa alkoivat tuonnit myös Virosta. Aikavälillä 2008 – 2015 Viro on tuonneissa kivunnut jo kärkipaikalle yhdessä Ruotsin kanssa. Virosta on tuotu 111, Ruotsista 81. Iso-Britannia 25. Venäjä 23, Unkari 19. Tsekki 12, Yhdysvallat 11, Norja 10 Tanskasta, Liettuasta ja Kanadasta, yksittäisiä koiria Saksasta, Ranskasta, Puolasta, Latviasta, Alankomaista ja jopa Australiastaja Espanjasta.

Keskimääräistä jalostukseenkäyttöikää voidaan pitää arviona rodun keskimääräisestä sukupolven pituudesta. Tilastointiaikana 1995 – 2015 shetlanninlammaskoirien keskimääräinen jalostukseenkäyttöikä vaihteli uroksilla 3 vuoden 9 kuukauden (vuonna 1995) ja 4 vuoden 9 kuukauden (vuosina 2000 ja 2002) välillä ja nartuilla 3 vuoden 8 kuukauden (vuosina 2007 ja 2009) ja 4 vuoden 3 kuukauden (vuonna 2000) välillä. Ajanjaksolla jalostukseen käytetty uros oli keskimäärin 4 vuotta 5 kuukautta ja narttu 3 vuotta 11 kuukautta vanha.

Taulukko 3a ja 3b: UROSTEN JA NARTTUJEN KESKIMÄÄRÄINEN JALOSTUKSEENKÄYTTÖIKÄ TILASTOINTIAIKANA 1995 – 2015

UROKSET				1995	1996	1997	1998	1999	2000
				3 v 9 kk	4 v 1 kk	4 v 4 kk	4 v 8 kk	4 v 7 kk	4 v 9 kk
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
4 v 7 kk	4 v 9 kk	4 v 7 kk	4 v 8 kk	4 v 7 kk	4 v 6 kk	4 v 5 kk	4 v 0 kk	3 v 10 kk	4 v 1 kk

2011	2012	2013	2014	2015					
4 v 1 kk	4 v 2 kk	4 v	3 v 9 kk	4 v 4 kk					
NARTUT				1995	1996	1997	1998	1999	2000
				3 v 10 kk	3 v 9 kk	3 v 11 kk	3 v 11 kk	4 v 1 kk	4 v 3 kk
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
4 v 2 kk	4 v 0 kk	4 v 1 kk	3 v 10 kk	3 v 11 kk	3 v 9 kk	3 v 8 kk	3 v 9 kk	3 v 8 kk	3 v 10 kk
2011	2012	2013	2014	2015					
3 v 8 kk	3 v 6 kk	3 v 11 kk	3 v 8 kk	3 v 10 kk					

(Lähde: KoiranNet)

Koirarotuja muodostettaessa on käytetty runsaasti sukusiitosta. Sukusiitos tarkoittaa, että pentueen isä ja emä ovat toisilleen lähempää sukua kuin serkukset. Yksilön sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaissuhteesta. Esimerkiksi isä – tytär parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 %, puolisarparituksessa 12,5 % ja serkusparituksessa 6,25 %. Sukusiitoksella on pyritty tuottamaan tasalaatuisia yksilöitä.

Sukusiitosaste- tai prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valittu geenipari sisältää kaksi samaa versiota (*alleelia*) samasta geenistä, jotka molemmat ovat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty geeniversio on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on *homotsygoottinen* (*samanperintäinen*) ja identtinen. Ilman sukusiitosta suurin osa yksilöiden geenipareista on heterotsygoottisia. Jokainen yksilö kantaa perimässään useita haitallisia geeniversioita, joiden todennäköisyys tulla esiin jälkeläisissä kasvaa sukusiitoksen myötä. Turvallista sukusiitosyhdistelmää ei ole.

Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran. Esimerkiksi puolisarparituksessa, jonka sukusiitosprosentti on 12,5 %, vähenee jälkeläisten heterotsygotia 12,5 %. Myös todennäköisyys *resessiivisesti* (*väistyvästi*) periytyvien vikojen ja sairauksien esiintymiseen on 12,5 %.

Sukusiitosasteen suuruus riippuu laskennassa mukana olevien sukupolvien määrästä. Vain sellaisia sukusiitosasteita voi verrata keskenään, jotka on laskettu juuri saman taustatiedon perusteella. Neljän tai viiden sukupolven perusteella laskettu sukusiitosprosentti ei suositusten mukaan saisi olla korkeampi kuin 6,25 %. Tutkimuksissa on todettu sukusiitoksen haittavaikutusten alkavan näkyä sukusiitosasteen ylittäessä

10 %. Tällöin todennäköisyys hedelmällisyyden ja elinvoiman heikkenemiseen kasvaa.

Lisääntymisvaikeudet, pentukuolleisuus ja pentujen epämuodostumat sekä vastustuskyvyn heikkeneminen ja allergia-alttius lisääntyvät. Tätä ilmiötä kutsutaan sukusiitostaantumaksi.

Jos sukusiitosaste kasvaa hitaasti monen sukupolven aikana, haitat ovat pienemmät kuin nopeassa sukusiitoksessa. Rodun monimuotoisuuden kannalta sukusiitosasteen kasvunopeus on tärkeämpi kuin yksittäisten sukusiitosyhdistelmien vaikutus. Yksittäiset sukusiitetyt pentueet eivät nosta rodun sukusiitosastetta pitkällä tähtäimellä niin paljon kuin koko rodun sukulaistuminen harvojen koirien jalostuskäytön ja yksittäisten jalostusyksilöiden ylikäytön seurauksena. Toki todennäköisyys lähisukulaisyhdistelmästä syntyneiden pentujen erilaisille kasvuun ja immuuniteettiin liittyville ongelmille on suurempi kuin vähemmän sukua toisilleen olevien koirien pennuille.

(Lähde: Katariina Mäki, www.kennelliitto.fi)

Tilastointiaikana 1988 – 2015 shetlanninlammaskoiran vuosittainen sukusiitosprosentti on vaihdellut välillä 4,84 % (vuonna 1998) ja 1,28 % (vuonna 2015). Ajanjakson keskiarvo oli 2,29 %. Viimeisen kymmenen vuoden ajan sukusiitosprosentit ovat olleet laskusuunnassa. Syynä suuntaukseen on jalostuskoirien lisääntynyt tuonti, ulkomaisten urosten käyttö sekä kasvattajien lisääntynyt

valveutuneisuus. Jalostustietojärjestelmä KoiraNet helpottaa kasvattajien tiedonsaantia jalostusyksilöiden sukulaisuussuhteista.

Taulukko 3c: SUKUSIITOSPROSENTIN KESKIMÄÄRÄ TILASTOINTIAIKANA 1988 – 2015

							1988	1989	1990	1988 - 1990
							3,38 %	3,67 %	4,32 %	3,79 %
1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	1991 - 2000
4,49 %	4,15 %	4,39 %	4,27 %	3,80 %	4,77 %	4,36 %	4,84 %	3,89 %	3,33 %	4,23 %
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2001 - 2010
2,90 %	3,08 %	3,52 %	3,52 %	2,39 %	1,92 %	1,60 %	1,80 %	1,64 %	1,29 %	2,37 %
2011	2012	2013	2014	2015						2011-2015
1.22%	1.16 %	1.24%	1.10%	1.28%						1.20%
										1988 - 2010
										2.29%

(Lähde: KoiraNet)

4.1.2 Jalostuspohja

Kaikkien alla esitettyjen taulukoiden luvut on laskettu nelivuotisjaksoilta.

(Kunkin vuoden kohdalla näkyvään lukuun sisältyy kyseinen vuosi sekä kolme edellistä. Esimerkiksi vuoden 2010 luvut on laskettu vuosilta 2007 – 2010.)

Taulukko 4a ja 4b: JALOSTUKSEEN KÄYTETTYJEN UROSTEN JA NARTTUJEN SUKUPOLVITTAINEN LUKUMÄÄRÄ TILASTOINTIAIKANA 1988 – 2015

UROKSET							1988	1989	1990
							96	101	105
1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
105	110	128	134	147	160	161	162	166	159
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
168	172	168	171	178	190	195	194	207	193
2011	2012	2013	2014	2015					
199	219	237	242	255					
NARTUT							1988	1989	1990
							359	407	445
1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
481	522	546	565	572	547	519	498	468	432
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
418	414	432	464	489	526	533	560	614	615
2011	2012	2013	2014	2015					

673	721	726	764	786					
Taulukko 4c: ERI ISIEN JA EMIEN LUKUMÄÄRÄN SUHDE SUKUPOLVITTAIN TILASTOINTIAIKANA 1988 – 2015									
							1988	1989	1990
							0,27	0,25	0,24
1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
0,22	0,21	0,23	0,24	0,26	0,29	0,31	0,33	0,35	0,37
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
0,40	0,42	0,39	0,37	0,36	0,36	0,37	0,35	0,34	0,31
2011	2012	2013	2014	2015					
0.34	0.41	0.44	0.4	0.42					

Taulukko 4d ja 4e: JALOSTUKSEEN KÄYTETTYJEN UROSTEN JA NARTTUJEN OSUUS SYNTYNEISTÄ SUKUPOLVITTAIN TILASTOINTIAIKANA 1988 - 2015

UROKSET							1988	1989	1990	1988 - 1990
							7 %	7 %	5 %	6,33 %
1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	1991 - 2000
5 %	5 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	7 %	7 %	6,00 %
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2001 - 2010
8 %	8 %	7 %	7 %	7 %	8 %	8 %	9 %	7 %	7 %	7,60 %
2011	2012	2013	2014	2015						2011-2015
6.00%	7.00%	5.00%	5.00%	2.00%						5.00%
										1988 - 2010
										6.23%
NARTUT							1988	1989	1990	1988 - 1990
							32 %	32 %	30 %	31,33 %
1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	1991 - 2000
26 %	24 %	23 %	22 %	22 %	21 %	20 %	21 %	21 %	21 %	22,10 %
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2001 - 2010
22.00%	25 %	26 %	26 %	27 %	28 %	29 %	29 %	28 %	25 %	26.50%
2011	2012	2013	2014	2015						2011-2015
24.00%	28.00%	16.00%	9.00%	1.00%						15.60%
										1988 - 2010
										23.88%

(Lähde: KoiraNet)

Tehollinen populaatiokoko on laskennallinen arvio rodun perinnöllisestä monimuotoisuudesta ja jalostuspohjan laajuudesta. Mitä pienempi tehollinen populaatiokoko on, sitä nopeammin rodusta häviää erilaisia geeniversioita. Tehollinen koko on suorassa yhteydessä sukusiitosasteen kasvunopeuteen. Mitä pienempi tehollinen koko on, sitä nopeammin rodun keskinäinen sukulaisuus lisääntyy ja sukusiitosaste kasvaa. Sama pätee myös toisin päin.

$$N_e = 1 / (2 \Delta F)$$

ja

$$\Delta F = 1 / (2 N_e)$$

ΔF = sukusiitosasteen kasvunopeus sukupolvea kohden

Sukusiitokseen perustuva laskentakaava antaa melko totuudenmukaisia tuloksia, mutta se toimii vain aineistolle, jossa on tarpeeksi sukupolvia tuomaan esiin suljetun kannan ominaisuuden – nousevan sukusiitosasteen.

Taulukot 4f ja 4g: SUKUPOLVITTAINEN TEHOLLINEN POPULAATIOKOKO JA SEN OSUUS MAKSIMISTA TILASTOINTIAIKANA 1988 – 2015

TEHOLLINEN POPULAATIOKOKO							1988	1989	1990	1988 – 1990
							250	270	285	ka. 268,33
1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	1991 – 2000
292	310	349	364	388	404	397	393	388	366	ka. 365,10
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2001 – 2010
373	376	378	394	412	441	450	458	495	474	ka. 425,10
2011	2012	2013	2014	2015						2011-2015
500	545	574	593	619						566.2
										1988 – 2015
										ka. 406,18
TEHOLLISEN POPULAATIOKOON OSUUS MAKSIMISTA							1988	1989	1990	1988 - 1990
							22 %	21 %	20 %	21,00 %
1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	1991 - 2000
18 %	17 %	19 %	19 %	21 %	23 %	24 %	25 %	26 %	26 %	21,80 %
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2001 - 2010
27 %	27 %	26 %	26 %	26 %	26 %	27 %	26 %	25 %	24 %	26,00 %
2011	2012	2013	2014	2015						2011-2015
24.00%	25.00%	26.00%	25.00%	26.00%						25.20%
										1988 - 2015
										23.7

(Lähde: KoiraNet)

Tehollinen populaatiokoko voidaan arvioida myös jalostuskoirien lukumääristä. Tämä antaa kuitenkin tehollisesta koosta yliarvion, koska käytettävä laskentakaava olettaa, etteivät jalostuskoirat ole toisilleen sukua ja että niillä on tasaiset jälkeläismäärät.

$$N_e = 4 * N_m * N_f / (2 * N_m + N_f)$$

N_m = jalostukseen käytetyt urokset

N_f = jalostukseen käytetyt nartut

Tällä laskukaavalla laskettuna shetlanninlammaskoiran tehollinen populaatiokoko vuonna 2015 oli 257. Jalostukseen käytettiin yhteensä 118 urosta ja 281 narttua.

Ihannetilanteessa jalostukseen käytettäisiin se osuus rodun koirista, joka saadaan jakamalla luku 2 rodun keskimääräisellä pentuekoolla. Shetlanninlammaskoiran kohdalla tämä tarkoittaa, että

jalostukseen tulisi käyttää 57,64 % rodun koirista. (Vuonna 2015 keskimääräinen pentuekoko oli 3,5pentua / pentue.)

Monimuotoisuutta turvaava rajoitus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle on 2-3 % suhteessa rodun neljän vuoden rekisteröinteihin. Shetlanninlammaskoiran kohdalla tämä tarkoittaa 70-106 jälkeläistä / koira. (Rekisteröintejä vuosina 2007 – 2015 oli yhteensä 5 219 kappaletta). Yhdessäkään rodussa yksilöllä ei saisi olla enempää kuin 100 jälkeläistä. Toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi olla korkeintaan 4-6 % suhteessa neljän vuoden rekisteröinteihin. Shetlanninlammaskoiran kohdalla tämä tarkoittaa 141-211 toisen polven jälkeläistä / koira. (Rekisteröintejä vuosina 2007 – 2015 oli yhteensä 5219 kappaletta)

(Lähde: Katariina Mäki, www.kennelliitto.fi, KoiraNet)

Aikavälillä 2007 – 2015 (tilanne 6.12.2012) jalostukseen käytettiin yhteensä 228 eri urosta. Näistä 33 eli 14,47 % tuotti puolet (50 %) kaikista ajanjakson pennuista. Enemmän kuin yksi kymmenestä (11 %) syntyneestä pennusta oli neljän käytetyimmän uroksen jälkeläinen.

Tarkastelujakson aikana yhdellätoista uroksella oli yli 100 ensimmäisen polven jälkeläistä. Urosten elinikäinen tai tähänastinen jälkeläismäärä ylitti myös monimuotoisuutta turvaavan 3 %:n rajan suhteessa neljän vuoden rekisteröinteihin. Suurin osa näistä uroksista on edelleen jalostuskäytössä.

Alla esitetystä taulukosta käy ilmi (tässä järjestyksessä) ajanjakson 2011-2015 (11) käytetyintä urosta, uroksen vanhemmat, uroksen syntymävuosi, pentue- ja pentumäärät, toisen polven pentue- ja pentuemäärät (tilanne aikavälillä jolla uroksella on ollut jälkeläisiä).

Jälkeläismäärät on laskettu koiran koko jalostusuran ajalta. Kokonaisjälkeläismäärä määrää uroksen sijoituksen taulukossa.

Taulukko 5a: KÄYTETYIMMÄT UROKSET 2011-2015

1.	Limbunya Orion	* 2006	32	105	37	118	2012-2015
	(Rannerdale The Wizard Of Oz – Nigme Thodora)						
2.	Windcrest Blaze of Fire	* 2011	30	105	8	24	2013-2014
	(Shellric's Up To Date – Windcrest Over The Rainbow)						
3.	Mainland's Powerpoint	* 2004	29	97	55	199	2009- 2012
	(Englonian The Real McCoy – Moorwood Aweet Sensation)						
4.	Blenmoon Black King	* 2008	21	86	57	195	2009- 2016
	(Sherkarl Ice Wizard – Mistelin Tinette Mare)						
5.	Moorwood Hot Legend	* 2011	20	86	7	22	2012-2016
	(Edglonian The Real Maccy - Moorwood Sweet Sensation)						
6.	Lundecoc's Happy Talk	* 2005	24	83	15	50	2007- 2014
	(Englonian Strolling Nomad Of Lochkaren – Lundecoc's Waterlily)						
7.	Blomlane's True Blue	* 2009	24	82	11	37	2011 2014
	(Mainland's Powerpoint – Bermarks Jawa in Blue)						
8.	SheltieLin's Golden Wonder	* 2010	25	81	20	59	2011-2016
	Gun's & Roses Scottish Spy – Sheltie Lin's Queen of Wonder)						
9.	Marviholl Favorit	* 2007	21	78	26	78	2008-2013
	Lundecoc's Skip'n go Naked – Marvitholl Sirina)						
10.	Lizmark Marchand D'or	* 2010	21	76		172	2013-2014
	(Lizmark Look This Way – Lizmark Black Orchid)						

11.	Caravan Ermerico The Evil Devil	* 2009	19	75	15	63	2009 - 2012
	(Apple Acres Astrology – Shadowbrook's Gem Show)						

(Lähde: KoiraNet)

Tuontikoirat on merkitty *kursiivilla*.

Tuontikoiria joukossa on yhdeksän eli 89,1 % ja suomalaisia uroksia vain kaksi eli 10,9%.

Tuontikoirien pentueita on 221 ja pentuja 786. Suomalaisen urosten pentueita on 45 ja pentuja 168.

Suomalaisten urosten jälkeläisten osuus on 21,5% ja tuontikoirien jälkeläisten osuus 78,5%.

Tuontiurosten keskimääräinen pentuekoko oli 3,5 kun kotimaiset urokset tuottivat keskimäärin 3,7 pentua / pentue.

Taulukossa esiintyvien urosten lähisukulaaisuudet: *Mainland's Powerpoint*:illa ja *Marvitholl Favorit*:illa on sama isän emä (*Edglonian Miss Sophisticated*).

Tarkastelujaksolla 2010-2015. Shetlanninlammaskoirien jalostuksessa niin kutsuttujen matadoriurosten käyttö on ollut yleistä. Tulevaisuutta ajatellen yksittäisten urosten jälkeläismääriin tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Ihannetilanteessa käytettävissä olevien urosten jalostuskäyttö olisi mahdollisimman tasaista niin, ettei yhdelläkään uroksella olisi poikkeavan paljon jälkeläisiä muihin nähden. Yllä esitetystä taulukosta on mukana suhteellisen nuoria uroksia, joilla jo nyt on rodun monimuotoisuutta ajatellen liikaa jälkeläisiä. Suositeltavaa olisi jakaa uroksen jalostuskäyttö useammalle vuodelle. (Yllä esitetyn taulukon uroksista kahdeksan on saanut jälkeläisensä 2-5v aikana.) Myös jalostukseen käytettävien urosten sukulaisuussuhteisiin (vähintään muutama polvi taaksepäin) tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota.

Aikavälillä 2010-2015 käytettiin 282 eri urosta. 5 eli 15,36 % tuotti puolet (50 %) kaikista ajanjakson pennuista. Yksi kymmenestä (10 %) syntyneestä pennusta oli viiden käytetyimmän uroksen jälkeläinen.

Alla esitetystä taulukosta käy ilmi (tässä järjestyksessä) ajanjakson 2001 – 2015 kaksikymmentä (20) käytetyintä urosta, uroksen vanhemmat, uroksen syntymävuosi, pentue- ja pentumäärät, toisen polven pentue- ja pentuemäärät, sekä aikaväli, jolla uroksella on ollut jälkeläisiä.

Jälkeläismäärät on laskettu koiran koko jalostusuran ajalta. Kokonaisjälkeläismäärä määrää uroksen sijoituksen taulukossa.

Taulukko 5b: KÄYTETYIMMÄT UROKSET 2001 – 2015

1.	Golden Rose Play With Fire	* 2006	50	177	71	210	2007-2015
	(Sheldon Space Joker – Silimen Hymyn Tähtisade)						
2.	Grandgables A Showy Fellow	*2004	54	176	139	485	2005-2009
	(Grandcables It's Showtime – Granscables Foxy Lady)						
3.	Chandling Champaign Charlie	* 2003	50	161	49	142	2004-2012
	(Blenmerrow Barnaby - Chelmarsh Wild Crystal With Chandli)						
4.	Blenmoon Black King	* 2008	38	151	57	195	2009-2016
	(Sherkarl Ice Wizard - Mistelin Tinette Mare))						

5.	Shelgate Midnight Magic	* 1999	44	145	103	300	2001-2009
	(Eastflash Andy Pandy - Shelgate Magic Touch)						
6.	Mainland's Powerpoint	* 2004	45	143	55	199	2009-2012
	(Edglonian The Real Maccoy - Moorwood Sweet Sensation)						
7.	Sefair Nemo Neumann	* 2001	43	128	29	81	2002-2010
	(Schandarms Sky Of Fame - Sefair Haizana Hamanda)						
8.	Blenmerrow Lambada Lets Boogie	* 2003	39	127	84	301	2004-2014
	(Blenmerrow Barnaby - Blenmerrow Muscadet At Lambada)						
9.	Marvitholl Favorit	* 2007	35	127	26	78	2008-2013
	(Lundecock's Skip'n Go Naked - Marvitholl Sirina)						
10.	Moorwood Caribbean Blue Lover	2005	41	125	102	347	2007-2016
	(Grandgables Say It Again Sam - Moorwood Caribbean Blue Heather)						
11.	Lundecoc's Happy Talk	2005	34	123	15	50	2007-2014
	(Englonian Strolling Nomad Of Lochkaren)						
12.	Bridemoor's Sunny Boy	* 1999	32	114	22	63	2001-2011
	(Eastdale Spotlight Dream - Bridemoor's This Is My Song)						
13.	Pirtelön Duplo Duffee	* 2006	30	108	30	96	2008-2014
	(Pirtelön Benjamin – Pirtelön Viktoria)						
14.	Limbunya Orion	* 2006	32	105	37	118	2012-2015
	(Rannerdale The Wizard of Ozz – Nigma Theodora)						
15.	Windcrest Blaze of Fire	* 2011	30	105	8	24	2013-2014
	(Shellrick's Up To Date – Windcrest Over The Rainbow)						
16.	Faradale Frisbee For Grandgables	* 1995	29	103	67	189	2005-2006
	(Ruscombe Play The Piper - Faradale Fadette)						
17.	Lundecoc's At Dot Com	2001	32	97	35	107	2003-2011
	(Seavall Tipple – Hanburyhill Blue Thistle)						
18.	Riishill's Stravinski	* 2003	29	93	25	75	2004-2013
	(Gwenda Pecos Bill – Riishill's Riis Pupuriis)						
19.	Moorwood Hot Legend	* 2011	20	86	7	22	2012-2016
	(Hillacre Hot To Trot – Moorwood Look For The Dress)						
20.	Tachnamadra The Designer	* 2006	22	86	71	206	2008-2015
	(Japaro By Design – Tachnamadra Time Will Tell)						

(Lähde: KoiraNet)

Tuontikoirat on merkitty *kursiivilla*.

Taulukossa esiintyvien urosten lähisukulaisuudet:

Chandling Champain Charlie ja *Blenmerrow Lambada Lets Boogie* ovat velipuolia. Kummankin isä on *Blenmerrow Barnaby*.

16 taulukon uroksella on vähintään sata ensimmäisen polven jälkeläistä.. Kolmella on yli kolmesataa toisen polven jälkeläistä. Yhdellä on yli 400 toisen polven jälkeläistä.

Näiden laskelmien mukaan myös tarkastelujaksolla 2001 – 2015 matadoriurosten käyttö on ollut hyvin yleistä.

Taulukon uroksista neljätoista on tuontiuroksia eli tuontiurosten osuus on 70%. Kotimaisia uroksia on 6 eli 30%. Sama suuntaus näkyy myös pentuemäärissä (tuontiurosten pentueita 539 = 70.8%. Kotimaisten urosten pentueita on 222 = 29,2%). Tuontiurosten pentuja on 1709 = 68,9%, kotimaisten urosten pentuja on 771 = 31,1%.

Kotimaisten urosten pentueisiin syntyi keskimäärin 3,47 pentua/pentue. Ulkomaisten urosten 3,2 pentua/pentue.

Näiden lukujen valossa tuontiurosten käyttö shetlanninlammaskoiran jalostuksessa on aikavälillä 2001 – 2015 on ollut erittäin runsasta. Useampi kuin joka toinen jalostukseen käytetty uros on ollut tuontikoira.

Aikavälillä 1991 – 2015jalostukseen käytettiin yhteensä 568 eri urosta. Näistä 74 eli 13,03 % tuotti puolet (50 %) kaikista ajanjakson pennuista. Yksi kymmenestä (10 %) syntyneestä pennusta oli seitsemän käytetyimmän uroksen jälkeläinen.

Alla esitetystä taulukosta käy ilmi (tässä järjestyksessä) ajanjakson 1991 – 2015 kaksikymmentä käytetyintä urosta, uroksen vanhemmat, uroksen syntymävuosi, pentue- ja pentumäärät, toisen polven pentue- ja pentuemäärät sekä aikaväli, jolla uroksella on ollut jälkeläisiä.

Jälkeläismäärät on laskettu koiran koko jalostusuran ajalta. Kokonaisjälkeläismäärä määrää uroksen sijoituksen taulukossa.

Taulukko 5c: KÄYTETYIMMÄT UROKSET 1991 – 2015

1.	Bermarks William	* 1993	63	225	91	281	1994 - 2004
	(Bermarks Rock'N'Roll - Tegwell Wild Affair)						
2.	Riishill's Marco Polo	* 1992	59	218	164	551	1993 - 2005
	(Nightwind Moonshiner - Shezadun Jaffay Shaaron)						
3.	Puusin Reipas	* 1992	73	212	94	292	1993 - 2004
	(Westpark Flying Irishman - Puusin Viivi)						
4.	Mistelin Musket Soldier	* 1985	59	205	135	440	1987-1997
	(Shelfrect Stroller – Francehill Megastar)						
5.	Golden Rose Play With Fire	* 2006	50	177	71	210	2007 - 2015
	(Sheldon Space Joker - Silimen Hymyn Tähtisade)						

6.	Grandgables A Showy Fellow	* 2004	54	176	139	485	2005 - 2009
	(Grandgables It's Show Time - Grandgables Foxy Lady)						
7.	Chandling Champain Charlie	* 2003	50	161	49	142	2004 - 2012
	(Blenmerrow Barnaby - Chelmarsh Wild Crystal With Chandli)						
8.	Pirtelön Legenda	* 1989	39	160	21	80	1991 - 2000
	(Karion Pirkka-Pekka - Pirtelön Tryffeli)						
9.	Blenmoon Black King	2008	38	151	57	195	2009-2016
	(Sherkarl Ice Wizard – Mistelin Tinette Mare)						
10.	Rockaround Night Duty	* 1990	39	145	64	206	1991 - 2000
	(Rockaround Night Hawk - Rockaround Crystal Charm)						
11.	Shelgate Midnight Magic	* 1999	44	145	103	300	2001 - 2009
	(Eastflash Andy Pandy - Shelgate Magic Touch)						
12.	Mainland's Powerpoint	* 2004	45	143	55	100	2009 - 2012
	(Edglonian The Real Maccy - Moorwood Sweet Sensation)						
13.	Pirtelön Fantasia	* 1988	44	145	25	90	1989 - 1996
	(Karion Pirkka-Pekka - Pirtelön Black Lady)						
14.	Shezadun Delech Hamelech	* 1990	38	131	81	332	1991 - 1999
	(Doing Little Bylittle - Westpark Golden Cherie)						
15.	Sefair Nemo Neumann	* 2001	43	128	29	81	2002 - 2010
	(Schandarms Sky Of Fame - Sefair Haizana Hamanda)						
16.	Blenmerrow Lambada Lets Boogie	2003	39	127	84	301	2005-2014
	(Blenmerrow Barnaby - Blenmerrow Muscadet At Lambada)						
17.	Marvitholl Favorit	* 2007	35	127	26	78	2008-2013
	(Lundecock's Skip'n Go Naked - Marvitholl Sirina)						
18.	Moorwood Caribbean Blue Lover	2005	41	125	102	347	2007-2016
	(Grandgables Say It Again Sam - Moorwood Caribbean Blue Heather)						
19.	Nightwind Moonshiner	1988	34	125	202	670	1991-1998
	(Eastdale Classic Clown – Anthos Isla at Stornaway)						
20.	Lundecoc's Happy Talk	2005	34	123	15	50	2007-20014
	(Englonian Strolling Nomad Of Lochkaren)						

(Lähde: KoiraNet)

Tuontikoirat on merkitty *kursiivilla*.

Taulukossa esiintyvien urosten lähisukulaisuudet:

Pirtelön Legenda ja *Pirtelön Fantasia* ovat velipuolia. Kummankin isä on *Karion Pirkka-Pekka*.

Rodun monimuotoisuutta turvaava maksimijälkeläismäärä (106 jälkeläistä) ylittyy jokaisen tässä taulukossa esitetyn uroksen kohdalla. Toisen polven maksimijälkeläismäärä (211 jälkeläistä) ylittyy kolmellatoista uroksella.

Näiden laskelmien mukaan on shetlanninlammaskoiran jalostuksessa käytetty runsaasti matadoriuroksia myös tarkastelujaksolla 1991 – 2015.

Taulukon uroksista yksitoista on tuontikoiria eli 55% ja kotimaisia uroksia on 9 eli 45%.

Tuontikoirien pentueita on 478 = 52%, Kotimaisten urosten pentueita on 440 = 48%.

Tuontien pentuja tällä jaksolla on syntynyt 1622 = 51,6%, kotimaisten urosten pentuja on syntynyt 1522 = 48,4%.

Kotimaisten urosten pentueisiin syntyi keskimäärin 3,45entua / pentue. Tuontiurosten keskimääräinen pentuekoko oli 3,39.

Näiden lukujen valossa tuontiurosten käyttö shetlanninlammaskoiran jalostuksessa on ollut erittäin merkittävää jo tarkastelujaksolla 1991 – 2015.

Aikavälillä 2001 – 2015jalostukseen käytettiin yhteensä 1 738 narttua. Alla esitetystä taulukosta käy ilmi (tässä järjestyksessä) ajanjakson 2001 – 2015kaksikymmentä (21) käytetyintä narttua, nartun vanhemmat, nartun syntymävuosi, pentue- ja pentumäärät, toisen polven pentue- ja pentuemäärät (tilanne 16.2.2012) sekä aikaväli, jolla nartulla on ollut jälkeläisiä.

Jälkeläismäärät on laskettu koiran koko jalostusuran ajalta. Kokonaisjälkeläismäärä määrää nartun sijoituksen taulukossa.

Taulukko 5d: KÄYTETYIMMÄT NARTUT 2001 – 2015

1.	Cronys Velvet Dawn	* 2002	5	34	9	41	2004 - 2009
	(Snabswood Schnapps - Cronys Velvet Gold)						
2.	Golden Rose Brilliant Touch	*2008	5	34	9	40	2010-2015
	(Silimen Keijun Ikioma- Golden Rose Gypsy Queen)						
3.	Bernoban Coca Cola	* 2008	5	32	3	9	2009-2014
	White Coastal Little John – Bernoban Black Macig						
4.	Lundecock's Last Dance	* 2003	5	31	26	88	2005 - 2011
	(Myriehewe A Touch Of Class - Romlingen's Naughty But Nice)						
5.	Mistelin Belinda	* 2005	5	30	6	20	2007-2013
	Blenmerrow Lambada Lets Boogie – Mistelin Kiss Me Kate						
6.	Golden Rose Fata Morgana	*2000	6	30	10	28	2001-2008
	(Bemarks Kelvin Klein – Golden Rose Orchidea)						
7.	Bernoban Herkkupyly	* 2007	5	29	8	7	2009-2013
	(Wh- Bernoban Hellä Helmi)						
8.	Golden Rose Rain Dance	* 2002	4	28	4	19	2004 - 2007
	(Lundecock's Loudmouth - Golden Rose Orchidea)						
9.	Taikarannan Caramia	* 2002	6	28	5	15	2003 - 2008
	(Taikarannan Black Tornado - Taikarannan Gabriel)						
10.	Bernoban Mustamaija	* 2005	5	27	13	46	2006 - 2011
	(White Coastal Little Blacky - White Coastal Little All In Blue)						
11.	Bridemoor's Sun Of Baltica	* 2001	5	27	3	11	2003 - 2008
	(Brilyn Leading Ways - White Coastal Little GB Star)						
12.	Taikarannan Fatima	* 2003	5	27	2	10	2004 - 2009
	(Taikarannan Black Tornado - Pirtelön Emma-Elizabeth)						

13.	Taikarannan Gabriel	* 2000	7	26	20	73	2001 - 2007
	(Pirtelön Benjamin - Pirtelön Emma-Elizabeth)						
14.	Foxitar Joy's Pride	* 2002	5	26	1	3	2004 - 2010
	(Helskon Winston Jr - Rawannah Joyous Illusion)						
15.	Hilary	* 1998	5	25	10	48	1999-2006
	(Sunsweet Wild Look – Cadinan Optima Forma)						
16.	Peacehill's Blue Eye	* 2001	5	25	10	34	2002-2008
	(Snowglow's Nearly Nobleman) – Hilary)2002-2008						
17.	Shegurn Blue Peppermint	* 2006	4	25	6	21	2009-2013
	(Moorwood Caribbean Blue Trend						
18.	Shelrod Shadenna	* 2006	5	25	5	14	2009-2014
	(Grandgable a showy Fellow – Shelrod Hearts Desire)						
19.	Peltsun Chewill's Ally	* 2000	6	25	12	41	2002-2008
	(Peltsun Rami-Showmister – Peltsun Dizmar-cherie)						
20.	Murmur American Lily	* 2002	5	25	29	124	2004-2009
	(Shadeland Ancient Legend – Kensil's American Beauty)						

(Lähde: KoiraNet)

Tuontikoirat on merkitty *kursiivilla*.

Taulukossa esiintyvien narttujen lähisukulaisuudet:

Golden Rose Fata Morgana ja *Golden Rose Rain Dance* ovat sisarpuolia. Kummankin emä on *Golden Rose Orchidea*. *Taikarannan Caramia* ja *Taikarannan Fatima* ovat myös sisarpuolia. Kummankin isä on *Taikarannan Black Tornado*. *Taikarannan Caramia* on *Taikarannan Gabrielin* tytär. *Taikarannan Gabriel* ja *Taikarannan Fatima* ovat sisarpuolia. Kummankin emä on *Pirtelön Emma-Elizabeth*.

Vaikka yksittäisten narttujen jälkeläismäärät eivät ensimmäisessä tai toisessa polvessa ylitäkään rodun monimuotoisuutta turvaavia rajoja, tulisi narttujen sukulaisuussuhteisiin (vähintään muutama polvi taaksepäin) tulevaisuudessa kiinnittää enemmän huomiota.

Taulukon nartuista kaksi on tuontinarttua eli niiden osuus on 10%. Kotimaisia narttuja on 18 eli 90, %. Sama suuntaus näkyy myös pentuemäärissä (tuontinarttujen pentueita on 10 eli 10%. Kotimaisten narttujen pentueita 93 eli 90%). Kokonaisjälkeläismäärissä Ulkomaisten narttujen jälkeläisiä on 65 = 11,6% Kotimaisten narttujen jälkeläisistä syntyi 494 = 88,4%. Kotimaisten narttujen pentueisiin syntyi keskimäärin 5,3 pentua/pentue. Tuontinarttujen keskimääräinen pentuekoko oli 6,5 pentua/pentue.

Aikavälillä 1991 – 2015 jalostukseen käytettiin yhteensä 2568 eri narttua. Alla esitetystä taulukosta käy ilmi (tässä järjestyksessä) ajanjakson 1991 – 2015 kaksikymmentä käytetyintä narttua ja nartun vanhemmat, nartun syntymävuosi, pentue- ja pentumäärät sekä toisen polven pentue- ja pentuemäärät ja aikaväli jolloin nartulla on ollut jälkeläisiä.

Jälkeläismäärät on laskettu koiran koko jalostusuran ajalta. Kokonaisjälkeläismäärä määrää nartun sijoituksen taulukossa.

Taulukko 5e: KÄYTETYMMÄT NARTUT 1991 – 2015

1.	Golden Rose Orchidea	* 1993	8	43	27	118	1994-2002
	(Shetzadun Deleh Hamelech – Tuliketun Florence)						
2.	Golden Rose Brilliant Touch	* 2008	5	34	9	40	2010-2015

	(Silimen Keijun ikioma – Golden Rose Gipsy Queen)						
3.	Cronys Velvet Dawn	* 2002	5	34	9	41	2004 - 2009
	(Snabswood Schnapps - Cronys Velvet Gold)						
4.	Springrotin Dominique	* 1990	5	32	6	18	1992 - 1997
	(Poulsgaards Hurrican In Gold - Poulsgaards Be My Joy)						
5.	Bernoban Coca-Cola	* 2008	5	32	3	9	2009-2014
	(White Coastal Little John – Bernban Black Magic)						
6.	Lundecock's Last Dance	* 2003	5	31	26	88	2005 - 2011
	(Myriehewe A Touch Of Class - Romlingen's Naughty But Nice)						
7.	Riishill's Special Shape	* 1990	7	31	47	165	1992 - 1999
	(Shezadun Bene Elia Berac - Riishill's Celeste)						
8.	Mistelin Belinda	* 2005	5	30	6	20	2007-2013
	(Blenmerrow Lambada Lets Boogie – Mistelin Kiss Me Kate)						
9.	Yazina's Blue Jewel	* 1990	6	30	40	155	1991 - 1997
	(Shezadun Bene Elia Berac - Karion Blue Kohinoor)						
10.	Golden Rose Fata Morgana	* 2000	6	30	10	28	2001 - 2008
	(Bemarks Kelvin Kline - Golden Rose Orchidea)						
11.	Riishill's Riis-Rosii	* 1992	6	30	7	17	1993 - 2000
	(Rockaround Night Duty - Riishill's Special Shape)						
12.	Karion Beatrice	* 1996	6	30	11	27	1997 - 2004
	(Satulinnan Bon's Black Boy - Karion Blue Isis)						
13.	Lemmikkipolun Peppi Pirtsakka	* 1993	7	29	8	25	1995 - 2002
	(Chiroskas English Style - Lemmikkipolun Tarutuuli)						
14.	Hilary	* 1998	6	29	10	48	1999 - 2006
	(Sunsweet Wild Look - Cadinan Optima Forma)						
15.	Pirtelön Jessica	* 1991	7	29	12	42	1992-2000
	(Pirtelön Fantasia – Pirtelön Banan Split)						
16.	Bernoban Herkkupylly	* 2007	5	29	8	27	2009-2013
	White Coastal Ltle John – Bernoban Hellä Helmi)						
17.	Camicats Fröken	* 1991	7	29	13	37	1993 - 2000
	(Mistelin Musket Soldier - Puksin Pepita)						
18.	Scandyline Blue Butterfly	* 1997	5	29	10	44	1999 - 2006
	(Scandyline Little Xplosion - Scandyline Little Windsong)						
19.	Poulsgaards Be My Joy	* 1989	7	32	17	81	1990 - 1997
	(Poulsgaards Elton John - Poulsgaards Don't Forget Me)						
20.	Golden Rose Rain Dance	* 2002	4	28	4	19	2004-2007
	(Lundecoc's Loudmouth – Golden rose Orchidea)						
20.							

(Lähde: KoiraNet)

Tuontikoirat on merkitty *kursiivilla*.

Taulukossa esiintyvien narttujen lähisukulaisuudet:

Springrotin Dominique on *Poulsgaard Be My Joyn* tytär. *Riishill's Special Shape* ja *Yazina's Blue Jewel* ovat sisarpuolia. Kumminkin isä on *Shezadun Bene Elia Berac*. *Riishill's Special Shape* on myös *Riishill's Riis-Rosiin* emä. *Pirtelön Banana Split* on *Pirtelön Jessican* emä.

Taulukon nartuista neljä on tuontinarttuja eli tuontinarttujen osuus oli 20%. Kotimaisia narttuja on 16eli 80% Sama suuntaus näkyy myös pentuemäärissä (tuontinarttujen pentueita 21= 22.1%

kotimaisten narttujen pentueita 95= 77,99%) .Tuontinartujen pentuja on 122 = 20,4%, kotimaisten narttujen pentuja on 475 = 79.6%)

Kotimaisten narttujen pentueisiin syntyi keskimäärin 5 pentua / pentue. Tuontinarttujen keskimääräinen pentuekoko oli 4,9.

Myös tämän otannan mukaan joka viides ajanjaksolla 1991-2015 oli tuontinartun jälkeläinen.

Erot kotimaisten urosten ja narttujen keskimääräisiin pentuekokoihin voivat selittyä sillä, että nartuille on yleisemmin käytetty ulkomaisia, kaukaisempaa sukua olevia uroksia. Ajanjaksolla 2001 – 2015kotimaisten urosten keskimääräinen pentuekoko oli 3,3 ja narttujen 5,9 pentua/ pentue. Ajanjaksolla 1991 – 2015vastaavat luvut olivat uroksilla 3,4 ja nartuilla 5.

Kennelliiton hallituksen hyväksymän *Koirarekisteriohje 2012:n* määräykset astuivat voimaan 1.1.2012. Määräysten voimaan tulon jälkeen nartulla voidaan teettää enintään viisi (5) pentuetta.

4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa

Shetlanninlammaskoirapopulaation kokoa maailmanlaajuisesti on mahdoton arvioida. Vastaavia jalostustietojärjestelmiä kuin Suomessa ja Ruotsissa ei muilla mailla ole.

Alla esitetystä taulukosta vertaillaan Suomen ja Ruotsin kokonaisrekisteröintimääriä ajanjaksolla 1991 – 2015.

Taulukko 6a: KOKONAISREKISTERÖINNIT SUOMESSA JA RUOTSISSA VUOSINA 1991 - 2015

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	YHTEENSÄ
SUOMI	792	913	784	818	695	756	633	590	554	576	= 7 111 kpl
RUOTSI	836	868	801	862	788	955	828	846	892	867	= 8 543 kpl
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	YHTEENSÄ
SUOMI	610	665	703	704	714	728	753	901	1 006	863	= 7 647 kpl
RUOTSI	899	840	914	858	993	949	1 007	1 035	1 011	955	= 9 461 kpl
	2011	2012	2013	2014	2015						
SUOMI	991	1067	1040	1072	1049						
RUOTSI											

(Lähde: KoiraNet, Svenska Kennelklubben Avelsdata)

Suomen tavoin myös Ruotsissa shetlanninlammaskoira on erittäin suosittu rotu. Rekisteröintimäärien perusteella shetlanninlammaskoira on pysynyt viidentoista suosituimman rodun joukossa myös Ruotsissa. Rodun kotimaassa Iso-Britanniassa shetlanninlammaskoira ei sen sijaan yllä kahdenkymmenen suosituimman rodun joukkoon.

Alla esitetystä taulukosta vertaillaan muutamien muiden maiden rekisteröintilukuja. (Tiedot ovat hajanaisia.) Muissa pohjoismaissa shetlanninlammaskoira on myös suosittu rotu. Norjassa ja Tanskassa rotu sijoittuu rekisteröintimäärien mukaan kahdenkymmenen suosituimman rodun joukkoon. Kanadassa shetlanninlammaskoira on sijoittunut jopa viidenneksi (vuonna 2005). Yhdysvalloissa shetlanninlammaskoiran rekisteröintimäärät ovat suuria – vuosittain rekisteröidään jopa 15 000 shetlanninlammaskoiraa. Shetlanninlammaskoira kuuluu Yhdysvalloissa kahdenkymmenen suosituimman rodun joukkoon.

Taulukko 6b: MUIDEN MAIDEN REKISTERÖINTILUKUJA 2000 – 2009

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ISO-BRITANNIA	2 103	1 673	1 500	1 684	1 638	1 596				
RUOTSI	852	887	822	900	842	993	949	1 007	1 035	1 011
NORJA				415	389	532				
TANSKA						288	263	297	378	301
VIRO						49	45	52	69	53
ALANKOMAAT				432	483	534				
RANSKA				822	838					
YHDYSVALLAT				15 686	15 608	14 278				
KANADA				2 520	2 864	2 847				

Alla esitettyssä taulukossa vertaillaan Suomeen ja Ruotsiin tuotujen koirien määrää aikavälillä 2004 – 2015.

Taulukko 6c: TUONTIKOIRAT SUOMESSA JA RUOTSISSA 2004 – 2015

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	YHTEENSÄ
SUOMI	25	31	36	37	73	56	61	= 319 kpl
RUOTSI	15	20	15	18	23	33	29	= 153 kpl
	2011	2012	2013	2014	2015			
SUOMI			34	46	47			
RUOTSI								

(Lähde: KoiraNet, Svenska Kennelklubben Avelsdata)

Kyseisellä ajanjaksolla Ruotsissa rekisteröitiin yhteensä 6 808 shetlanninlammaskoiraa, joista tuontikoiria oli 153 eli 2,25 %. Suomessa rekisteröitiin yhteensä 5 669 koiraa, joista tuontikoiria oli 319 eli 5,63 %. Suomeen tuodaan siis huomattavasti enemmän koiria kuin Ruotsiin.

4.1.4 Yhteenvedo populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta

Shetlanninlammaskoira on Suomessa hyvin suosittu harrastus- ja seurakoira. Rodun suosio on johtanut tilanteeseen, että kysyntää on enemmän kuin tarjontaa.

Rodun rekisteröintimäärien kasvu oli nopeaa vuodesta 1951 (ensimmäiset rekisteröinnit Suomessa) vuoteen 1990 saakka, jonka jälkeen kasvu on tasoittunut. Viimeisimmän tarkastelujakson (2011 – 2015) vuosittainen rekisteröintimäärä oli keskimäärin 1043 koiraa vuodessa. Vuosi 2014 oli huippuvuosi, jolloin rekisteröitiin 1 072 shetlanninlammaskoiraa. Vuodesta 1951 vuoteen 2015 shetlanninlammaskoiria on rekisteröity yhteensä 26 655 kpl.

Vuoteen 2015 mennessä Suomeen on tuotu yhteensä 913 shetlanninlammaskoiraa. Vuosi 2008 oli huippuvuosi, jolloin rekisteröitiin yhteensä 73 tuontikoiraa. Tuontikoirien käyttö shetlanninlammaskoiran jalostuksessa on hyvin runsasta. Viimeisimmän tarkastelujakson (2011-2015) aikana jalostukseen käytetyistä uroksista tuontikoiria oli 57,14 % ja nartuista 20,00 %.

Tuontikoirien käytön kautta rotuun saadaan uutta verta. Urosten kohdalla ongelmaksi on kuitenkin noussut se, että monet kasvattajat haluavat käyttää samaa urosta tai sen jälkeläistä. Suomeen on myös tuotu toisilleen hyvin läheistä sukua olevia koiria (esimerkiksi isä ja poika). Jatkossa tuonteja harkittaessa tulisi pyrkiä löytämään koiria, joiden lähisukulaisia ei Suomessa vielä ole.

Rodun hyvin alkanut kehitys koki kovan takaiskun ensimmäisen maailmansodan aikana. Tällöin jalostus oli luvanvaraista ja se johti rodun jalostuspohjan kapenemiseen. Samat koirat siis toistuvat sukutauluissa, kun sukutauluja tarkastellaan riittävän monta polvea taaksepäin. Viimeisimmän tarkastelujakson (2011 – 2015) aikana urosten keskimääräinen jalostukseenkäyttöikä on pysynyt tasaisena (4,1v). Narttujen jalostukseenkäyttöikä on laskenut hieman (4 vuotta 2 kuukautta -> 3v4kuukautta). Rodun keskimääräinen sukupolven pituus on siis ollut laskusuunnassa. Rodun sukusiitosaste on viimeisimmän tarkastelujakson (2011 – 2015) ajan ollut laskusuunnassa (2,86 % -> 1,38 %). Syynä suuntaukseen on jalostuskoirien lisääntynyt tuonti, ulkomaisten urosten käyttö sekä kasvattajien lisääntynyt valveutuneisuus. Sukusiitosasteet on kuitenkin laskettu osittain puutteellisten (esimerkiksi tuontikoirien) sukupolvitietojen mukaan, joten tässä esitetyt sukusiitosasteet ovat aliarvioita todellisesta tilanteesta. Rodun sukusiitosasteen kehittymissuunta on kuitenkin nähtävissä. Shetlanninlammaskoiran kohdalla sukusiitosaste on näiden tietojen pohjalta varsin hyvä.

Tehollinen populaatiokoko on laskennallinen arvio rodun perinnöllisestä monimuotoisuudesta ja jalostuspohjan laajuudesta. Tehollinen koko on suorassa yhteydessä sukusiitosasteen kasvunopeuteen. Mitä pienempi tehollinen koko on, sitä nopeammin rodun keskinäinen sukulaisuus lisääntyy ja sukusiitosaste kasvaa. Alla esitetyt luvut on laskettu jalostuskoirien lukumääriin perustuen. Käytetyssä laskentakaavassa ei pystytä huomioimaan jalostuskoirien epätasaisia jälkeläismääriä eikä keskinäisiä sukulaisuuksia. Tämä antaa tehollisesta koosta jopa kymmenkertaisen yliarvion.

Tarkastelujaksolla 2011 – 2015 shetlanninlammaskoiran vuosittainen tehollinen populaatiokoko on vaihdellut välillä 268 (vuosina 2012 ja 2013) ja 220 (vuonna 2011). Kymmenen vuoden keskiarvo oli 253. Jaettuna kolmeen viiden vuoden tarkastelujaksoon (2001 – 2005 ja 2006 – 2010- 2011 - 2015) on tehollisen populaatiokoon kehityssuunta havaittavissa. Ajanjaksolla 2001 – 2005 tehollisen koon keskiarvo oli 261 ja ajanjakson 2006 – 2010 keskiarvo 244, ajanjakso 2011-2015 keskiarvo 257. Tehollisen populaatiokoon nostamisen edellytyksenä on, että nykyistä useampia koiria käytetään jalostukseen. Jalostuskoirilla tulisi myös olla tasaiset jälkeläismäärät.

Rodun potentiaalisesta sukupolvittaisesta tehollisesta populaatiokoosta on viimeisimmän tarkastelujakson (2011 – 2015) aikana ollut käytössä keskimäärin 25,2 %. Määrä on pysytellyt tasaisena viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Jalostukseen käytettyjen urosten ja narttujen suhde on viimeisimmän tarkastelujakson (2011 – 2015) ajan ollut laskussa. Sukupolvittainen isät / emät -suhde on vaihdellut lukujen 0,34 (vuonna 2011) ja 0,42 (vuonna 2015) välillä. Viimeisen sukupolven aikana jalostukseen käytettiin 615 eri narttua. Narttuja kohden käytettiin 195 eri urosta. Ihannetilanteessa uroksia ja narttuja käytettäisiin yhtä paljon.

Viimeisimmän tarkastelujakson (2011 – 2015) aikana rodun uroksista jalostukseen käytettiin keskimäärin

5,0 % ja nartuista 15,60 %. Alhaisimmillaan urosten osuus on ollut edellisen kerran 7 % (vuosina 2003, 2004, 2005, 2009 ja 2010) ja narttujen 22 % vuonna 2001. Varsinkin liian moni uros jää käyttämättä, jolloin suurin osa eri geeniyhdistelmiä menee hukkaan. Koirakantaa tulisi hyödyntää huomattavasti tehokkaammin ja tasaisemmin.

Rodun historiassa samoja yhdistelmiä on toistettu jonkin verran – joitakin yhdistelmiä useampaankin kertaan. Suuntaus erilaisten yhdistelmien käyttöön on kuitenkin yleistynyt ja yhdistelmien uusiminen on tämän päivän shetlanninlammaskoiran jalostuksessa vähäistä.

Monimuotoisuutta turvaava rajoitus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle on 2-3 % suhteessa rodun neljän vuoden rekisteröinteihin. Shetlanninlammaskoiran kohdalla tämä tarkoittaa 70

– 106 jälkeläistä / koirra. Käytetyimmän uroksen osuus ajanjaksolla syntyneistä pennuista oli 3,81 %. Yhteensä seitsemän uroksen osuus pennuista oli yli 2 %. Toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi olla korkeintaan 4-6 % suhteessa neljän vuoden rekisteröinteihin. Shetlanninlammaskoiran kohdalla tämä tarkoittaa 141-211 toisen polven jälkeläistä / koirra. Kolmella uroksella on enemmän kuin 211 toisen polven jälkeläistä ja yhteensä neljällä koiralla yli 141 ensimmäisen polven jälkeläistä. Rodun PEVISA-ohjelmaan ei ole sisällytetty rajoitusta jalostuskoirien jälkeläismääristä.

Viimeisimmän tarkastelujakson (2011 – 2015) aikana jalostukseen eniten käytettyjen urosten ja narttujen joukossa on useampia koiria, joilla on sukutauluissaan samoja vanhempia ja muita sukulaisia – hieman eri järjestyksessä. Myös tämä kaventaa rodun jalostuspohjaa.

Yhteenvedon voidaan todeta, että vaikka yksilöitä on runsaasti, niin rodun jalostuspohja on melko kapea. Monien jalostuskoirien sukutaulussa esiintyy samoja koiria, kun tarkastellaan riittävän monia sukupolvia taaksepäin. Jalostuskoirien lukumäärät ovat epätasaisia ja joukossa on useita ns. matadoriuroksia. Jalostukseen käytetään vain murto-osa rodun uroksista ja nartuista.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta

Rotumääritelmän mukaan shetlanninlammaskoira on valpas, ystävällinen, älykäs, sitkeä ja aktiivinen. Se on omistajaansa kiintynyt ja kuuliainen, vieraita kohtaan pidättyväinen, ei koskaan hermostunut. Alun perin shetlanninlammaskoira työskenteli lammaskoirana. Nykyisin rodun ensisijainen käyttötarkoitus on toimia seurakoirana.

4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin

Shetlanninlammaskoira ei ole jakautunut erillisiin linjoihin käyttöominaisuuksien perusteella.

4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus

Shetlanninlammaskoiran PEVISA-ohjelma ei sisällä vaatimuksia luonne- tai käyttöominaisuuksien osalta.

4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Koirien luonteen, persoonallisuuden ja rodunomaiseen käyttötarkoitukseen liittyvien ominaisuuksien perinnöllisyyden asteiksi on saatu ominaisuudesta riippuen noin 30 - 50%. Tämän vuoksi objektiivisesti, systemaattisesti ja samalla tavalla kerätyllä persoonallisuus- ja käyttäytymistiedolla on merkitystä, jotta saadaan tietoa yksilön ja testatun populaation rodunomaisesta luonteesta ja käyttäytymisestä. Kasvattajat voivat hyödyntää tietoa jalostusvalinnoissa, pennunostajat pentuetta valitessaan ja rotujärjestö jalostuksen ohjauksessa. Koiranomistaja saa puolestaan lisää tietoa oman koiransa käyttäytymisestä.

Nykyinen koirien käyttö ja elinympäristö asettavat uudenlaisia vaatimuksia sheltin luonteelle ja persoonallisuudelle. Nykyaikainen meluinen kaupunkiympäristö monine hajuineen, koirien yksinoloaikojen pituus ja rajallinen mahdollisuus toteuttaa koiran luontaista ja rodunomaista käyttäytymistä voi asettaa koirayksilölle suuriakin vaatimuksia mukautumisen ja selviytymisen kannalta. Koiran hyvinvoinnin kannalta on suuri merkitys, että se pystyy selviämään arjesta, ympäristöstään ja omasta tehtävästään hyvin ja stressaantumatta. Myös Kennelliiton jalostusstrategia painottaa luonteen huomioimista jalostuksessa.

Koirayksilön luonne ja persoonallisuus vaikuttavat osaltaan koiran kykyyn selvitä stressaavista asioista sen arjessa ja elinympäristössä sekä ylipäätään ohjaavat yksilön käyttäytymistä. Perimän eli genotyypin

lisäksi koirayksilöllä ilmenevää käyttäytymistä, fenotyyppiä, muokkaa vahvasti sen ympäristö ja saadut kokemukset syntymästä lähtien. Muokkaavia tekijöitä ovat mm. emän hoiva, kasvattajan luona tapahtunut sosiaalistaminen erilaisille ärsykeille ennen luovutusikää, koiran sosiaalinen ja fyysinen ympäristö, elämäkokemus, koulutus tai sen puute, käytetyt koulutusmenetelmät, oppiminen ja vahvasti koiran oppimishistoria, sekä koiran terveys ja hyvinvointi kuten kipu, sairaudet ja stressi.

Luonnekysely

Shetlanninlammaskoirilla ei ole Suomessa suoritettu luonnekyselyä rotujärjestön toimesta. Luonnekysely tehdään tämän JTO:n voimassaoloaikana, ja sen tuloksia hyödynnetään jatkossa jalostuksen ohjaamisessa testaamistuloksien ohella. Tavoitteena on luonnekyselyllä tavoittaa laajempi kattavuus rodun populaatiosta ja sen tilanteesta luonteen ja käyttäytymisen osalta, kuin luonnetesteillä, MH-luonnekuvauksilla ja jalostustarkastuksilla saadaan. Kyselyitä tullaan tekemään jatkossa jokaisen JTO:n voimassaoloaikana kerran, rodun populaation tilanteen ja sen muuttumisen seuraamiseksi. Lisäksi tullaan avaamaan jatkuvasti avoin kysely käyttäytymisongelmien raportoimiseksi.

Ruotsissa tehdyssä kyselytutkimuksessa 9/2012-10/2013 (Eken Asp jne 2015) tutkittiin vuosien 2000-2011 välillä syntyneiden koirien arkikäyttäytymistä luotettavalla ja validoidulla C-BARQ kyselyllä (Hsu jne 2003). C-BARQ kyselyssä on 118 väittämää, lisäksi tutkittiin 15 lisäväittämällä sosiaalisuutta ja leikkisyyttä (Svartberg, 2005). Kyselyyn tuli 242 vastausta sheltteihin liittyen (vs. keskimääräinen vuosittainen rekisteröintimäärä Ruotsissa 954). 52% sheltteihin liittyvistä kyselyvastauksista oli uroksiin liittyviä (nartut 48%). Shelttien keski-ikä kyselyvastauksissa oli 4.5 vuotta (min = 0.8, max = 13.3).

Sheltit olivat ruotsalaisten tutkimuksessa mukana ns. ei-työkoiraryhmässä (vs. työkoirat), joka jakautui aineiston klusterianalyyssissä edelleen kahteen alaryhmään. Sheltit kuuluivat ei-työkoirien alaryhmään, jossa rodut olivat vähemmän sosiaalisia ja pelokkaampia sekä niillä oli vähemmän ihmiseen kohdistuvaa leikkikiinnostusta verrattuna toiseen ei-työkoirien alaryhmän rotuihin.

Shelteillä esiintyi koko aineistoon (20 rotua, 3591 vastausta) verrattuna keskimääräistä enemmän koiriin ja vieraisiin ihmisiin liittyvää pelkoa sekä ei-sosiaalista pelkoa, johon kuuluu mm. kovien ja äkillisten äänten pelkoa ja erilaisten kohteiden (objektien) pelkoa. Shelteillä oli kyselytutkimuksen mukaan hyvä koulutettavuus, joka tutkijoiden mukaan voi liittyä niiden alkuperäiseen työskentelyhistoriaan ihmisen läheisyydessä.

Koko kyselyaineistossa, kun huomioidaan kaikki rodut, urokset osoittivat narttuihin verrattuna enemmän koiriin kohdistuvaa kiinnostusta ja kiinnostusta leikkiin ihmisen kanssa, enemmän aggressiota (koiriin ja vieraisiin ihmisiin), vähemmän koiriin ja vieraisiin ihmisiin liittyvää pelkoa ja koulutettavuus arvioitiin alhaisemmaksi kuin nartuilla. Iällä oli vaikutusta kohteisiin ja vieraisiin ihmisiin kohdistuvassa aggressiossa, vieraisiin ihmisiin kohdistuvassa pelossa ja ihmisestä erossa olossa sekä jahtaamiseen liittyvissä käytöksissä.

Voidaan olettaa, että koska olemme Ruotsin kanssa maantieteellisesti lähellä toisiamme ja jalostusmateriaalin ja siihen liittyvien valintojen suhteen tehdään samansuuntaisia valintoja sekä jalostusmateriaalia vaihdetaan maiden välillä, ruotsalaisen aineiston pohjalta tehdyt löydökset voivat olla samansuuntaisia kuin Suomessa. Myös MH-luonnekuvauksen persoonallisuuspiirteiden keskiarvojen vertailu maiden välillä antaa samansuuntaisia viitteitä kuten myöhemmin esitetään - tosin Suomessa MH-luonnekuvauksessa on käynyt toistaiseksi vähän shelttejä.

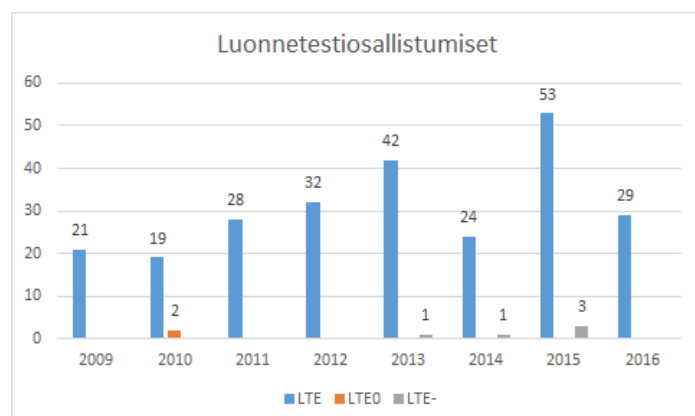
Luonnetesti ja MH-luonnekuvaus

Shetlanninlammaskoiran luonnetta ja persoonallisuutta testataan Suomessa luonnetestillä ja MH-luonnekuvauksella. Molempia testejä järjestetään ympäri Suomea huhtikuusta lokakuulle. Tiedot järjestettävistä testeistä ilmoittautumistietoineen löytyvät Virkku-järjestelmästä (virkku.net).

Keskeinen ero luonnetestin ja MH-luonnekuvauksen välillä on luonnetestissä koiran näkökulmasta tuomarin aiheuttama ihmisuhka koiralle, jota MH-luonnekuvauksessa ei suoraan tule ihmiseltä koiraan kohdistuvana lähietäisyydellä. MH-luonnekuvauksessa jokainen testiosio suoritetaan samanlaisena jokaiselle koiralle, ja koiralla on osioiden välissä palautumisaikaa. MH-luonnekuvauksessa reaktioiden kuvausasteikko on voimakkuusasteikko pienimmästä reaktiosta suureen ja 33 reaktiota kuvataan yhteensä kymmenessä testiosiossa. Luonnetestissä arvioidaan koiran luonnetta suoraan koko testin ajalta testin lopuksi sanallisella asteikolla, kun taas MH-luonnekuvauksessa kuvataan tarkasti koiran reaktioita ja käyttäytymistä kuvauksen eri osioissa välittömästi reaktion jälkeen. MH-luonnekuvauksen kuvaustuloksesta persoonallisuuspiirteet voidaan laskea kuvattujen reaktioiden perusteella sekä tarkastella yksittäisiä reaktioita.

Luonnetesti

Luonnetesti on alun perin suunniteltu työkoirille (armeija, poliisi), mutta sitä on mukautettu yleisemmäksi kaikille roduille sopivammaksi testiksi. Arvostelulomakkeen pisteytys noudattelee siten alkuperäistä palveluskoiran yleistä ihannetta. Ihanneprofiili voidaan laatia kuitenkin rotukohtaiseksi. Shelttien ihanneprofiili laaditaan JTO:n voimassaoloaikana. Luonnetesteistä on tutkimuksissa havaittu, että niissä arvioitavat luonteenpiirteet ovat toisistaan riippuvia (mm. Ruefenacht, 2002).

Kuvaaja 1. Osallistumiset ja tulokset vuosittain luonnetestiin vuosina 2009-2016.

Kennelliiton luonnetestin käyntimäärät ja tulokset vuosilta 2009-2016 on esitetty kuvaajassa 1. Vuosittaiset osallistumismäärät ovat vaihdelleet 21 käynnistä 56 käyntiin. Lähes kaikki testissä käyneet koirat ovat suorittaneet testin (LTE) ja vain muutamat ovat keskeyttäneet (LTE-, LTE0). Testeihin osallistuva koirayksilöt saattavat olla valikoituneita siten, että niiden oletetaan suorittavan testin keskeyttämättä.

Taulukko 7. Shelttien luonnetestitulokset prosenttiosuuksina vuosilta 2009-6/2017 (N = 228).

	-3 Riittämätön 0,0	-2 Riittämätön 3,5	-1 Pieni 50,0	+1b Kohtuullisen pieni 11,0	+1a Kohtuullinen 34,6	+2 Hyvä 0,9	+3 Suuri 0,0	
Toimintakyky								
	-3 Suuri jäljelle jäävin hyökkäyshaluin	-2 Kohtuullinen jäljelle jäävin hyökkäyshaluin	-1 Pieni jäljelle jäävin hyökkäyshaluin	+1b Koira joka ei osoita lainkaan terävyyttä	+1a Pieni ilman jälj. jäävää hyökkäyshalua	+2 Suuri ilman jälj. jäävää hyökkäyshalua	+3 Kohtuullinen ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua	
Terävyys	0	0	0	14,5	64,0	0,9	20,6	
	-3 Hillitsemätön 0,0	-2 Erittäin suuri 0,0	-1 Haluton 14,5	+1 Pieni 53,9	+2 Suuri, hillitty 1,3	+3 Kohtuullinen, hillitty 30,3		
Puolustushalu								
	-3 Haluton 0,4	-2 Riittämätön 9,6	-1 Pieni 43,4	+1 Erittäin suuri 0,0	+2b Kohtuullisen pieni 11,0	+2a Kohtuullinen 35,1	+3 Suuri 0,4	
Taisteluhalu								
	-3 Erittäin hermostunut 0,0	-2 Hermostunut 0,0	-1 Vähän hermostunut 5,3	+1b Hermostunein pyrkimyksin 8,8	+1 Hieman rauhaton 82,5	+2 Tasapainoinen 3,5	+3 Tasapainoinen ja varma 0	
Hermorakenne								
	-3 Äpaattinen 0,0	-2 Välinpitämätön 0,0	-1c Impulsiivinen 0,9	+1b Hieman välinpitämätön 0,4	+1a Häiritsevän vilkas 0,4	+1 Erittäin vilkas 17,5	+2 Kohtuullisen vilkas 41,2	+3 Vilkas 39,5
Temperamentti								
	-3 Erittäin pehmeä 0,4	-2 Pehmeä 13,2	-1 Erittäin kova 0,0	+1 Hieman pehmeä 83,8	+2 Kova 0,0	+3 Kohtuullisen kova 2,6		
Kovuus								
	-3 Salakavala 0,0	-2 Hyökkäävä 0,0	-1b Selvästi pidättyväinen, yrittää purra 0,0	-1a Selvästi pidättyväinen, ei yritä purra 1,3	+1 Mielistelevä 0	+2b Luoksepäästävä, hieman pidättyväinen 19,7	+2a Luoksepäästävä, aavistuksen pidättyväinen 37,3	+3 Hyväntahtoinen, luoksepäästävä, avoin 41,7
Luoksepäästävyys								
	-- Laukausarka 0,9	- Laukausaltis 11,0	+ Paukkuärtyisä 3,1	Laukauskokemat on 37,0	+++ Laukausvarma 48,0			
Laukauspelottomuus								

Taulukossa 7. on prosenttiosuuksittain shelttien luonnetestitulokset vuosilta 2009-6/2016. Tulokset on laskettu yhteensä 228 luonnetestikäynnistä.

Puolella luonnetestatuista shelteistä toimintakyky on pieni, noin 35% kohtuullinen, 11% kohtuullisen pieni, ja kahdella koiralla hyvä. Kahdeksan koiran toimintakyky on arvioitu riittämättömäksi. Työskentelevällä ja harrastuskoiralla on tärkeää, että toimintakyky on sopiva ja riittävä tehtävään. Lisäksi se on tärkeä myös arjessa selviytymiseen jokaiselle koiralle.

Valtaosalla (64%) luonnetestatuista shelteistä terävyys on pieni, ilman jäljellejäävää hyökkäyshalua ja noin 21% shelteistä terävyys on kohtuullinen, ilman jäljellejäävää hyökkäyshalua. 14.5% shelteistä ei osoita lainkaan terävyyttä, ja vain muutamalla terävyys on suuri, ilman jäljellejäävää hyökkäyshalua. Sheltin ei tule osoittaa jäljellejäävää hyökkäyshalua ihmistä kohtaan.

Yli puolella (54%) shelteistä puolustushalu on pieni ja 30% shelteistä se on kohtuullinen, hillitty. 14.5% on haluttomia puolustamaan, ja muutamilla yksilöillä puolustushalu on suuri, mutta hillitty.

Suurimmalla osalla shelteistä taisteluhalu on pieni (43%), kohtuullinen (35%), kohtuullisen pieni (11%) tai suuri (0.4%). 9.6% luonnetestatuista shelteistä taisteluhalu on arvioitu riittämättömäksi.

Yli 80% shelteistä on arvioitu hermorakenteeltaan hieman rauhottomiksi. Luonnetestatuista shelteistä valtaosa on kohtuullisen vilkkaita (41%), vilkkaita (39%) tai erittäin vilkkaita (18%). Testatuissa on muutamia impulsiivisia, häiritsevän vilkkaita ja hieman välinpitämättömiä. Koiralle, jonka tulisi pystyä keskittymään työskentelyyn yhteistyössä ohjaajan kanssa, viimeksimainitut temperamentin piirteet eivät ole toivottuja temperamentin piirteitä.

Kovuus kuvaa koiran palautumista sille epämiellyttävistä ärsykkeistä. 84% shelteistä on arvioitu hieman pehmeiksi, 13% pehmeiksi ja muutama yksilö erittäin pehmeäksi. Kohtuullisen kovia on 2.6%. Pehmeys

kertoo, että koira muistaa epämiellyttävät kokemukset ja pyrkii välttämään tai väistämään niitä.

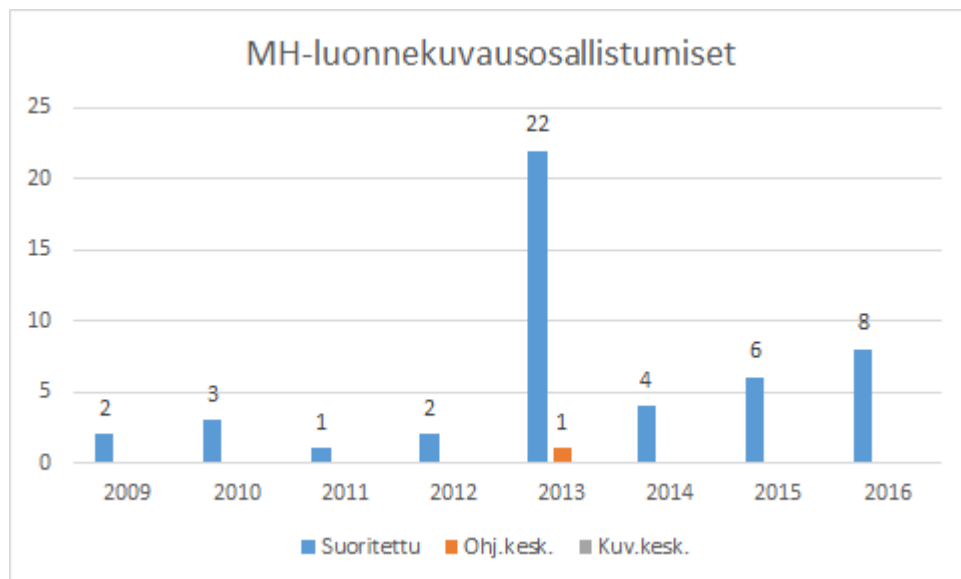
Luoksepäästävyys kertoo koiran suhtautumisesta vieraisiin ihmisiin. 42% luonnetestatuista shelteistä on hyväntahtoisia, luoksepäästäviä ja avoimia. Suurin osa lopuistakin on luoksepäästäviä, joko aavistuksen pidättyväisiä (37%) tai hieman (20%) pidättyväisiä. Muutamia luonnetestatuista shelteistä on arvioitu selvästi pidättyväiseksi (ei yritä purra). Lievä pidättyväisyys voidaan hyväksyä rodulla, mutta selvästi pidättyväisyys ei ole toivottava ominaisuus sheltillä.

Laukauksiin suhtautumisessa on lähes puolet (48%) laukausvarmoja ja 37% laukauskokemattomia. Lisäksi on muutamia paukkuärtyisiä (3%). Luonnetestatuissa shelteissä on kuitenkin myös laukausalttiita (11%) ja laukausarkoja (1%). Ääniarkuus on voimakkaasti periytyvä ominaisuus, joten tähän on jalostuksessa kiinnitettävä huomiota - kahta laukauksiin pelolla reagoivaa koiraa ei saa yhdistää jalostuksessa. Oletettavaa myös on, että rodun koko populaatiossa on suurempi osuus laukauksiin tai muihin ääniin (kuten ukkonen, ilotulitteet tai muut yllättävät äänet) pelolla reagoivia, kuin luonnetestissä käyneiden määrä kertoo.

MH-luonnekuvaus

MH-luonnekuvaus on kehitetty Ruotsissa tieteellisen tutkimuksen puitteissa Tukholman yliopiston ja Ruotsin maataloustieteellisen yliopiston toimesta yhteistyössä työkoirayhdistyksen ja valtiollisen koirakoulutuskeskuksen kanssa. Se on alunperinkin suunnattu kaikille koiraroduille, siinä missä luonnetesti työkoirille eli palveluskoiraroduille.

MH-luonnekuvauksesta on paljon julkaistuja tutkimustuloksia ja se on todettu useissa tutkimuksissa luotettavaksi arkuus-rohkeusakselin ja aggressiivisuuden testaamiseksi koiran persoonallisuuteen ja sen perinnöllisyyteen liittyen. MH-luonnekuvauksen tuloksista pystytään luotettavasti löytämään viisi toisistaan riippumatonta persoonallisuuspiirrettä: leikkisyys, uteliaisuus/pelottomuus, saalistushalukkuus, sosiaalisuus ja aggressiivisuus (Svartberg 2002). Lisäksi tarkastellaan reaktiota laukauksiin.

Kuvaaja 2. Osallistumiset ja tulokset MH-luonnekuvauksessa.

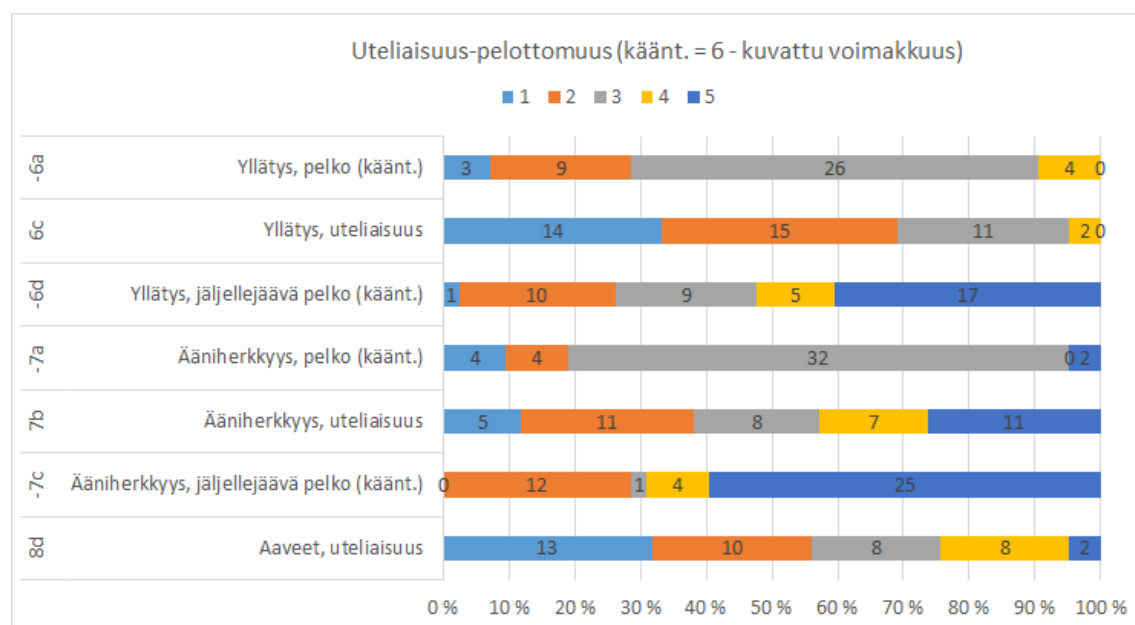
Ajanjaksolla 2009-2016 shelteillä oli 48 osallistumiskertaa MH-luonnekuvaukseen. Osallistumismäärä on suurin (23) vuonna 2013, jolloin shelteille järjestettiin oma MH-luonnekuvaus. Osallistumiskerrat vaihtelevat vuosittain ja ovat viime vuosina olleet kasvussa (Kuvaaja 2). Ohjaaja on keskeyttänyt yhden

koiran kuvauksen, muut (47) on suoritettu loppuun.

Seuraavassa tulosten esittelyssä tulokset esitellään persoonallisuuspiirteittäin. MH-luonnekuvauksen tulosten esityksessä on käytetty ruotsalaisten MH-luonnekuvauksen tutkimuksissa löydettyjä viittä persoonallisuuspiirrettä eli löydettyjä ominaisuusfaktoreita (mm. Arvelius jne 2014 collielle). Kullekin persoonallisuuspiirteelle on esitetty siihen liittyvät reaktiot 33:sta MH-luonnekuvauksessa kuvatusista reaktioista (mm. Arvelius jne 2014). Ruotsin Kennelliitto käyttää ja julkaisee laskiessaan keskiarvoja yksilön ja rodun persoonallisuuspiirteille vastaavia reaktioita sekä myös 33:a yksittäistä reaktiota voi verrata rodun keskiarvoon (ks. Avelsdata).

Persoonallisuuspiirteiden tarkastelu kokonaisuutena, erityistä huomiota vaativien yksittäisten reaktioiden lisäksi, on hyödyllistä ja perusteltua jalostusvalintojen tekemisen kannalta. Se auttaa myös pentua etsiviä ymmärtämään pentueen vanhempien ja sukulaisten persoonallisuuspiirteitä. Yksittäiset reaktiot ovat myös joissain tapauksissa erityisen merkittäviä ja niihin on kiinnitettävä jalostusvalinnoissa erityistä huomiota, esimerkiksi pelot sosiaalisuuteen ja ääniin reagoimiseen (ääniherkkyys ja reaktio ampumiseen) liittyen.

Persoonallisuuspiirteiden tarkastelun jälkeen nostetaan esiin muutamia osatestejä ja niissä kuvattuja reaktioita erikseen keskusteluun. Kaikki 33 reaktiota ja tulokset voimakkuusasteikolla 1-5 (1 = pienin reaktio tai ei reaktiota, 5 = suurin reaktio) on esitetty liitteessä 1. Samassa taulukossa on esitetty myös Suomen ja Ruotsin keskiarvot, sekä näiden erotus.

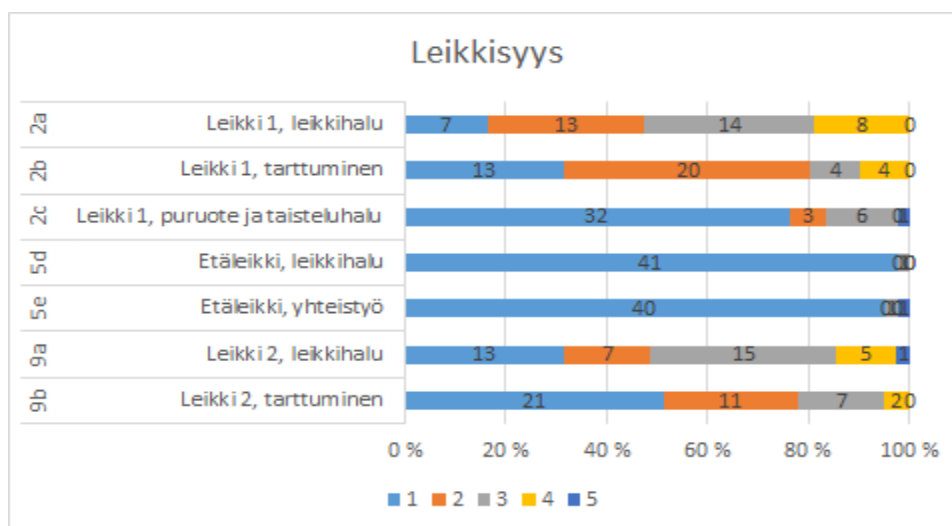
Kuvaaja 3. Uteliaisuus-pelottomuus piirteeseen liittyvät reaktiot. Kuvattujen voimakkuuksien lukumäärät per reaktio on kuvaajassa eri väreillä ja suhteutettuna vaaka-asteikolla prosentteina kuvattuihin sheltteihin. Pelot on esitetty käänteisinä voimakkuuksina eli pelottomuutena (6-kuvattu arvo eli 5 = utelias-peloton, 1 = ei-utelias, pelokas).

Leikkisyys

Leikkisyys kuvaa koiran halukkuutta leikkiä. MH-luonnekuvauksessa leikkisyyteen liittyviä reaktioita kuvataan kopitteluheittoleikissä koiranohjaajan ja testinohjaajan välillä ja heitettyyn esineeseen tarttumisenä Leikissä 1 (testin alussa) ja 2 (testin lopussa) sekä Leikissä 1 taisteluleikissä testinohjaajan kanssa. Lisäksi leikkisyyttä kuvataan Etäleikki-osiassa.

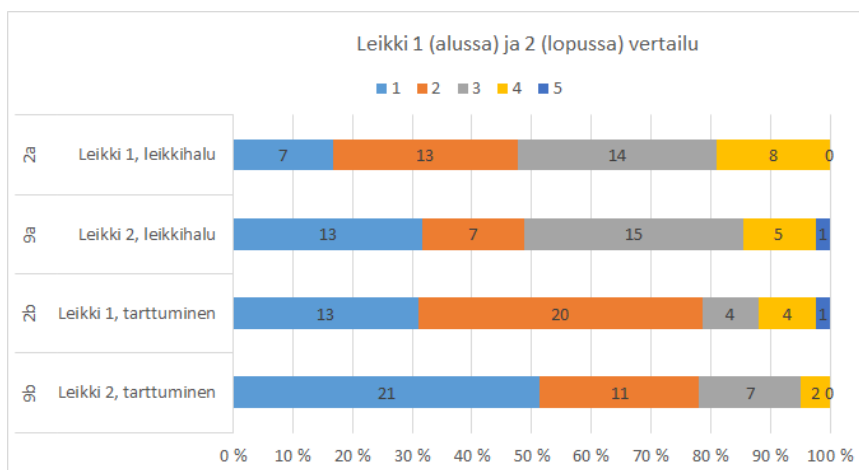
MH-luonnekuvattujen shelttien keskiarvo leikkisyydelle viiden reaktion perusteella (2a, 2b, 2c, 9a, 9b) on 2,0 eli ne eivät keskimäärin ole erityisen leikkisiä MH-luonnekuvauksen leikkiosioissa. Tarkasteltaessa yksittäisiä reaktioita havaitaan seuraavaa:

- Leikkihalua kuvattaessa 52% (22/42) lähtee leikkiin mukaan ja 31% osoittaa kiinnostusta kopitteluleikkiin.
- 48% (20/42) shelteistä nuuskii heitettyä leikkiesinettä, 31% (13/42) ei ole kiinnostunut siitä ja loput tarttuvat siihen (viiveellä, koko suulla tai napaten vauhdissa).
- 76% (32/42) shelteistä ei lähde taisteluleikkiin testinohjaajan kanssa, eikä tartu leikkiesineeseen tässä osiossa.
- Etäleikissä suurin osa (98%) shelteistä ei osoita leikkihalua etäleikkijän kanssa ensimmäisessä aktiivisessa leikissä 40 metrin päässä koiranohjaajasta, eikä myöskään yhteistyötä etäleikkijän kanssa (95%). Vain kaksi koira osoittaa yhteistyöhalua ja yksi leikkihalua.

Kuvaaja 4. Leikkisyyteen liittyvä kuvatut reaktiot. Kuvattujen voimakkuuksien lukumäärät per reaktio on kuvaajassa eri väreillä ja suhteutettuna vaaka-asteikolla prosentteina kuvattuihin sheltteihin (1 = ei-leiki, 5 = erittäin leikkisä).

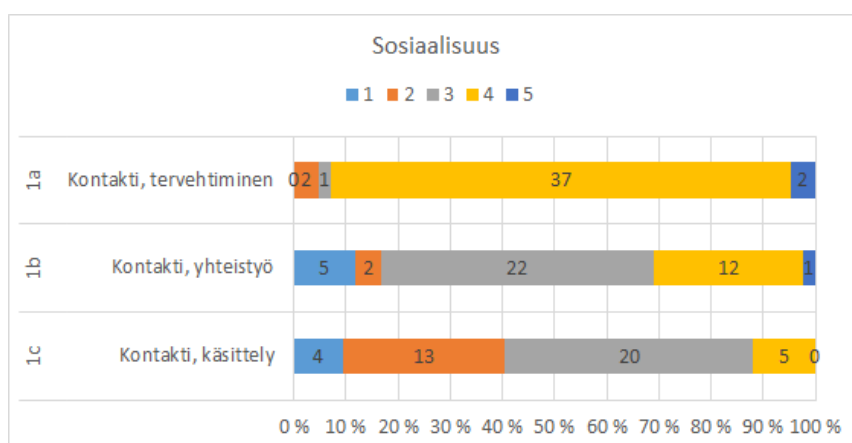
Tarkastelemalla Leikin 1 ja 2 eroa voidaan havaita miten stressaava kuvaus on shelteille ja miten ne palautuvat stressaavista tilanteista. Pienempi leikkisyys ja kiinnostus heitettyyn leikkiesineeseen Leikissä 2 (lopussa) verrattuna Leikkiin 1 (alussa), kertoo, että koira on stressaantunut ja se ei ole palautunut osioiden aiheuttamasta rasituksesta. MH-luonnekuvattujen shelttien tuloksista havaitaan, että leikkihalu on hieman pienempi lopussa verrattuna alkuun eli kuvaus on kuormittanut osaa shelteistä.

Kuvaaja 5. Osioiden kuormittavuuden ja palautumisen tarkastelu vertaamalla Leikin 1 ja 2 leikkihalua ja leikkiesineeseen tarttumista (1 = ei leiki, 5 = erittäin leikkisä)

Sosiaalisuus

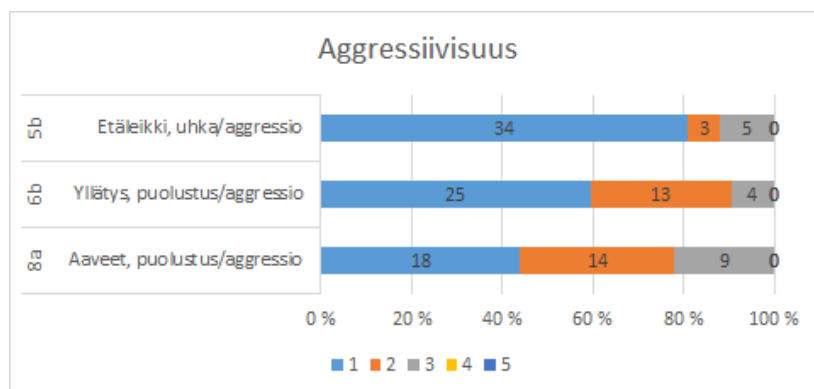
Sosiaalisuus kuvaa koiran halukkuutta tutustua vieraaseen ihmiseen, toimia yhteistyössä hänen kanssaan, sekä antaa vieraan ihmisen käsitellä itseään. Kuvattujen shelttien sosiaalisuuden keskiarvo on 3,2, eli ne ovat sosiaalisia vierasta ihmistä kohtaan. Kuvasta cc havaitaan, että suurin osa MH-luonnekuvatuista shelteistä ottaa itse kontaktia tai vastaa testinohjaajan kontaktiin ja ne lähtevät testinohjaajan mukaan koiranohjaajan jäädessä paikalleen. 60% (25/42) antaa käsitellä itseään, 31% (13/42) väistää tai hakee tukea ohjaajasta ja 9% (4/42) jätetään käsittelemättä. Käsittelemättömyyden syy on todennäköisesti epävarmuus, ei aggressiivinen käytös. Jalostusvalinnoissa tulee kiinnittää huomiota vieraisiin ihmisiin ja käsittelyyn suhtautumiseen. Arkaa koiraa ei saa käyttää jalostuksessa. Suurin osa shelteistä ottaa myös aaveet -osiossa itse kontaktin aaveeseen (74%, 31/42), ks. liite 1.

Kuvaaja 6. Sosiaalisuus tervehtimisessä, yhteistyössä testinohjaajan kanssa sekä käsittelyssä (1 = ei-sosiaalinen, 5 = erittäin sosiaalinen).

Aggressiivisuus

Aggressiivisuus kuvaa miten paljon koira esittää uhkauseleitä ja miten voimakkaita ne ovat testin eri osioissa (etäleikki, yllätys, ja aaveet). Kuten kuvaajasta 7 näkyy, suurin osa shelteistä ei osoita aggressiivisia eleitä tai ne osoittavat vähän aggressiivisia eleitä. Tämä näkyy myös kaikkien MH-luonnekuvattujen shelttien aggressiivisuuden keskiarvossa (1.5). Useiden aggressiivisten eleiden osoittaminen ei ole shelteillä toivottavaa.

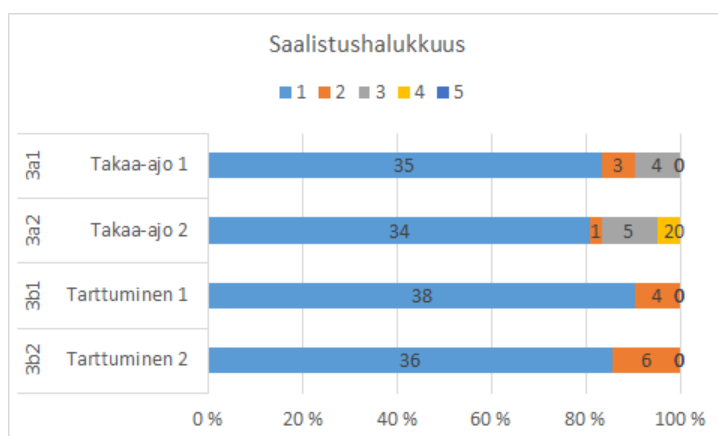

Kuvaaja 7. Aggressiivisuus kuvattuna aggressiivisten eleitten perusteella etäleikissä, yllätyksessä ja aaveilla (1 = ei aggressiota, 5 = suuri aggressio)

Saalistushalukkuus

Saalistushalukkuus kuvaa koiran kiinnostusta lähteä liikkuvan saaliin (viehe) perään ja tarttua siihen.

Shelteillä on tässä osiossa keskimäärin vähän halua lähteä vieheen takaa-ajoon (keskiarvo 1.2). Tällöin ne eivät myöskään ole kiinnostuneita saaliista (viehe). Lähellä ihmistä ja hänen kanssaan työskentelevällä sheltillä tämä on hyvä ominaisuus ja se helpottaa myös arkea koiran kanssa sekä koiran koulutusta. Syitä vieheen perään lähtemättömyyteen voi olla monia, kouluttamisesta epäröimiseen lähteä omistajan läheltä kauas.

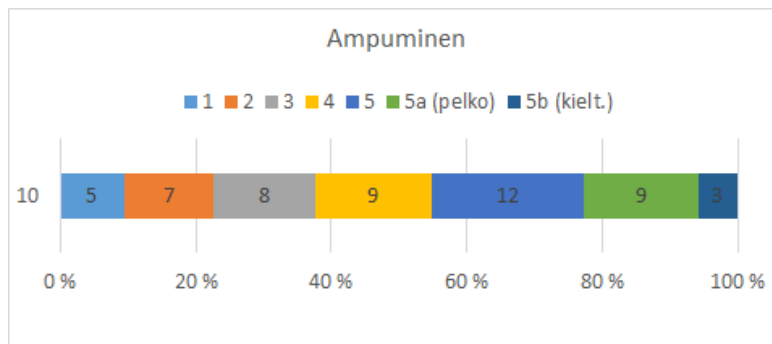

Kuvaaja 8. Saalistushalukkuus - vieheen takaa-ajo ja siihen tarttuminen.

Reaktio ampumiseen

MH-luonnekuvauksessa koiran reaktioita ampumiseen kuvataan neljän laukauksen perusteella kuvauksen viimeisessä osiossa. 71% kuitenkin havaitsee laukaukset, mutta ei osoita pelkoa laukauksia

kohtaan. 29% (12) shelteistä reagoi ampumiseen pelolla tai koiranohjaaja kieltäytyy ampumisesta. Osuus on suuri ja siihen on jalostusvalinnoissa kiinnitettävä huomiota. Mikäli sheltti reagoi pelkoa osoittaen ampumiseen, parin valinnassa jalostukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että parilla ei ole pelkoa ampumista kohtaan tai muita äänipelkoja (ukkonen, ilotulitteet tmv.).

Kuvaaja 9. Reaktio ampumiseen. 1 = pienin reaktio tai ei reaktiota, 4 = kiinnittyy laukauksiin, 5 = pelko. Reaktion voimakkuus välillä 1-4 tarkoittaa, että koira ei osoita pelkoa.

Ihanneprofiili

Shelteille ei ole laadittu luonnetestin, eikä MH-luonnekuvauksen ihanneprofiilia. Ihanneprofiilit laaditaan tämän JTON voimassaoloaikana. Ihanneprofiilia voi käyttää yksilön jalostusarvon arvioimiseen persoonallisuuden ja käyttäytymisen osalta. Lisäksi jalostusvalinnoissa on huomioitava arkikäyttäytyminen. Myös mm. pennunostajat voivat verrata pentueen vanhempien tuloksia ihanneprofiiliin.

Jalostustarkastus

Käyttäytymisen jalostustarkastus on uusi mahdollisuus ja tapa testata koiran käyttäytymistä. Siinä missä MH-luonnekuvauksella pyritään persoonallisuuspiirteiden kuvaamiseen ja perinnöllisen osuuden selvittämiseen, käyttäytymisen jalostustarkastus keskittyy arkipäiväisiin tilanteisiin ja asioihin, mukaan lukien käsiteltävyys, alusta-arkuus ja ääniherkkyys, jotka myös voivat olla perinnöllisiä, mutta voivat myös johtua puutteista pentujen totuttamisessa (sosiaalistamisessa) erilaisiin asioihin jo ensimmäisinä elinviikkoina kasvattajan luona. Mm. käsiteltävyyteen ja alustoihin sekä ääniin liittyen voidaan tehdä tutustumista ja tottumista tai siedättämistä jo pikkupentuaikana 0-5 vk iässä kasvattajan toimesta. Opaskoirapennuilla tehdyn tutkimuksen tulosten mukaan systemaattisella sosiaalistamisohjelmalla 0-5vk iässä on vaikutusta koiran käyttäytymiseen 8kk iässä (Vaterlaws-Whiteside jne, 2017). Mm. ääniarkuuden on kuitenkin osoitettu olevan monissa tutkimuksissa voimakkaasti periytyvä ominaisuus. Käyttäytymisen jalostustarkastus täydentää luonnetestistä tai MH-luonnekuvauksesta saatavaa tietoa. Rotuyhdistys ei ole tämän JTO:n laatimiseen mennessä tehnyt päätöstä käyttäytymisen jalostustarkastuksien järjestämisestä eikä ihanneprofiilia ole siten vielä laadittu.

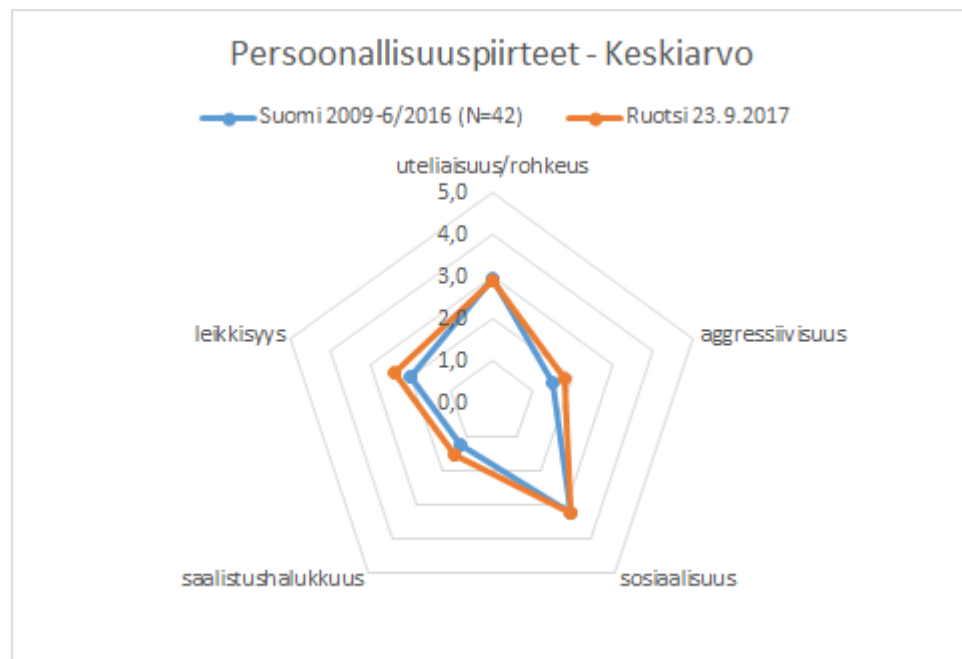
Näyttelyt

Jalostustoimikunnan tietoon on tullut yksi aggressiivisen koiran ilmoitus koiranäyttelystä. Mikäli jalostustietokantaan kirjataan tulevaisuudessa näyttelyarvosteluista myös luonteen/käyttäytymisen arvioinnit, voidaan näyttelykänneistä saada laaja aineisto analysoitavaksi.

Erot eri maiden populaatioiden välillä

Seuraavassa tarkastellaan MH-luonnekuvaustuloksia Suomessa ja Ruotsissa vertaamalla persoonallisuuspiirteiden keskiarvoja käyttämällä hyödyksi nk. summattuja skaaloja eli kuvattujen reaktioiden keskiarvoja kullekin persoonallisuuspiirteelle. Kuvaajassa 10. ja taulukossa 8. on esitetty persoonallisuuspiirteille molempien maiden keskiarvot Ruotsin Kennelliiton käyttämien määrittelyjen

mukaan.

Kuvaaja 10. Shetlanninlammaskoirien persoonallisuuspiirteiden keskiarvot Suomessa ja Ruotsissa.

Taulukko 8. Shetlanninlammaskoirien persoonallisuuspiirteiden keskiarvot Suomessa ja Ruotsissa sekä keskiarvojen erotus.

	Uteliaisuus/ Pelottomuus	Aggressiivisuus	Sosiaalisuus	Saalistushalukkuus	Leikkisyys
Suomi (2009-6/2016)	3,0	1,5	3,2	1,2	2,0
Ruotsi 23.9.2017	2,9	1,8	3,2	1,5	2,4
Erotus (Suomi-Ruotsi)	0,1	-0,3	0,0	-0,3	-0,4

eli tässä taas keskiarvot, tosin liittyy kokonaisuuteen eli sinänsä ok. Näissä keskiarvoasioissa voisi mainita, että keskiarvo voi olla sama, vaikka koirakohtaiset tulokset olisivat todella erilaiset eli muitakin tunnuslukuja voi hyödyntää. Keskiarvo hämää, $1 + 5 = 2,5$, samoin jos on 2 ja 3. Että se tulee selkeästi esille. Koko setti näkyy siinä kokonaistaulukossa (liite MH-tuloksista). LT ja MH suurin arvo JTO on se, että

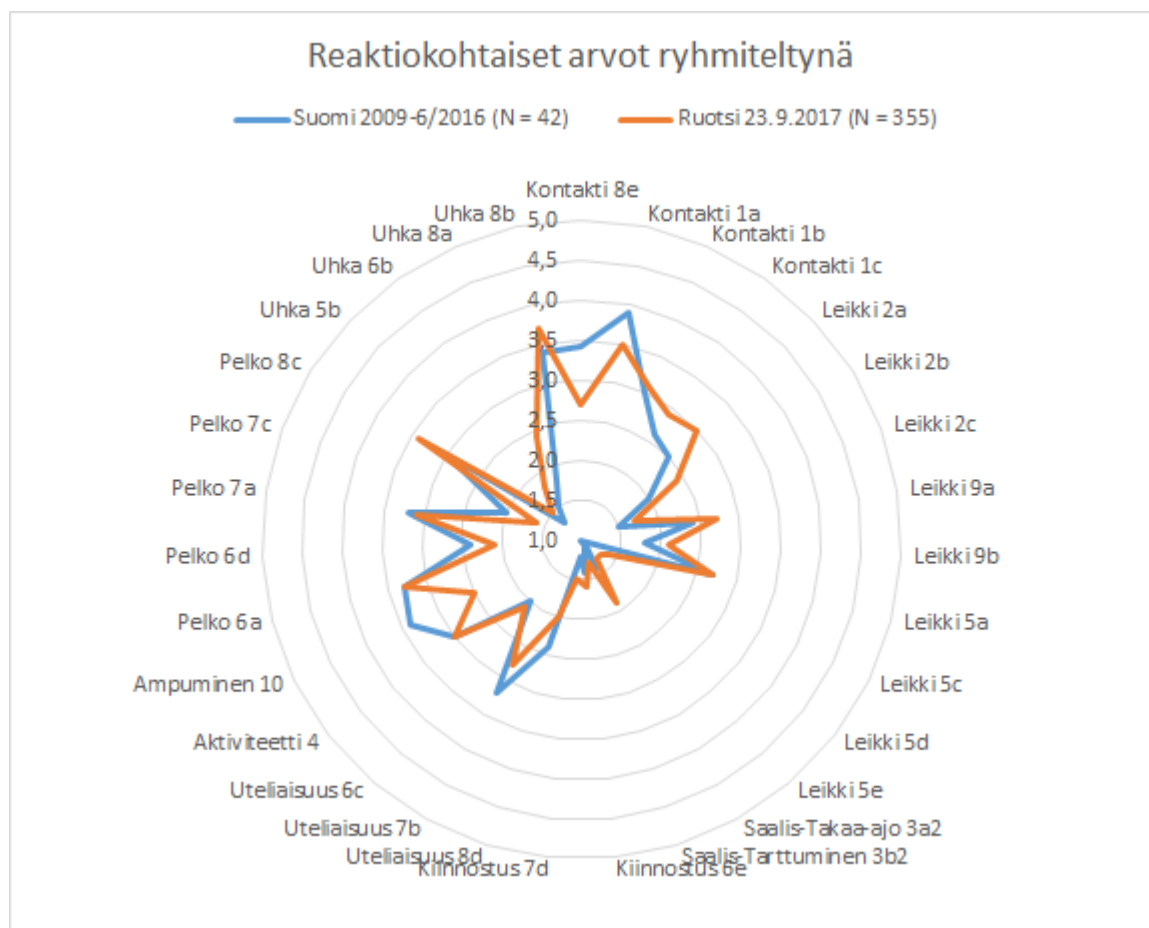
- millaisia tuloksia on tullut nyt, mitä eniten, mitä vähiten ja miten paljon epätoivottuja (vrt. ihanneprofiili)
- millaisia tuloksia aikaisemmin, onko muutoksia ja jos on, mihin suuntaan (vrt. ihanneprofiili)
- mikä on rodun ihanneprofiili <- määrittelee, miten suhtautua tuloksiin
- tässä tuo svartberg oma juttunsa ja hyvä lisä, kokonaisuusasiaa katsotaan, etenkin rohkeus

Kuten kuvaaja ja taulukko osoittavat, Suomen ja Ruotsin välillä ei ole suurta eroa

shetlanninlammaskoirien persoonallisuuspiirteissä keskiarvojen perusteella. Ruotsalaiset testatut sheltit ovat tämän perusteella leikkisämpiä ja niillä on enemmän uhkaeleitä (aggressio) ja saalistushalukkuutta. Suomen osalta on kuitenkin huomioitava, että tuloksia on hyvin vähän, yhteensä 42 kappaletta, kun Ruotsissa MH-luonnekuvattuja shelttejä on 355 käytetyissä keskiarvoissa.

Tarkasteltaessa reaktiokohtaisesti yhtäläisyyksiä ja eroja Suomen ja Ruotsin välillä testattujen koirien reaktioiden keskiarvojen avulla (kuvaaja 10 sekä liite 1), voidaan todeta seuraavaa testatuista shelteistä:

- Suomessa testatut sheltit ottavat aktiivisemmin itse kontaktia aaveeseen (8e) ja testinohjaajaan tervehdittäessä (1a) kuin ruotsalaiset.
- Suomessa testatut sheltit ovat vähemmän leikkisiä kuin ruotsalaiset.
- Suomessa testatut sheltit ovat uteliaampia (liittyy pelottomuuteen) kuin ruotsalaiset.
- Suomessa testatut sheltit reagoivat vähemmän uhkaan aggressiolla kuin ruotsalaiset.
- Suomessa testatut sheltit osoittavat enemmän jäljellejäävää pelkoa yllätyksessä (haalari, 2.4 vs. 2.1) ja ääniherkkydessä (räminä, 2 vs. 1.6) kuin ruotsalaiset, mutta vähemmän pelkoa aaveiden lähestyessä koirakkoa (3 vs. 3l,4).
- Suomessa testattujen shelttien reaktio ampumiseen on keskimäärin voimakkaampi kuin ruotsalaisten. Suomessa 12 koiraa (yhteensä 42) eli 29% on joko osoittanut pelkoa tai ohjaaja on kieltäytynyt ampumisesta eli koiraa on saanut reaktion voimakkuudeksi 5. Ruotsista ei ole tiedossa vastaavaa prosenttia, mutta voidaan olettaa, että Ruotsissa on suhteellisesti vähemmän pelolla ampumiseen reagoivia yksilöitä.

Kuvaaja 11. Reaktiokohtainen ryhmitelty vertailu Suomessa ja Ruotsissa testatuista shelteistä keskiarvojen perusteella.

Sukupuolten väliset erot

Ruotsissa tehdyssä käyttäytymiskyselyssä, jossa sheltit olivat rotuna mukana, Eken Asp jne (2015) raportoivat kaikkien kyselytutkimuksen rotujen urosten osoittavan narttuihin verrattuna enemmän koiriin kiinnostusta ja ihmiseen kohdistuvaa leikkikiinnostusta, enemmän koiriin ja ihmisiin kohdistuvaa aggressiota, vähemmän koiriin ja vieraisiin ihmisiin liittyvää pelkoa. Urosten koulutettavuus arvioitiin alhaisemmaksi kuin nartuilla.

4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet

Rodun alkuperäinen käyttö

Shetlanninlammaskoiran alkuperäinen käyttötarkoitus on ollut toimia hälyttävänä pihavahtina ja lammaspaimenena Shetlannin saarten karuissa olosuhteissa. Alkuperäiseen käyttötarkoitukseensa rotua ei tänä päivänä enää jalosteta.

Käyttöominaisuuksien säilyttäminen

Nykyisin shetlanninlammaskoirat ovat suosittuja seura- ja harrastuskoiria ja vain harvat niistä osallistuvat paimennustaipumustestiin, paimennuksen esikokeeseen tai paimennuskokeeseen. Paimennustaipumustestissä testataan koiran suhtautumista lampaisiin ja saadaan tietoa siitä, onko koiralla sisäsyntyistä taipumusta paimennukseen. Tämä testi ei vielä oikeuta osallistumaan paimennuskokeeseen. Paimennuksen esikoe tulee sen sijaan suorittaa kaikkien, jotka aikovat kilpailla paimennuskokeiden luokissa 1-3. (Kennelliitto 2013) Paimennuksen esikoe, herding working test on se koe, jolla esimerkiksi tiettyjen rotujen muotovaliotittelit vahvistetaan ja sen suorittaminen antaa mahdollisuuden tilata wcc-todistuksen, jotta voi osallistua ulkomaisten näyttelyiden käyttöluokkaan. Monet harrastajat kokevat, että PAIM-E:n saavuttaminen on merkittävämpää kuin esimerkiksi PAIM-1 koulutustunnuksen.

Paimennustaipumustestin on suorittanut vuonna 2014 kaksi koiraa ja vuonna 2016 viisi koiraa. Uudelleen testattavaksi on suositeltu 2015 yksi koira ja 2016 yksi koira (näiden osalta PAIM-T siis ei ole hyväksytty). Paimennuksen esikokeen on suorittanut ja koulutustunnuksen PAIME-E saavuttanut 2012 yksi koira, 2013 kolme koiraa, 2015 yksi koira, 2016 kaksi koiraa. Paimennuskokeessa koulutustunnuksen PAIM-1 on suorittanut 2012 yksi koira ja 2013 yksi koira. (Koiranet 2016) Ks. taulukko 9.

Shelttejä on lisääntyvässä määrin harrastuslajeissa, erityisesti agility ja rally-toko ovat suosittuja harrastuslajeja. Lisäksi koiratanssi ja toko ovat harrastuslajien joukossa. Yhteistyö ohjaajan kanssa, lähellä toimiminen, koulutettavuus/oppiminen ja sen nopeus ovat sheltin vahvuuksia ja toivottuja ominaisuuksia harrastuskoirana. Koiran arkuus tai liiallinen pehmeys ja siten puutteet palautumisessa hidastavat ja vaikeuttavat sekä uuden oppimista, opittujen tehtävien suorittamista, että selviämistä arjessa. Se myös rajoittaa tai vaikeuttaa mahdollisessa hyöty- ja työkäytössä (esim. hypokoira, kuulokoira, terapiakoira, lukukoira, kaverikoira) ja myös kisatilanteissa kisaavilla koirilla menestymistä.

Vertailu rodun kotimaahan ja muihin tärkeisiin maihin

Vertailutietoa rodun kotimaahan ei ole saatavilla. Lähin tärkeä maa jalostuksellisesti on Ruotsi.

Kokeet

Seuraavana olevassa taulukossa näkyvät shetlanninlammaskoirien osallistumiset kokeisiin. Eri lajeja kuvataan jatkossa tarkemmin. Yhteenvedona voidaan todeta, että agility on ylivoimaisesti suurin harrastuslaji, 15143:lla kilpailustartilla vuonna 2016. Seuraavaksi suosituin laji kilpailustarttien määrän mukaan on Rally-toko, jossa oli 544 kilpailustarttia vuonna 2016. Kolmanneksi suosituin laji on TOKO

koestarttien määrän perusteella, joita oli 121 kappaletta vuonna 2016. Neljänneksi nousee Koiratanssi. Palveluskoirakokeisiin osallistumisia on vain muutamia vuosittain.

Taulukko 10. Shetlanninlammaskoirien koetulosten määrät vuosina 2009-2016

	Koemuoto	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
AGI	Agility	7362	8143	9650	10630	12637	13697	14542	15143
KT	Koiratanssi			3	6	8	21	10	16
KT-V	Koiratanssi-vapaaohjelma		1	7	7	15	19	18	20
PAKK	Käyttäytymiskoe	4	2	4	2	4	1	5	2
LTE	Luonnetesti	21	21	28	32	43	25	56	29
MH	MH-luonnekuvaus	2	3	1	2	23	4	6	8
MEJÄ	Metsästyskoirien jäljestämiskoe		3	5	3	2			
PAIM- E	Paimennuksen esikoe				1	3		1	2
PAIM	Paimennuskoe				1	1			
PAIM- T	Paimennustaipumuskoe						2	1	5
PEKO	Pelastuskoirakoe								2
RT	Rally-toko						101	376	544
TOKO	Tottelevaisuuskoe	193	141	188	191	223	195	192	121
PAVH	Valjakkohiihto							1	

(Koiranet 2017)

Agility

Suomessa agility eli koirien esteratakilpailu on ollut virallisena kilpailulajina vuodesta 1980 ja sen suosio on jatkuvasti kasvamassa. Koirat jaetaan kilpailuissa kolmeen eri säkä- eli kokoluokkaan, jotka ovat mini, midi ja maksi. Koirat kilpailevat kolmessa eri tasoluokassa 1, 2 ja 3. Ykkösluokka on kaikille avoin ja seuraaviin tasoluokkiin siirtymisen edellytyksenä on edelliseltä tasoluokalta vaadittavien suoritusten saavuttaminen. Kilpailuissa on kahden tyyppisiä ratoja; hyppyratoja ja agilityratoja, joissa mukana ovat myös kontaktiesteet.

Tällä hetkellä agilityn harrastajia maassamme on yli 13 000. Shetlanninlammaskoirat ovat Suomessa suosittuja agilitykoirina ja niiden osallistumismäärä agilitykilpailuissa on yli kaksinkertaistunut vuodesta 2009 vuoteen 2016. Shetlanninlammaskoirat myös menestyvät hyvin. Suomen Agilityliiton rankinglistalla kymmenestä parhaasta koirakosta niin mineissä kuin medeissäkin kuusi oli shetlanninlammaskoiria (Suomen agilityliitto 17.10.2017). Ranking perustuu koirakon viimeisen 12 kuukauden aikana SAGIn alaisissa virallisissa 3-luokan kilpailuissa saamiin tuloksiin siten, että jokaiselta koirakolta huomioidaan korkeintaan 15 parasta tulosta (Suomen agilityliitto 2016).

Taulukko 11. Shetlanninlammaskoirien agilitykisoihin osallistumismäärät ja tulokset v. 2009-2015

	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
	tulosta/%	tulosta/%	tulosta/%	tulosta/%	tulosta/%	tulosta/%	tulosta/%
maxi-3 E	137, 31%	125, 34%	123, 31%	111, 27%	105, 24%	96, 23%	73, 27%
midi-3 E	5792, 41%	5013, 40%	4546, 37%	3218, 38%	3190, 36%	2886, 40%	2698, 39%
mini-3 E	4463, 45%	4442, 45%	3724, 42%	3243, 44%	3018, 45%	2156, 47%	1835, 46%
maxi-3 EH	137, 11%	125, 6%	123, 12%	111, 12%	105, 17%	96, 14%	73, 16%
midi-3 EH	5792, 9%	5013, 10%	4546, 11%	3218, 10%	3190, 12%	2886, 11%	2698, 12%
mini-3 EH	4463, 9%	4442, 8%	3724, 9%	3243, 9%	3018, 9%	2156, 10%	1835, 11%
maxi-3 H	137, 1%	125, 6%	123, 2%	111, 3%	105, 8%	96, 5%	73, 4%
midi-3 H	5792, 1%	5013, 2%	4546, 2%	3218, 2%	3190, 2%	2886, 3%	2698, 4%
mini-3 H	4463, 2%	4442, 1%	3724, 2%	3243, 2%	3018, 3%	2156, 2%	1835, 3%
maxi-3 -	137, 56%	125, 54%	123, 54%	111, 59%	105, 51%	96, 58%	73, 52%
midi-3 -	5792, 48%	5013, 49%	4546, 48%	3218, 50%	3190, 49%	2886, 46%	2698, 45%
mini-3 -	4463, 44%	4442, 45%	3724, 44%	3243, 46%	3018, 43%	2156, 40%	1835, 40%

maxi-2 E	36, 17%	31, 35%	39, 31%	15, 20%	72, 28%	59, 24%	103, 17%
midi-2 E	1068, 29%	1312, 33%	1145, 33%	1109, 31%	797, 29%	842, 30%	742,36%
mini-2 E	552, 33%	596, 36%	745, 32%	611, 30%	569, 32%	395, 31%	357, 32%
maxi-2 EH	36, 25%	31, 13%	39, 31%	15, 13%	72, 10%	59, 8%	103, 28%
midi-2 EH	1068, 15%	1312, 13%	1145, 15%	1109, 16%	797, 19%	842, 19%	742, 17%
mini-2 EH	552, 13%	596, 13%	745, 16%	611, 15%	569, 15%	395, 14%	357, 17%
maxi-2 H	36, 3%	31, 3%	39, 3%	15, 7%	72, 7%	59, 3%	103, 7%
midi-2 H	1068, 4%	1312, 4%	1145, 4%	1109, 5%	797, 5%	842, 6%	742, 5%
mini-2 H	552, 3%	596, 3%	745, 4%	611, 3%	569, 5%	395, 3%	357, 6%
maxi-2 -	36, 56%	31, 48%	39, 36%	15, 60%	72, 56%	59, 64%	103, 48%
midi-2 -	1068, 51%	1312, 50%	1145, 48%	1109, 49%	797, 47%	842, 45%	742, 42%
mini-2 -	552, 50%	596, 48%	745, 48%	611, 52%	569, 49%	395, 53%	357, 45%
maxi-1 E	107, 30%	60, 13%	65, 26%	87, 36%	72, 31%	61, 34%	92, 37%
midi-1 E	1536, 29%	1340, 31%	1428, 30%	1520, 30%	1141, 27%	977, 31%	1079, 30%
mini-1 E	798, 32%	790, 30%	839, 33%	729, 35%	664, 32%	649, 33%	383, 34%
maxi-1 EH	107, 21%	60, 20%	65, 22%	87, 21%	72, 21%	61, 11%	92, 17%
midi-1 EH	1536, 15%	1340, 15%	1428, 15%	1520, 17%	1141, 16%	977, 18%	1079, 20%

mini-1 EH	798, 13%	790, 15%	839, 15%	729, 18%	664, 16%	649, 16%	383, 15%
maxi-1 H	107, 6%	60, 3%	65, 5%	87, 5%	72, 4%	61, 3%	92, 5%
midi-1 H	1536, 4%	1340, 3%	1428, 4%	1520, 4%	1141, 5%	977, 4%	1079, 6%
mini-1 H	798, 4%	790, 5%	839, 3%	729, 3%	644, 3%	649, 3%	383, 6%
maxi-1 -	107, 44%	60, 63%	65, 48%	87, 39%	72, 44%	61, 51%	92, 40%
midi-1 -	1536, 52%	1340, 51%	1428, 51%	1520, 50%	1141, 52%	977, 47%	1079, 44%
mini-1 -	798, 51%	790, 50%	839, 49%	729, 44%	664, 49%	649, 47%	383, 46%
Yhteensä	14560 tulosta	13709 tulosta	12654 tulosta	10643 tulosta	9628 tulosta	8121 tulosta	7362 tulosta

(Koiranet 2017)

Shetlanninlammaskoirien koetulosten määrä on vuosittain kasvanut tarkastelujakson v.2009-2015 välillä ja edelleen vuoteen 2016, jolloin niitä oli 15143 kpl. Ks. taulukko 10 Vuosittaista vaihtelua kilpailemaan aloittavien määrissä on nähtävissä, ks. ykkösluokat taulukosta 11. Eniten agilitykilpailuihin osallistuu midiluokan koiria, toiseksi eniten miniluokan ja vähiten maksiluokan koiria. Taulukossa 11. näkyvät koirien suoritusten tasot seuraavasti: E- virhepisteitä 0-5.99, EH virhepisteitä 6-15.99 ja H: virhepisteet 16-25.99.

Mini-1 luokassa 0-5.99 virhepisteen suorituksia on keskimäärin 33%:lla luokan koirista vaihtelun ollessa hyvin vähäistä vuodesta toiseen. Hylättyjä tuloksia tässä luokassa on keskimäärin 48% vuosittaisen vaihtelun ollessa enintään 7%. Midi-1 luokassa 0-5.99 virhepisteen suorituksia on keskimäärin 30%:lla koirakolla. Vuosittainen vaihtelu on erittäin vähäistä. Noin puolet tämän luokan tuloksista on hylättyjä vaihtelun ollessa suurimmillaan 8%. Maxi-1 luokan suorituksissa on eniten vaihtelua ykkösluokan suorituksista. Virhepisteillä 0-5.99 radan suorittaa vuosittain 13-37% koirakoista ja hylätyn tuloksen saa 39-66%. Ykkösluokassa jokainen nollatulostus on merkityksellinen, koska se tuo koirakolle LUVAn (luokan vaihtoon oikeuttavan tuloksen) ja kolmella LUVA:lla koirakko pääsee siirtymään seuraavaan tasoluokkaan.

Mini-2 luokassa yli 30% koirakoista suoriutuu radasta 0-5.99 virhepisteellä. Luokan koirakoista keskimäärin 49% saa hylätyn tuloksen vuosittaisen vaihtelun ollessa samaa tasoa kuin Mini-1 luokassakin. Midi-2 luokan koirakoista noin 30% suorittaa radan 0-5.99 virhepisteellä. Vuosittainen vaihtelu suoritusprosentissa on pientä. Hylättyjen suoritusten vuosittainen määrä on keskimäärin 47%. Maxi-2 luokan 0-5.99 tulokset vaihtelevat tässäkin tasoluokassa eniten, ollen välillä 17-35%. Hylättyjä suorituksia on myös vuosittain vaihtelevasti 36-64%.

Mini-3 luokassa keskimäärin 45% suorituksista sijoittuu 0-5.99 virhepisteen välille ja hylättyjä suorituksia on keskimäärin 43%. Midi-3 luokan koirakoista noin 39% suorittaa radan 0-5.99 virhepisteellä ja hylättyjä suorituksia tässä luokassa puolestaan on noin 48%. Maxi-3 koirien

suorituksista keskimäärin 28% on tasoa 0-5.99 virhepistettä ja hylättyjä suorituksia keskimäärin 55%. Kolmosluokat ovat sellaisia, joissa voi kilpailla mukana myös koiria, jotka ovat jo valioituneet tässä lajissa.

Mini-luokan shetlanninlammaskoirat näyttäisivät saavan hieman parempia tuloksia suhteessa medi- ja maksiluokan koiriin. Mini-luokassa shetlanninlammaskoirat ovat usein tämän kokoluokan suurimpia rotuja, mikä helpottaa radan suorittamista, kun huomioidaan estekorkeus ja etenemisnopeus. Maxi-luokan koirat taas suoriutuvat kaikkein vaatimattomimmin, mikä puolestaan johtuneen siitä, että ne ovat tämän kokoluokan pienimpien joukossa työskennellessään suurten lajitovereidensa kanssa lajin korkeimmilla esteillä.

Koiratanssi

Koiratanssissa yhdistyvät koirankoulutustaidot ja taiteellinen ilmaisu ja sitä voidaan kutsua luovaksi tottelevaisuudeksi. Kilpailulajeina ovat vapaatanssi (freestyle) sekä seuraaminen musiikin tahdissa (heelwork to music). Kilpailuluokkia ovat alokas- avoin ja voittajaluokka. (Kennelliitto 2016)

Koiratanssissa korostuvat koiran ja ohjaajan välinen saumaton yhteistyö, luovuus ja musiikin tulkitseminen. Koiratanssiohjelmassa koiran tulee pystyä vastaanottamaan ja tulkitsemaan useita peräkkäisiä käskyjä myös ohjaajan samanaikaisesti liikkeessä luokasta riippuen joko koiran lähellä tai kaukana koirasta. Koiran tulee olla motivoitunut ja halukas työskentelemään ohjaajansa kanssa. Ohjaaja voi tässä lajissa tuoda esiin oman koiransa vahvuuksia ja suunnitella ohjelmansa niitä hyödyntäen. (Tahtitassut ry 2016)

Tarkastelujakson aikana koiratanssiin osallistumisten määrä on selvästi kasvanut, mutta edelleen vuositasen osallistujamäärät ovat pieniä. (Ks. taulukko 10.) Vuonna 2014 näiden kahden koiratanssilajin yhteenlasketut osallistumiset olivat korkeimmillaan (40 koirakkoa). Samana vuonna Suomeen perustettiin koiratanssiyhdistys Tahtitassut ry.

Käyttäytymiskoe (PAKK)

Käyttäytymiskokeen suorittaa vuosittain muutama shetlanninlammaskoira. Käyttäytymiskokeen tarkoituksena on selvittää koiran yhteiskuntakelpoisuus. Koe sisältää tottelevaisuusosion, josta hyväksytyyn suoritukseen tulee saada vähintään 70% maksimipisteistä sekä ns. kaupunkiosion. Tämä suoritetaan yleisellä paikalla ja sen aikana tarkkaillaan koiran suhtautumista ohi kulkeviin koiriin, ihmisiin, polkupyöriin ja muihin tavallisesti liikenteessä kohdattaviin tilanteisiin. Koiran suhtautumisen tulee olla välinpitämätöntä ja positiivista. Tuomari hyväksyy tai hylkää koiran suorituksen tarkkailtuaan sitä eri tilanteissa. (Kennelliitto 2011) Käyttäytymiskokeen suoritti vuosina 2009-2016 yhteensä 24 shetlanninlammaskoiraa, joista 88% (21 koiraa) sai hyväksytyn tuloksen ja 12% (3 koiraa) hylätyn tuloksen. Ks. taulukko 10. (Kennelliitto 2016)

Rallytoko

Rallytokossa yhdistyy elementtejä tokosta, agilitysta ja koiratanssista. Lajin tavoitteena on ohjaajan ja koiran välinen iloinen yhteistyö. Tässä lajissa kilpailusuoritusten aikana koiran kehuminen ja innostaminen ovat sallittuja ja koiraa saa ohjata suullisesti sekä käsimerkein. Kilpailun tasoluokkia on neljä; alokas-, avoin, voittaja ja mestariluokka. Alokasluokka suoritetaan hihnassa ja muut luokat koira vapaana. Kilpailuissa suoritetaan erilaisista tehtäväkylteistä koostuva rata. Radan pituus ja liikkeiden vaativuus kasvavat siirryttäessä vaativampaan luokkaan.

Rally-tokoyhdistys perustettiin Suomessa vuonna 2009 ja laji tuli viralliseksi 1.5.2014. Taulukosta 12 voidaan todeta, että samana vuonna shetlanninlammaskoirilla oli lajissa yli 100 osallistumista. Vuonna 2016 osallistumisten määrä oli viisinkertaistunut.

Taulukko 12. Shetlanninlammaskoirien rallytokon tulokset v. 2014-2016

	2016	2015	2014
MESHYV	<u>% (65 tulosta)</u>	<u>3% (12 tulosta)</u>	
MESO	<u>8%12 (41 tulosta)</u>	<u>5% (19 tulosta)</u>	<u>1% (1 tulosta)</u>
MES-	<u>1% (5 tulosta)</u>		
VOIHYV	<u>11% (60 tulosta)</u>	<u>8% (31 tulosta)</u>	<u>7% (8 tulosta)</u>
VOIO	<u>4% (23 tulosta)</u>	<u>9% (34 tulosta)</u>	<u>3% (3 tulosta)</u>
VOI-	<u>2% (11 tulosta)</u>		
AVOHYV	<u>19% (105 tulosta)</u>	<u>20% (74 tulosta)</u>	<u>26% (29 tulosta)</u>
AVOO	4% (24 tulosta)	8% (29 tulosta)	5% (5 tulosta)
AVO-	<u>1% (6 tulosta)</u>	<u>1% (3 tulosta)</u>	<u>6% (7 tulosta)</u>
ALOHYV	<u>32% (172 tulosta)</u>	<u>41% (153 tulosta)</u>	<u>48% (53 tulosta)</u>
ALOO	<u>4% (22 tulosta)</u>	<u>5% (18 tulosta)</u>	<u>4% (4 tulosta)</u>
ALO-	<u>2% (10 tulosta)</u>	<u>1% (3 tulosta)</u>	

(Koiranet 2017)

Vaikka rallytokosta tuli virallinen laji vasta toukokuussa 2014, samana vuonna 101 kertaa shetlanninlammaskoirat osallistuivat tämän lajin kokeeseen. Kolme shetlanninlammaskoiraa sai jo RTK2 koulutustunnuksen eli ne olivat suorittaneet hyväksytysti sekä alokas- että avoimen luokan kokeet. Muutama shetlanninlammaskoira sai samana vuonna RTK1 koulutustunnuksen. Hyväksytyjä tuloksia myös voittajaluokasta tuli kahdeksan ja yksi RTK3 koulutustunnus. Mestaruusluokan kokeessa ei ensimmäisenä vuonna saatu hyväksyttyä tulosta yhdellekään sheltille.

Rallytokosta on parissa vuodessa tullut erittäin suosittu laji ja osallistumismäärät kokeisiin ovat jatkuvassa kasvussa. Vuonna 2016 osallistumisia oli jo 544 kappaletta. Ks. taulukko 10.

TOKO

Tottelevaisuuskoulutuksessa on tarkoituksena opettaa koiralle miellyttävää ja hallittua käyttäytymistä ja ohjaajalle oikeanlaista sekä asiallista koirankäsittelytaitoa. Kokeissa testataan koiran ja ohjaajan välistä yhteistyötä neljässä eri tasoluokassa: alokas (ALO), avoin (AVO), voittaja (VOI) ja erikoisvoittaja (EVL). Tottelevaisuuskokeessa koirakon on mahdollisuus saada 1.-3. palkinto saamiensa kokonaispisteiden mukaisesti. Pisteet määritellään suorituksen perusteella liike- ja luokkakohtaisesti. Tottelevaisuutta voi harrastaa myös ilman kilpailutavoitetta ja sitä voidaan pitää monen muun lajin perustana. (Kennelliitto 2014)

Taulukko 13. Shetlanninlammaskoirien osallistuminen tottelevaisuuskokeisiin v. 2009-2016

	ALO osall	ei tulosta	AVO osall	ei tulosta	VOI osall	ei tulosta	EVL osall	ei tulosta	yht
2016	55 (45%)	4 (7%)	20 (17%)	1 (5%)	32 (26%)	14 (44%)	14 (12%)	2 (14%)	121
2015	76 (40%)	6 (8%)	49 (26%)	7 (14%)	46 (24%)	25 (54%)	21 (11%)	8 (38%)	192
2014	84 (43%)	10 (12%)	62 (32%)	4 (7%)	32 (16%)	15 (47%)	17 (9%)	2 (12%)	195
2013	126 (57%)	10 (8%)	56 (25%)	1 (2%)	20 (9%)	12 (60%)	21 (9%)	3 (14%)	223
2012	95 (50%)	9 (9%)	63 (33%)	2 (3%)	17 (9%)	8 (47%)	16 (8%)	8 (50%)	191
2011	108 (57%)	5 (5%)	38 (20%)	4 (11%)	22 (12%)	14 (64%)	20 (11%)	4 (20%)	188
2010	75 (53%)	6 (8%)	39 (28%)	3 (8%)	19 (13%)	7 (37%)	8 (6%)	5 (63%)	141
2009	105 (53%)	5 (5%)	46 (24%)	5 (11%)	28 (15%)	9 (32%)	16 (8%)	8 (50%)	193

(Koiranet 2017)

Yllä olevassa taulukossa näkyvät shetlanninlammaskoirien osallistumiset TOKO:n eri koeluokkiin vuosina 2009-2016. Lisäksi taulukosta käyvät ilmi luokkakohtaisesti suoritukset, jotka eivät ole yltäneet

3.-tulokseen maininnalla ei tulosta.

Shetlanninlammaskoirien vuosittaiset osallistumismäärät tottelevaisuuskokeisiin eivät ole suuria suhteessa koirien määrään tässä rodussa, mutta ovat tämän tarkastelujakson aikana pysyneet lähes saman suuruisina vuosista toiseen vaihdellen 188-223:n välillä. Vuonna 2010 on osallistujamäärässä notkahdus sen ollessa vain 141. Samoin vuonna 2016 on ollut vähän kokeisiin osallistuneita koirakoita (121 kpl). Tämä selittyy sillä, että 1.8.2015 tulivat voimaan uudistetut TOKO-säännöt ja koeohjeet (Kennelliitto 2014). Tällöin luokkien liikkeisiin tuli muutoksia sekä mukaan uusia liikkeitä. Tällaisten muutosten jälkeen kestää aikansa ennen kuin koirakot ovat koevalmiita.

Suurin osa tottelevaisuuskokeisiin osallistuvista koirakoista on osallistunut alokasluokkaan ja toiseksi eniten avoimeen luokkaan. Vuosina 2009-2013 alokasluokkaan osallistuneiden määrä on ollut noin puolet kaikista osallistujista (50-57%). Vuosina 2014-2016 alokasluokkaan osallistuneiden määrä kaikista osallistumisista on laskenut hieman, ollen 40-45%. Samaan aikaan eniten on noussut voittajaluokkaan osallistuneiden määrä.

Voittajaluokka näyttää olevan luokista sellainen, josta koirakko on jäänyt useimmin ilman hyväksyttyä tulosta. Voittajaluokan tuloksia tarkasteltaessa koirakohtaisesti, huomattavan monta yksittäistä koiraa on osallistunut moneen tämän luokan kokeeseen ilman että olisi saanut tulosta. Esimerkiksi vuonna 2011 voittajaluokan suorituksista on ilman tulosta jäänyt 14, mutta seitsemän eli puolet niistä ovat yhden, saman koiran tuloksia. Yhteensä voittajaluokan kokeisiin osallistuneista koirista kahdeksan oli vuosina 2009-2016 sellaisia, joilla oli tänä aikana viidestä yhdeksään 0-tulosta ja useammalla muulla neljä 0-tulosta. Yksittäisten koirien useat osallistumiskerrat ilman tulosta nostavat voittajaluokan koirien ”epäonnistumisten” määrän suureksi, jopa 64% kaikista osallistumisista.

Erikoisvoittajaluokkaan osallistumisia on vuosittain 8-21 kertaa ja siellä vuosina 2013, 2014 ja 2016 ilman tulosta jääneiden osuus on 12-14% eli kahdesta kolmeen kertaa. Sääntömuutos vuonna 2015 ilman tulosta jääneiden osuus oli 38% eli kahdeksan kertaa. Aikaisempina vuosina ilman tulosta jääneiden osuus on suurempi.

Tottelevaisuusvalion arvon on tarkastelujaksona 2009-2016 saanut viisi shetlanninlammaskoiraa ja yhteensä tottelevaisuusvalion arvo on 22:lla suomalaisella shetlanninlammaskoiralla.

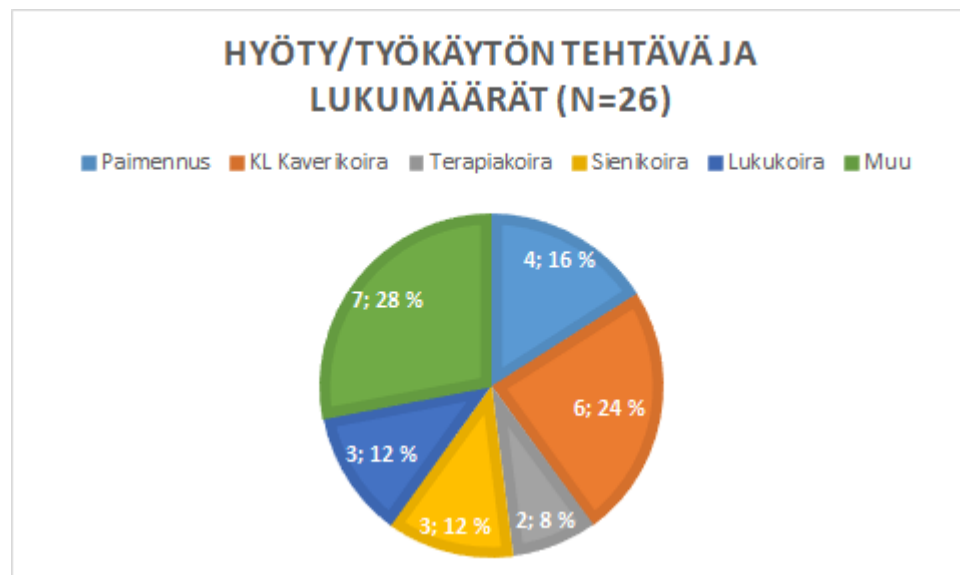
Näyttää siltä, että suurin osa shetlanninlammaskoirista, jotka osallistuvat tottelevaisuuskokeisiin, osallistuvat alokasluokkaan ja avoimeen luokkaan. Vain harva rodun edustaja jatkaa ns. ylempiin luokkiin tai saa siellä hyväksytyn suorituksen. Koetuloksia tarkasteltaessa huomattavaa on myös se, että tottelevaisuuskokeisiin osallistuneilla shelteillä oli myös muita harrastuksia. Suurin osa harrasti tottelevaisuuden lisäksi agilityä ja / tai rallytokoa. Tottelevaisuuskoulutuksesta voidaan katsoa olevan hyötyä näihin muihin lajeihin.

Hyötykoira-, virka- tai muu työkäyttö

Lokakuun lopussa 2017 kuusi päivää auki olleeseen verkkokyselyyn shelttien hyöty- ja työkäytöstä saatiin vastaus 26 koirayksilöstä 22:ltä vastaajalta. Koirien iät vaihtelivat 1-8 vuoteen. Useat koirista olivat työskennelleet vastaushetkellä tehtävässä 1-2 vuotta (8kpl) ja loput vähemmän kuin vuoden (7kpl), 2-3v (4 kpl), 3-5v (4 kpl), tai yli 5v (3kpl). Päivittäin työskenteli vain kaksi koiraa, mutta viikottain 42% koirista (11 kpl), kuukausittain 27% (7 kpl) ja erityisesti sienikoirissa löytyi muutamia kertoja vuodessa tehtävässä toimivia koiria (23%, 6kpl).

Kolmella vastaajalla oli kullakin kaksi shelttiä hyöty- ja työkäytössä, sienikoirana, paimenena ja kaverikoirana, muilla yksi. Sheltit toimivat paimenina, kaverikoirina, terapiakoirina, sienikoirina, lukukoirina ja muissa tehtävissä (epävirallisina kaverikoirina, testattuina kasvatus- ja kuntoutuskoirina,

koulukoirina, toimistokoirana ja koiratonnttuna joulupukin mukana). Lisäksi tiedetään, että ainakin yksi sheltti toimii pelastuskoirana hälyryhmässä. Raportoidut tehtävät ja yksilömäärät on kuvattu kuvaajassa 12.

Kuvaaja 12. Kyselyvastaukset shelttien hyöty- ja työkäytöstä (vastaukset, N = 26).

Vastaajia pyydettiin kuvailemaan mikä teki heidän koirastaan sopivan tehtävänsä. Kaverikoirilla, terapiakoirilla, kasvatus- ja kuntoutuskoirilla ja lukukoirilla korostuivat sosiaalisuus, rauhallisuus ja rauhoittumisen taito, leikkisyys ja iloisuus sekä rohkeus persoonallisuuden piirteenä. Koiria kuvailtiin sanoilla avoin, ystävällinen, rohkea, peloton ja reipas tmv. Vastauksissa korostui koiran oma-aloitteinen halu hakeutua ihmisen seuraan, luottamus ihmisiin, helposti lähestyttävyyys, ja tilanteidenlukutaito, mm. ihmisen mielen- ja terveydentilan lukukyky. Kaiken kaikkiaan koiran sopeutuvaisuus erilaisiin ihmisiin, tilanteisiin ja ympäristöihin nousi tärkeäksi piirteeksi sekä se, että koira ei vahdi, eikä hauku. Kasvatus- ja kuntoutuskoirilla kuvattiin myös hyvää hermorakennetta, nopeaoppisuutta ja toimintakykyä hyvinä ominaisuuksina.

Paimen- ja sienikoirilla puolestaan korostuivat hieman erilaiset persoonallisuuden piirteet kuin edellä on kuvattu. Paimenilla ja sienikoirilla korostuivat sitkeys, peräänantamattomuus ja sinnikkyys, halu tehdä työtä sekä rauhallisuus tai rauhoittumisen taito. Paimenilla korostuivat näiden lisäksi itsenäisyys, nopea palautuminen, ja hyvä hermorakenne sekä luontainen kiinnostus ja luku laumaan.

Lisäksi paimen- ja sienikoirilla sekä terapia- ja kasvatus- ja kuntoutustyössä toimivilla koirilla korostuivat oppimiseen liittyvät piirteet: nopea oppimaan, helposti motivoitava, toistokapasiteetti, kyky oppia mallista vanhemmalta paimenkoiralta, ja helposti säädeltävä vire. Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan neliportaisella asteikolla oppimiseen liittyvää väittämää ”Koira oppi nopeasti tehtävänsä”. Lähes kaikkien shelttien (22/24) kohdalla vastaajat olivat täysin samaa mieltä. Kaksi vastaaja oli jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa.

Toivottavaa vastaajilla oli sosiaalisuudessa, muutamat vastaajat kokivat koiran arkuuden ja epävarmuuden ei-toivottavana piirteenä, myös muita ympäristön häiriöitä kohtaan, ei vain ihmisiä. Lisäksi muutamat nostivat esiin koiran levottomuuden ja rauhoittumiskyvyn puutteen ei-toivottavana ja mm. malttia ja häiriönsietoa toivottiin enemmän. Yksi vastaajista, jonka koira työskentelee kasvatus- ja kuntoutustyössä, kuvasi toivettaan seuraavasti:

”Ehkä herkkyyttä voisi olla vielä vähän vähemmän, mutta toisaalta se liittyy paimenkoirien rodullisiin ominaisuuksiin. Herkkyyys ei ole pelkästään huono asia ja toimintakyky kompensoi

liiallista herkkyyttä.”

Alkuperäiset, rodunomaiset käyttäytymistarpeet ja niiden täyttäminen

Paimenkoirana shetlanninlammaskoira kiinnittää herkästi ympäristössä huomiota liikkeeseen. Kiinnostus voi johtaa kohteen jahtaamiseen, kuten autot tai polkupyörät. Shetlanninlammaskoira myös ilmaisee haukulla ympäristössä tapahtuvia asioita ja muutoksia. Omistajat kokevat käytökset ongelmallisena erityisesti kaupunkiympäristössä, jossa kiinnostuksen kohteita on paljon, ja toisaalta ulkopuoliset voivat häiriintyä käytöksestä. Käytösten ennaltaehkäiseminen, jotta käytökset eivät muodostu todelliseksi ongelmakäytöksiksi, on siten ensiarvoisen tärkeää. Shetlanninlammaskoira tarvitsee mielekästä tekemistä ja aivojumbppaa. Näitä tarjoavat mm. harrastuslajit, joissa opetellaan temppeja (Rally-toko, koiratanssi ja toko), nenäkäyttöä (esim. Nosework), ja luonnollisesti myös mahdollisuus opetella lampaiden paimentamista. Shetlanninlammaskoira toimii myös mielellään läheisessä yhteistyössä ihmisen kanssa, ja siten yhdessä tekeminen ihmisen kanssa on rodulle tärkeää.

4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen

Yksinoloon liittyvät ongelmat

Shelttien osalta ei ole kerätty tietoa yksinoloon liittyvistä ongelmista. Jatkuvasti avoimessa kyselyssä, joka avataan shelttien omistajille, tullaan pyytämään raportoimaan myös yksinoloon liittyviä ongelmia niiden kartoittamiseksi.

Lisääntymiskäyttäytyminen

Jalostustoimikunta on kerännyt tietoa lisääntymiskäyttäytymiseen liittyvistä ongelmatilanteista vuodesta 2013 lähtien. Vastauksia on tullut vähän. Astutustilanteisiin liittyen kymmenen kertaa uros on jättänyt nartun astumatta, vaikka astutusajankohta on ollut oikea. Näistä uroksista kolme ei ollut ollenkaan kiinnostunut astutettavasta nartusta ja kolme urosta yritti astua narttua, mutta ei sietänyt avustamista eikä oma tekniikka ollut riittävä, joten nartut jäivät astumatta. Yksi uros olisi ollut kiinnostunut nartusta, mutta nartun ääntely pelotti uroksen pois. Kolmessa astutustilanteessa uros olisi nartun astunut ja tekniikkakin oli hallussa, mutta nartun ollessa liian ahdas, ei astutus onnistunut. Näissä tilanteissa ei ole tiedossa onko toinen uros onnistunut astumisessa, mutta muuten nartut on saatu astutettua kokeneemmalla uroksella. (Shetlanninlammaskoirat 2016)

Narttujen käyttäytymisestä on kolme ilmoitusta, jolloin narttu on käyttäytynyt niin aggressiivisesti urosta kohtaan, että astutusta ei ole edes yritetty. (Shetlanninlammaskoirat 2016)

Sosiaalinen käyttäytyminen

Shelttien sosiaaliseen käyttäytymiseen liittyvistä ongelmista ei ole kerättyä tietoa Suomessa. Sheltin tulisi olla sosiaalinen sekä muita koiria, että ihmisiä kohtaan, vaikka sheltin rotumääritelmä kuvailee shelttiä pidätyväiseksi vieraita ihmisiä kohtaan. Pikemmin kyse saattaa olla välinpitämättömyydestä, ensikontaktin jälkeen. Sheltin rooli perhekoirana ja usein kaupungissa asuvana koirana asettaa sosiaaliselle käyttäytymiselle vaatimuksia juuri sosiaalisuuden suhteen.

Pelot ja ääniherkkyys

Eken Asp jne (2015) Ruotsissa tekemän kyselytutkimuksen aineistossa sheltit kuuluivat ei-työkoirien alaryhmään, jossa rodut olivat vähemmän sosiaalisia ja pelokkaampia sekä niillä oli vähemmän ihmiseen kohdistuvaa leikkikiinnostusta verrattuna toiseen ei-työkoirien alaryhmän rotuihin. Shelteillä esiintyi koko aineistoon (20 rotua, 3591 vastausta) verrattuna keskimääräistä enemmän koiriin ja vieraisiin ihmisiin liittyvää pelkoa sekä ei-sosiaalista pelkoa, johon kuuluu mm. kovien ja äkillisten äänten pelkoa ja erilaisten kohteiden (objektien) pelkoa.

Luonnetestituloksien perusteella havaittiin, että valtaosa luonnetestatuista shelteistä on hieman

pehmeitä, mutta joukossa on myös pehmeitä shelttejä. Mitä pehmeämpi koira on, sitä vähemmän sillä on palautumiskykyä, jota tarvitaan arjessakin epämiellyttävistä kokemuksista selviytymiseen. Luonksepäästävyiden osalta jalostusvalinnoissa on kiinnitettävä huomiota paria valitessa avoimuuteen, pyrkimyksenä mieluummin avoin, kuin pidättyväinen koira, arkipäivän tarpeiden takia.

Luonnetestissä laukausarkoja ja laukausalttiita on yhteensä 12% shelteistä. MH-luonnekuvauksessa puoletaan 29% koirista reagoi laukauksiin pelolla. Jalostukseen paria valittaessa, on pariksi valittava laukauksia pelkäämätön koira. Laukaukset ovat impulssimaisia ääniä, jotka voivat muistuttaa ilotulituksen ja ukkosen ääntä, ja siten indikoida myös tämäntyyppisiä pelkoja.

MH-luonnekuvauksen tuloksissa melko voimakasta jäljellejäävää pelkoa (voimakkuusasteikon arvo 4, asteikko 1-5) on yllätyksessä 24% ja äähinerkkyydessä 29%. Jalostuksessa parin valinnassa on valittava vähän tai ei-ollenkaan pelkäävä yksilö pariksi.

Ikään liittyvät käytöshäiriöt

Shetlanninlammaskoirien keskimääräinen elinikä oli vuonna 2016 13,3 vuotta. Tällöin koirien kuolinsyynä oli vanhuus. Pienikokoiset rodut ikääntyvät suurikokoisia myöhemmin, noin kymmenen vuoden ikäisenä. Ikääntyminen näkyy käyttäytymisenä ja koiran aistien heikkenemisenä. Kuulo heikkenee tai koira kuulee aikaisemmin tutut äänet erilaisina, mikä saattaa aiheuttaa sille pelkoa. Reagointi koviin ääniin saattaa voimistua, joskin kuulon heikkenemisen myötä ääniherkkien koirien olo voi myös helpottua äänien, kuten esimerkiksi ukkosen lakattua kuulumasta. (Haapanen-Kallio 2015)

Myös näkö heikkenee. Ensimmäisenä heikkenee hämäränäkö ja koira saattaa käyttäytyä pimeällä epävarmasti ja pelokkaasti. Myös haukkuherkkyys saattaa lisääntyä. Ikääntyvä koira nukkuu muutenkin aikaisempaa enemmän, mutta kuulon alenemisen takia se ei välttämättä kuule esimerkiksi lähestyvää toista koiraa tai ihmistä ja saattaa havahtuessaan reagoida äreästi. Äreyttä tai aggressiivisuutta aiheuttaa myös kipu, joka voi johtua tuki- ja liikuntaelimestön rappeutumisesta. Ennakoivalla murinalla koira varoittaa lähestyjää mahdollisen tönäisyn aiheuttamasta kivusta. (Haapanen-Kallio 2015)

Haukkuherkkyyden lisääntyminen ikääntyvällä shetlanninlammaskoiralla näkyy esimerkiksi siten, että koira alkaa haukkua aikaisemmin tunnistamiaan ääniä, kuten perheenjäsenten kotipihaan tai eteiseen tulemista ja lopettaa haukkumisen vasta nähdessään tulijan. Kuulon heikkeneminen puolestaan tulee esiin alkuvaiheessaan ns. valikoivan kuulon muodossa siten, että vanhat ja tutut asiat kuullaan ja niihin reagoidaan tarkoituksenmukaisesti, mutta uudempiin, opittuihin asioihin reagoiminen tapahtuu viiveellä tai ei ollenkaan. Kuulon heiketessä enemmän, koira lakkaa esimerkiksi vapaana ollessaan reagoimasta luoksetulokäskyyn ja jatkaa matkaa jos omistaja ei juokse sitä kiinni ja koiraa koskettamalla herätä sen huomiota ja kerro uutta kulkusuuntaa.

Ikääntyvällä koiralla saattaa esiintyä myös muistamattomuutta sekä dementiaa. Tyypillinen oire on paikan ja siihen liittyvän toiminnan yhteensovittamisen vaikeus. Usein esiintyvä tilanne on sellainen, että kun koira on aikaisemmin ulos päästyään tehnyt tarpeensa, saattaa se nyt oleskella siellä pidemminkin aikaa haistellen ympäristöään hyvin määrätietoisesti ja palata tyytyväisenä sisälle suunnaten suoraan olohuoneeseen tarpeilleen. Jos taas koiran pysäyttää ulkona ja käskee pissalle, toimii se ohjeistetulla tavalla.

Rakenteelliset tai terveydelliset seikat, jotka voivat vaikuttaa koirien käyttäytymiseen

Shetlanninlammaskoirien omistajat olivat vuosina 2012-2016 tallentaneet 650:n koiran tiedot yhdistyksen terveystarkastukseen. Näistä koirista 87% (568 koiraa) oli terveitä ja 13%:lla (82 koiraa) oli joko diagnosoitu tai omistajan kokemukseen perustuva havainto tai kokemus sairaudesta. Yhdellä, samalla koiralla saattoi olla useampi vaiva. Mainintoja eri vaivoista oli 109 kappaletta. Tämä osio terveystarkastuksesta oli osittain vaikeasti tulkittavissa ja kysymysten muotoon tullaan jatkossa kiinnittämään huomiota.

Tuki- ja liikuntaelimestön vaivat olivat suurin ryhmä vastauksista (28%, 30 koiraa), kasvaimia oli kahdeksalla koiralla (7%), sydänvika, joka piti sisällään sydämen vajaatoiminnan sekä erilaiset läppäviat, 13:lla koiralla (12%), epilepsia neljällä koiralla (4%) ja kilpirauhasen vajaatoiminta kuudella koiralla (6%). Lisäksi oli yksittäisiä mainintoja seuraavista vaivoista: huono näkö, hammaspuutoksia, keuhkoputken tulehdus, suolistotulehdus, virtsateiden vaiva ja endokriininen vaiva sisältäen diabeteksen. Kaikki nämä vaivat voivat aiheuttaa muutoksia koiran olemuksessa tai käyttäytymisessä. Osa em. vaivoista aiheuttaa koiralle kipua, joka voi näkyä aggressiivisena käyttäytymisenä.

Lokakuuhun 2016 mennessä Shetlanninlammaskoirat ry:llä oli tiedot 81:n koiran kinnerviasta. Kinnervika aiheuttaa akuutissa vaiheessa muutosta koiran käyttäytymiseen, koska se aiheuttaa koiralle kipua eikä koira pysty liikkumaan normaalisti. Joko operatiivisen tai konservatiivisen hoidon jälkeen kinnervikaisten koirien omistajat ilmoittivat kolmen neljästä koirasta jatkaneen samaa harrastusta kuin ennen kinnervian ilmenemistä. Näihin harrastuksiin kuului erimerkiksi agility, jota koirien kanssa pystyttiin jatkamaan. Muutama koira oli jätetty pois agilitysta eläinlääkärin kehoituksesta, vaikka kinner ei hoidon jälkeen ollut oireillut mitenkään. (Shetlanninlammaskoirat 2016b)

Terveyskyselyyn (2012-2016) vastauksista (650 koiraa) kävi ilmi, että kyynärnivelen dysplasia oli 22:lla koiralla. Näistä koirista yli puolet (64% eli 14 koiraa) oireili selvästi kyynäriään. Pääasiallisin oire oli ontuminen, jota esiintyi lähes kaikilla oireilevista koirista. Myös eturaajojen liikkeiden rajoittuneisuutta, peitsaamista ja ylösnousuun liittyvää jäykkyyttä ilmeni. Kahden oireilevan koiran kyynärniveli oli vaurioitunut tapaturmassa ja hoidettu leikkauksella. Lähes kaikkien koirien kipua hoidettiin kipulääkkeellä, lisäravinteilla ja levolla. Kaksi koiraa ei pystynyt lenkkeilemään ollenkaan.

Terveyskyselyn vastauksista käy ilmi, että 70% (454 koiraa) oli sellaisia, joiden polvet oli tutkittu virallisesti. Epävirallinen tutkimustulos oli 2%:lla (14 koiraa), joten yhteensä polvitutkittuja koiria oli 72% (468 koiraa). Lähes kaikilla koirilla oli terveeksi todetut polvet (tulos 0/0) ja vain viidellä koiralla oli todettu löysyyttä polvissa. Polviaan oireili kahdeksan koiraa ja kaikilla oireilleilla polvet oli tutkittu terveiksi. Neljän koiran polvesta oli tapaturman seurauksena leikattu risticiteitä joko edestä tai sivulta. Kolmen koiran luksoituva patella oli hoidettu leikkaushoidolla. Yhden koiran patella luksoi, mutta sitä ei oltu hoidettu mitenkään. (Shetlanninlammaskoirat 2016)

Lonkkaniveldysplasia niin vaikea-asteisena kuin lievempänä johtaa usein nivelrikkomuutoksiin, jotka aiheuttavat koiralle kipua ja rajoittavat koiran normaalia liikkumista. Koiran elämänlaatu kärsii ja se puolestaan haittaa tai estää kokonaan koiran käytön harrastuskoirana. Vuosina 2012-2016 kerätystä terveystutkimuksen vastauksista ilmeni, että 650:stä koirasta 85% oli lonkkakuvattu (552 koiraa). Kuvatuista koirista 11% (62 koiraa) sai tuloksen C tai huonompi. Näistä puolestaan 22% (14 koiraa) oireili lonkkiaan. Lähes kaikilla näistä koirista oli todettu nivelrikkomuutoksia, jotka aiheuttivat ontumista, peitsaamista ja makuulta ylösnousuun liittyvää jäykkyyttä sekä hitautta. Koiria hoidettiin levolla, kipulääkkeillä sekä lisäravinnevalmisteilla. Yhdeltä koiralta oli poistettu reisiluun pää ja yksi koira oli jouduttu lopettamaan runsaiden nivelrikkomuutosten aiheuttaman kovan kivun vuoksi. Kahden koiran lonkkien oireilu johtui tapaturman aiheuttamista muutoksista lonkissa. (Shetlanninlammaskoirat 2016)

Shetlanninlammaskoirien kuolinsyytilaston mukaan on vuosina 1996-2016 lopetettu kolme koiraa käytös- tai käyttäytymishäiriön vuoksi (KoiraNet 2016). Keskimääräinen elinikä näillä koirilla on ollut 7v8kk. Jalostustoimikunnalla ei ole tietoa minkälaisista näiden koirien käyttäytyminen on ollut. Lisäksi kuolinsyytilastosta käy ilmi, että kuolinsyytä ei ole ilmoitettu 173:n (17%) koiran kohdalla. Viimeksi mainittujen koirien keskimääräinen elinikä on ollut 9v10kk. Myös tähän ryhmään saattaa kuulua käyttäytymishäiriön takia lopetettuja koiria, joskin keskimääräinen elinikä huomioiden mahdolliset käyttäytymiseen liittyvät tekijät ovat voineet johtua elimistön rakenteellisen tai toiminnallisen muutoksen aiheuttamasta kivusta.

4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta

Keskeisimmät ongelmakohdat

Keskeisenä ongelmana luonteen osalta voidaan Suomessakin olettaa olevan sosiaaliset (ihmiset ja koirat) ja ei-sosiaaliset pelot (äänet ja erilaiset kohteet) ruotsalaisten tekemän kyselytutkimuksen aineiston pohjalta (Eken Asp 2015). Suomessa luonnetestiin ja MH-luonnekuvaukseen osallistuneiden pohjalta tilanne on kohtuullisen hyvä pelkojen osalta, mutta oletettavaa on, että testeihin osallistuvat koirat ovat valikoituneita ja pääosin aktiiviharrastajien koiria.

Ongelmien syyt ja vähentäminen

Jalostusvalinnoissa tulee kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

- arkaa tai aggressiivista koiraa ei saa käyttää jalostuksessa Kennelliiton jalostusstrategian mukaisesti
- erityisesti jalostusvalinnoissa on kiinnitettävä huomiota sosiaalisiin (ihmiset ja koirat) ja ei-sosiaalisiin (erilaiset kohteet ja äänet, kuten ukkonen, ilotulitus, laukaukset tai muut yllättävät tai kovat äänet) pelkoihin niiden vähentämiseksi. Kahta voimakasta pelkoa (esim. jäljellejäävä pelko) osoittavaa koiraa ei saa parittaa. Kahta ampumiseen pelolla reagoivaa yksilöä ei saa parittaa.
- Jalostusvalinnoissa tulee kiinnittää huomiota rauhoittumiskykyyn, siten että levottomuus ja häiritsevä vilkkaus ei lisäännä populaatiossa, vaan pikemmin vähenee.
- Paimenina toimivilta koirilta vaaditaan sitkeyttä, itsenäisyyttä, rohkeutta, kovuutta eli hyvää palautumiskykyä ja hyvää hermorakennetta sekä toimintakykyä. Useat näistä ovat myös mm. sienikoirien tai terapia- ja kuntoutuskoirien toivottuja persoonallisuuspiirteitä. Näistä piirteistä on hyötyä myös arjessa selviämiseen ja harrastuksiin, ja siten näihin piirteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

4.3. Terveys ja lisääntyminen

4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet

Perityvien vikojen ja sairauksien vastustamisohjelman (PEVISA) tavoitteena on ennaltaehkäistä tai vähentää sellaisten rodulla esiintyvien vikojen ja sairauksien leviämistä, jotka alentavat koiran elinkykyä tai elintoimintoja tai aiheuttavat koiralle kipua alentaen sen elämänlaatua.

CEA

Shetlanninlammaskoiran PEVISA-ohjelma CEA:n vastustamiseksi aloitettiin vuonna 1993. Ohjelman mukaan *jalostukseen käytettävällä yksilöllä tulee olla silmätarkastuslausunto ennen kuin pentue voidaan rekisteröidä*. Rodun jalostuspohja ei PEVISA-ohjelman seurauksena kapene, koska tarkastustulos ei vaikuta pentujen rekisteröintiin. Rotujärjestön suositus kuitenkin on, ettei astutettaisi keskenään kahta koiraa, joilla molemmilla on todettu CRD tai CH. Yksilöitä, joilla on todettu coloboma, ablaatio tai silmänsisäinen verenvuoto, ei suositella käytettäväksi jalostukseen lainkaan.

Shetlanninlammaskoiran yleisin perinnöllinen sairaus niin Suomessa kuin maailmanlaajuisestikin on CEA (Collie Eye Anomaly), joka tarkoittaa silmän kovakalvon, suonikalvon, verkkokalvon ja / tai silmän näköhermon kehityshäiriötä. CEA:sta on useampia eri asteita, joista lievimmät muodot ovat CRD (Chorioretinal Dysplasia) ja CH (Chorioidal Hypoplasia). CRD / CH tarkoittaa pientä suonikalvon vajaakehitysaluetta näköhermon vieressä. CEA:n lievimmät muodot ovat yleensä täysin oireettomia eivätkä ne myöskään etene. CRD tai CH ei millään tavoin vaikuta koiran näkökykyyn eikä rajoita sen käyttämistä käyttötarkoitukseensa.

CRD ja CH muutokset ovat primäärisiä, synnynnäisiä ja periytyvät todennäköisesti usean perintötekijän yhteisvaikutuksesta. Muutoksia esiintyy usein molemmissa silmissä. CEA on diagnosoitavissa silmätarkastuksessa jo 6 – 8 viikon iässä. Pennuille suositellaankin silmätarkastusta jo ennen luovutuskäskyä, sillä lievä CRD tai CH voi näennäisesti peittyä muutaman kuukauden iässä silmän pigmentoitumisen seurauksena. Tämän jälkeen muutokset eivät ole enää silmäeläinlääkärin havaittavissa.

Yhdysvalloissa on kehitetty geenitesti CEA:n toteamiseksi veri- tai poskisolunäytteestä. Koska geenitesti on toistaiseksi vielä melko kallis, on koiran testaaminen kasvattajan tai uroksen omistajan omasta kiinnostuksesta ja aktiivisuudesta kiinni. Testi on jatkuvasti kuitenkin lisännyt suosiotaan myös Suomessa ja viime aikoina on geenitestattu jopa kokonaisia pentueita. Vuodesta 2005 lähtien on tutkittu 129 yksilöä. Tutkituista koirista geneettisesti silmäterveitä CEA:n osalta on 88 koiraa eli 68,21 % ja CEA-kantajia 41 koiraa eli 31,78 %.

CEA:n vaikeammat asteet coloboma (laajoja muutoksia kova- ja verkkokalvolla, kuoppa näköhermon päässä tai sen vieressä) ja retinan ablaatio (verkkokalvon osittainen tai laaja irtaantuminen) ovat sekundäärisiä, myöhemmin syntyviä CEA:n muotoja. Lievimät tapaukset voivat rajoittaa koiran näkökenttää, mutta coloboman kehittyessä ablaatioksi tai silmän sisäiseksi verenvuodoksi koiran näkökyky heikkenee merkittäväksi ja johtaa yleensä koiran sokeutumiseen. Sairaus vaikeuttaa koiran jokapäiväistä elämää, heikentää koiran elämänlaatua ja rajoittaa sen käyttämistä käyttötarkoitukseensa. Koska coloboma saatetaan havaita vasta aikuiselta koiralta, tulisi shetlanninlammaskoiran silmät tarkastaa niin pentuna kuin aikuisenakin. CEA:an sairastuneelle ei ole olemassa hoitoa, joka ennaltaehkäisisi, hidastaisi tai parantaisi sairauden.

Tutkimuksissa on todettu, että colobomaa sairastavien vanhempien (joko toinen tai molemmat) pentueet ovat merkittävästi pienempiä kuin terveiden tai CRD / CH –diagnosoitujen pentueet.
(Lähde: ELL Sari Jalomäki, www.kennelliitto.fi)

Taulukko 14a: VUOSINA 1993 – 2011 SILMÄTARKASTETUT CEA:n OSALTA

	Ei perinnöllisiä silmäsairauksia	CEA ei todettu	CRD / CH todettu	COLOBOMA todettu	ABLAATIO todettu
1993	11	258	82	24	3
1994	19	193	44	15	1
1995	42	209	40	8	0
1996	35	183	26	11	1
1997	39	193	35	6	0
1998	32	150	24	7	1
1999	29	176	24	7	1
2000	77	200	27	6	0
2001	94	174	40	12	0
2002	192	184	37	19	0
2003	169	221	51	14	1
2004	276	271	61	18	2
2005	321	350	68	22	2
2006	436	553	71	10	3
2007	599	714	84	18	0

2008	774	187	116	29	2
2009	959		146	25	2
2010	884		150	28	2
2011	1053		146	12	2
YHTEENSÄ	6041	4216	1272	292	22

(Lähde Koiranet)

Yllä esitetyssä taulukossa vertaillaan silmätarkastustuloksia vuodesta 1993 alkaen, jolloin shetlanninlammaskoiran PEVISA-ohjelma CEA:n vastustamiseksi aloitettiin. Täysin luotettavia tietoja CEA -terveiden määrästä ei ole saatavilla, koska silmätarkastuseläinlääkäreiden merkitsemistapa on vuosien varrella vaihdellut. Osa CEA:n osalta terveiksi diagnosoiduista saattaa esiintyä myös sarakkeessa ”ei perinnöllisiä silmänsairauksia”.

CRD / CH, coloboma ja ablaatio diagnoosit kuitenkin pitävät paikkansa. CRD / CH jovat tarkastelujaksolla 2002 – 2011 olleet yleistymässä. CRD / CH –diagnoosi kirjattiin 37 koiralle vuonna 2002, kun vastaava luku vuodelta 2011 oli 146 koiraa. Coloboma –diagnoosien määrä sen sijaan on heilahdellut tarkastelujakson aikana. Vuonna 2006 diagnosoitiin vain kymmenen (10) colobomaa kun vuonna 2008 vastaava luku oli 29. Ablaatio –diagnoosin on saanut vuosittain muutama koira.

Taulukko 14a1: VUOSINA 2012 – 2016 SYNTYNEET CEA:n OSALTA SILMÄTARKASTETUT KOIRAT

	Syntyneitä Tutkittuja		Terveitä	CRD/CH	COLOBOMA	ABLAATIO
2012	1094	992, 91%	732, 74%	82, 8%	17, 2%	1
2013	1001	913, 91%	700, 77%	75, 8%	5, 1%	1
2014	1081	986, 91%	803, 81%	75, 8%	12, 1%	1
2015	1004	908, 90%	815, 90%	63, 7%	2, 1%	0
2016	654	535, 82%	495, 93%	36, 7%	6, 1%	0

Koiranet 10/2016

Taulukko 14a2: VUOSINA 2012 – 2016 CEA:n OSALTA SILMÄTARKASTETUT KOIRAT

	Tutkittuja	Terveitä	CRD/CH	COLOBOMA	ABLAATIO
2012	1555	1174, 75%	126, 8%	22, 1%	0
2013	1614	1218, 75%	123, 8%	18, 1%	2
2014	1674	1262, 75%	123, 10%	25, 1%	3
2015	1680	1292, 77%	111, 7%	4, 1%	0
2016	1171	895, 76%	67, 6%	15, 1%	0

Koiranet 10/2016

Yllä olevista taulukoista nähdään CEA -silmätarkastettujen koirien tulokset syntymävuoden mukaan (Taulukko 14a1) ja kyseisenä vuonna tarkastettujen mukaan (Taulukko 14a2). Edelliseen tarkastelujaksoon voidaan verrata taulukkoa 8a2, koska tässä näkyvät kaiken ikäiset tarkastetut koirat ko. aikavälillä. Sen sijaan syntymävuoden perusteella koiria tarkasteltaessa, nähdään nuorten koirien coloboman ja ablaation yleistyvän iän myötä. 0-3 –vuotiaat koirat ovat silmiltään kaikkein terveimpiä.

Tarkastelujaksona 2012-2016 CEA:n osalta silmäterveiden määrä on pysynyt lähes samana vuosittain. CRD/CH-diagnoosin saaneiden koirien määrä on hieman laskemassa ja suhteessa edelliseen tarkastelujaksoon 2002-2011; määrä on laskenut noin 2%. Kun vuosina 2002 ja 2011 CRD/CH

diagnoosien määrä suhteutetaan tutkittuun koiramäärään, on molempina vuosina näiden diagnoosien osuus ollut 10%. Vuosina 2012-2016 CRD/CH diagnoosin saaneiden määrä on ollut keskimäärin 8% tutkituista koirista. Colobomaa esiintyy vuosittain muutamia ja määrä vaihtelee. Coloboma diagnoosin saaneiden koirien määrä on selvästi vähentynyt edelliseen tarkastelujaksoon verrattuna. Ablaatiota esiintyy vähän. Rodun kohdalla tilanne on toivotun suuntainen. Kohderyhmään kuuluvien shetlanninlammaskoirien omistajia kannustetaan osallistumaan Lohen tutkimusryhmän geenitutkimukseen, jossa kerätään näytteitä colobomaa, iiriscolobomaa ja iirishypoplasiaa sairastavilta koirilta sekä niiden lähisukulaisilta. Tutkimukseen kerätään näytteitä myös terveiltä yli 6-vuotiailta koirilta. (Lohen tutkimusryhmä 2016)

PRA

Vuonna 2007 shetlanninlammaskoiran PEVISA-ohjelmaan sisällytettiin PRA. Ohjelman mukaan *pentueen vanhemmilla tulee olla astutushetkellä voimassa oleva silmätarkastuslausunto, joka ei saa olla 24 kuukautta vanhempi. PRA:ta sairastavan koiran jälkeläisiä ei rekisteröidä.*

PRA (Progressive Retinal Atrophy) tarkoittaa verkkokalvon etenevää surkastumista, joka tuhoaa silmän valoa aistivia soluja. PRA johtaa lähes aina sokeutumiseen. PRA voi esiintyä jo hyvin nuorella koiralla, jolloin PRA liittyy vääränlaiseen näköhermosolujen kehitykseen (dysplasia). Monesti PRA havaitaan vasta keski-ikässä ja jopa myöhemmin. Tällaisessa tapauksessa koiran näköhermosolut ovat kehittyneet normaalisti, mutta alkavat rappeutua (degeneraatio). Yleensä sokeutuminen on sitä nopeampaa mitä nuorempana oireita havaitaan. Sairastuneelle yksilölle ei ole hoitoa, joka voisi estää, hidastaa tai parantaa oireita. PRA:n seurauksena koiran silmissä voidaan todeta sekundääristä kataraktaa.

Oireet alkavat tavallisimmin hämäräsokeutena (silmien verkkokalvoilla matalia valomääriä aistivat sauvasolut rappeutuvat ensin). Hämärässä koira saattaa olla huomattavan varovainen tai levoton, erityisesti vieraassa ympäristössä. Sairauden edetessä koiran näkökyky myös valossa heikentyy, koska kirkaassa valossa toimivat tappisolut alkavat rappeutua. Lopulta koira sokeutuu kokonaan. PRA ei aiheuta koiralle kipuja, ja se saattaa sopeutua sokeuteen hyvinkin, jos se saa elää vanhassa, tutussa ympäristössä. PRA kuitenkin haittaa ja rajoittaa merkittävästi koiran käyttämistä käyttötarkoitukseensa (esimerkiksi agility). PRA:ta sairastavaa koiraa ei myöskään saa käyttää jalostukseen.

PRA:n periytyminen noudattaa *resessiivistä* (väistyvää) periytymistapaa. Jotta koira sairastuisi PRA:han, on sen saatava sairas geeni kummaltakin vanhemmalta. Vanhemmat itse voivat olla ilmiänsuhtaan terveitä eli vain PRA-geenin kantajia. Jos molemmat vanhemmat ovat kantajia, jälkeläisistä 25 % on PRA-sairaita, 50 % PRA-geenin kantajia ja 25 % terveitä. Ilmiänsuhtaan PRA-sairaiden vanhempien kaikki jälkeläiset ovat sairaita.

PRA-kantajien tunnistaminen on nykyään joidenkin rotujen kohdalla mahdollista geenitestien avulla. Shetlanninlammaskoiralle tällaista testiä ei vielä vuonna 2011 ole kehitetty. Norsk Shetland Sheepdog Klubb aloitti lokakuussa 2002 PRA-projektin, jonka tarkoituksena on löytää shetlanninlammaskoiran PRA-geeni. Kun geeni löydetään, voidaan verinäytteestä todeta, onko koira geneettisesti terve vai PRA-geenin kantaja. Tämä olisi shetlanninlammaskoiran jalostuksessa merkittävä asia – kantajat voitaisiin sulkea pois jalostuksesta ja terveitä käyttää jalostukseen. Shetlanninlammaskoiran PEVISA-ohjelma ei kiellä PRA-kantajien käyttämistä jalostukseen. Rotujärjestön suositus kuitenkin on, ettei astutettaisi keskenään kahta koiraa, joilla molemmilla on vähintään kolmen (mielellään viiden) sukupolven sukutaulussa PRA-kantaja tai kantajia.

Shetlanninlammaskoirille on tehty jonkin verran verkkokalvon sähköisiä tutkimuksia eli ERG-tutkimuksia (elektroretinografia). Tutkimuksia on tehty lähinnä pohjoismaissa. ERG-tutkimuksessa voidaan havaita muutokset näköhermosoluissa jo ennen perinteisessä silmätarkastuksessa nähtäviä selviä verkkokalvon rappeumamuutoksia. ERG-tutkimukset tehdään koiran ollessa täydessä

narkoosissa. Tutkimus on tänä päivänä vielä harvinaista ja kallista. Toistaiseksi merkittävin keino PRA:n toteamiseksi on säännölliset silmätarkastukset – myös koiran vanhemmalla iällä.

Ensimmäinen virallinen PRA-diagnoosi Suomessa tehtiin 1993. Tähän mennessä PRA-diagnoseja on tehty yhteensä 16 kappaletta. Diagnoseista kaksi on epävirallisia, koska tutkitulta koiralta on puuttunut tunnistusmerkintä. PRA-epäilyttäviä on löytynyt lisäksi yksitoista. Rotujärjestö kannustaa PRA- ja PRA-epäilyttävä –diagnoosin saaneita uusintatarkastuksiin.

PRA:ta esiintyy shetlanninlammaskoirilla maailmanlaajuisesti, mutta luotettavaa tietoa on saatavilla lähinnä Pohjoismaista. Pohjoismaista PRA-sairaita on löytynyt viitisenkymmentä. Muutaman alun perin PRA-diagnoosin saaneen koiran myöhemmin suoritettussa ERG-tutkimuksessa on todettu *retinopatia* (Suomessa kaksi koiraa). Retinopatia on yleiskäsite, joka tarkoittaa verkkokalvon sairautta. Verkkokalvossa saattaa esiintyä PRA:ta muistuttavia tiloja. PRA:n katsotaankin olevan yksi retinopatian muoto, jolla on omat erityiset oireensa ja siksi se on saanut oman nimen. Retinopatiasta on kuitenkin toistaiseksi saatavilla hyvin vähän tietoa. Sairaus johtaa PRA:n lailla koiran sokeutumiseen, joten sairasta koiraa ei tule käyttää jalostukseen. (Shetlanninlammaskoiran PEVISA-ohjelma ei tätä kiellä.)

Vuonna 2015 Norjassa löydettiin yksi shetlanninlammaskoirilla PRA:ta aiheuttava geenimutaatio, CNGA1 (Wiik ym. 2015). Tämä ei kuitenkaan ole rodussa ainoa PRA:n aiheuttaja. Koira pystytään nykyisin geenitestaamaan CNGA1 geenin suhteen ja täten helpottamaan kasvattajaa hänen tehdessään jalostusvalintoja. Tällä hetkellä Suomessa on 20 PRA-sairasta shetlanninlammaskoiraa. Neljä niistä on löytynyt vuoden 2011 jälkeen ja ne ovat olleet sairastuessaan iältään 1,5v-2,5v (kolme koiraa) ja 4,5v (yksi koira).

Shetlanninlammaskoirat ry:n suositus PRA-sairaalle tai PRA epäilyttävän koiran omistajalle on tutkituttaa koiransa myös toisella, eri eläinlääkärillä. Jos molempien lääkäreiden diagnoosi on PRA, kutsutaan koira harkinnan mukaan ERG-tutkimukseen ja siitä lähetetään verinäyte Norjan PRA tutkimusryhmälle. Koska muutokset silmissä voivat edetä nopeasti, tulisi ERG-tutkimus tehdä pian diagnoosin varmistuttua. (Shetlanninlammaskoirat 2016)

Suomessa jalostuksessa ollut tuontiurossa todettiin PRA-sairaaksi keväällä 2016, mutta CNGA1:n suhteen terveeksi. Uroksella on 74 jälkeläistä. Tällä hetkellä Hannes Lohen tutkimusryhmä ottaa vastaan tämän uroksen jälkeläisten näytteitä. Samalla vastaanotetaan emäkoirien näytteitä. (Shetlanninlammaskoirat 2016)

LONKKANIVELDYSPLASIA ELI LONKKANIVELN KEHITYSHÄIRIÖ

Vuoden 2010 alusta shetlanninlammaskoiran PEVISA-ohjelmaan liitettiin vaatimus jalostuskoirien lonkkakuvauksesta. Ohjelman mukaan *pentujen vanhemmista tulee astutushetkellä olla lonkkakuvauslausunto ja voimassa oleva silmätarkastuslausunto. Silmätarkastuslausunto ei astutushetkellä saa olla 24 kuukautta vanhempi. PRA:ta sairastavan koiran jälkeläisiä ei rekisteröidä.* Ulkomaisille uroksille myönnettiin toistaiseksi voimassa oleva poikkeuslupa – niitä ei tarvitse lonkkakuvata. Poikkeuslupa koskee kuitenkin vain ulkomailta tapahtuvista astutuksista tai tuontispermalla tapahtuvista siemennyksistä syntyvien pentujen rekisteröintiä.

Lonkkaniveldysplasia eli lonkkanivelen kehityshäiriö (HD eli Hip Dysplasia) on koirien yleisin luuston ja nivelten kasvuhäiriö. Häiriön perimmäistä syytä ei tunneta, mutta tämän hetkisen tutkimustiedon mukaan häiriön syntyyn vaikuttaa useita eri geenejä.

Syntymähetkellä pennun lonkat ovat makroskooppisesti normaalit, mutta muutokset alkavat jo pennun ensimmäisten elinviikkojen aikana. Myös ruokinnalla ja liikunnalla pennun kasvuaikana on osuutta lonkkanivelen kasvuhäiriöön. Tutkimuksissa on todettu liian runsaan ravinnonsaannin olevan

yhteydessä kasvuhäiriöön. Ruokinta ei sinänsä aiheuta dysplasiaa, mutta geneettisesti dysplasia-alttiiden yksilöiden kohdalla se tuo vian esiin. Tämä pätee myös toisinpäin – optimaalinen ruokinta ei tuo vikaa esiin tai se esiintyy lievempänä. Liian raju tai pakkotahtinen liikunta pennun kasvuaika voi myös pahentaa dysplasiamuutoksia.

Lonkkaniveldysplasian kehittymisessä tyypillistä on lonkkanivel epänormaali löysyys. Lonkkanivelen löysyys johtaa reisiluun pään ja lonkkamaljan riittämättömään kontaktiin. Tällöin sekä reisiluun pään, että lonkkamaljan muotoutuminen oikean muotoiseksi häiriintyy. Lonkkamalja jää matalaksi ja reisiluun pää ei kehity pyöreäksi. Nivel voi olla jopa niin löysä, että reisiluun päät ovat suurimman osan aikaa poissa kuopistaan. Tästä käytetään nimitystä *subluksatio* (osittinen sijoiltaanmeno).

Lonkkanivelen löysyys, lonkkanivelen muovautumisen häiriöt ja nivelrikkomuutokset ovat tyypillisiä lonkkaniveldysplasiaan liittyviä, röntgenkuvauksella havaittavia muutoksia. Koiralla, jolla on lonkkaniveldysplasia, on suurempi riski saada myös lonkkanivelten nivelrikko, jopa hyvin nuorella iällä. Koska lonkan pallonivel ei ole muovautunut oikein, on se altis epänormaalille kulumiselle. Nivelrikon oireita ovat muun muassa ontuminen ja jäykkyys liikkeessä, liikkumishaluttomuus ja ylösnousemisvaikeudet levon jälkeen.

Lonkkanivelen kasvuhäiriön ja siitä johtuvan nivelrikon hoidossa on ruokinnalla keskeinen merkitys. Ylipaino pahentaa oireita ja pelkkä painonpudotus voi helpottaa koiran oloa. Kipulääkkeitä sekä nivelneste- ja nivelruston koostumusta parantavia aineita käytetään yleisesti. Sopiva liikunta pitää lihaksiston kunnossa ja nivelet liikkuvina.

Shetlanninlammaskoiran PEVISA-ohjelmaan sisällytetty vaatimus jalostuskoirien lonkkakuvauksesta ei pidä sisällään raja-arvoja, joten vanhempien lonkkakuvaustulos ei vaikuta pentujen rekisteröintiin. Rodun jalostuspohja ei vaatimuksen seurauksena siis kapene. Hyviin tuloksiin olisi mahdollista päästä kuitenkin vain, jos jalostuksesta systemaattisesti karsittaisiin pois röntgenkuvien perusteella sairaksi todetut yksilöt. Rotujärjestön suositus on, ettei astutettaisi keskenään kahta koiraa, joiden on todettu sairastavan lievää lonkkaniveldysplasiaa (röntgenlausunto C). Yksilöitä, joiden on todettu sairastavan vaikeaa (E) lonkkaniveldysplasiaa, ei rotujärjestön eikä Kennelliiton jalostusstrategian mukaan saa lainkaan käyttää jalostukseen. Keskivaikeaa (D) dysplasiaa sairastavaa ei myöskään pidä käyttää.

Lonkkaniveldysplasia niin vaikea-asteisena kuin lievempänäkin johtaa usein nivelrikkomuutoksiin, jotka aiheuttavat koiralle kipua ja rajoittavat koiran normaalia liikkumista. Koiran elämänlaatu kärsii ja estää sen käyttöä käyttötarkoitukseensa seura- ja harrastuskoirana.

Perimän vaikutus dysplasian syntyyn on arviolta 20 % - 60 %. Koiria jalostettaessa tulisi muistaa, ettei koiran oma lonkkastatus kerro kaikkea, vaan merkitystä on myös lähisuvun lonkkatuloksilla. BLUP-indeksi (*Best Linear Unbiased Prediction*) on tietyn aineiston perusteella laskettu arvio siitä, millainen yksilö on genotyyppiltään eli mikä yksilön arvo on jalostusyksilönä tietyssä ominaisuudessa. Indeksiiin vaikuttavat yksilön oman tuloksen ohella kaikkien sen sukulaisten tulokset. Indeksiiä laskettaessa otetaan huomioon jokaisen yksilön tulokseen vaikuttaneita ympäristötekijöitä. Ympäristötekijöitä ovat muun muassa kasvattajien väliset erot, syntymävuosi, kuvausikä (esimerkiksi lonkat) ja sukupuoli sekä pentue, johon yksilö kuuluu. Rodun indeksien keskiarvo on 100 eli rotuun nähden genotyyppiltään keskiarvoinen yksilö saa tuloksen 100. Mitä suurempi indeksi on, sitä parempi yksilö on genotyyppiltään.

Indeksin yhteydessä ilmoitetaan arvosteluvarmuus. Arvosteluvarmuus kuvaa, kuinka luotettavasti indeksi arvioi yksilön jalostusarvoa. Korkein mahdollinen arvosteluvarmuus on 100. Laskennassa painotetaan vanhempien, sisarusten ja jälkeläisten tuloksia. Mitä enemmän koiralla on tutkittuja lähisukulaisia, sitä varmempi indeksi on.

BLUP-indeksi on vain arvio, mutta tällä hetkellä paras tunnettu arviointikeino. Shetlanninlammaskoirille on laskettu lonkkanivelen osalta BLUP-indeksejä vuodesta 2007 alkaen. Periytymisaste on 0,23.
(Lähde: ELL Anu Lappalainen, ELL Esa Eskelinen, Katariina Mäki)

FCI:n kansainvälisen arvosteluasteikon mukaan koiran lonkat arvostellaan asteikolla A – E, jossa A tarkoittaa täysin tervettä niveltä, B tarkoittaa rajatapausta, C on lievästi dysplastinen, D on keskivaikea ja E vaikeasti dysplastinen.

Alla esitetyissä taulukoissa tarkastellaan lonkkakuvattujen shetlanninlammaskoirien määriä ja lonkkakuvaustuloksia kymmenvuotisjaksoilla 1992 – 2001 sekä 2002 – 2011.

Taulukko 15a: VUOSINA 1992 – 2001 LONKKAKUVATUT JA KUVAUSTULOKSET

VUOSI	TUTKITTUJA	A	B	C	D	E
1992	101	85	9	2	3	2
1993	89	63	13	8	5	0
1994	110	85	18	6	0	1
1995	108	86	16	5	1	0
1996	83	69	9	4	1	0
1997	90	54	28	5	2	1
1998	61	34	18	8	1	0
1999	71	47	16	5	2	1
2000	79	44	29	5	0	1
2001	81	41	25	11	4	0
YHTEENSÄ	873	608	181	59	19	6
		69,64 %	20,73 %	6,76 %	2,18 %	0,69 %

(Lähde: KoiraNet)

Aikavälillä 1992 – 2001 lonkkakuvattiin yhteensä 873 shetlanninlammaskoiraa. Kokonaisrekisteröinteihin suhteutettuna kuvattujen koirien osuus oli 12,60 %. Terveitä (lonkkakuvaustulos A tai B) tukituista oli 90,38 %. Eriasteista lonkkaniveldysplastiaa (lonkkakuvaustulos C – E) sairasti 9,62 % tutkituista koirista.

Taulukko 15b: VUOSINA 2002 – 2011 LONKKAKUVATUT JA KUVAUSTULOKSET

VUOSI	TUTKITTUJA	A	B	C	D	E
2002	77	35	32	7	2	1
2003	93	56	20	13	4	0
2004	92	38	42	7	4	1
2005	170	84	46	30	7	3
2006	149	77	49	16	6	1
2007	199	92	59	31	15	2
2008	234	98	91	36	9	0
2009	272	134	85	36	15	2
2010	486	235	147	79	21	4
2011	387	182	131	54	17	3

YHTEENSÄ	2159	1031	702	309	100	17
		47,75 %	32,52 %	14,31 %	4,63 %	0,79 %

(Lähde: KoiraNet)

Aikavälillä 2002 – 2011 lonkkakuvattiin yhteensä 2 159 shetlanninlammaskoira. Kokonaisrekisteröinteihin suhteutettuna kuvattujen koirien osuus oli 26,89 %. Terveitä (lonkkakuvaustulos A tai B) tutkituista oli 80,27 %. Huomioitavaa kuitenkin on, että A-lonkkaisten osuus on vähentynyt ja B-lonkkaisten lisääntynyt verrattuna edelliseen kymmenvuotiskauteen. Eriasteista lonkkaniveldysplastiaa (lonkkakuvaustulos C – E) sairasti 19,73 % eli lähes joka viides tutkituista koirista. Sairaiden osuus tutkituista koirista lisääntyi siis lähes 10 % edelliseen kymmenvuotiskauteen verrattuna.

Lonkkakuvaus suoritettiin viimeisen kymmenvuotisjakson aikana siis yli puolet enemmän kuin edellisellä kymmenvuotisjaksolla. Vuoden 1998 pohjalukemista – 61 koirasta – on noustu vuoden 2010 huippulukemiin – 486 koiraan. Vaatimus jalostukseen käytettävien yksilöiden lonkkakuvauksesta sisällytettiin shetlanninlammaskoiran PEVISA-ohjelmaan tosin juuri vuonna 2010.

Taulukko 15c: VUOSINA 2010 – 2016 LONKKAKUVATUT JA KUVAUSTULOKSET

Vuosi	A	B	C	D	E	Yhteensä
2010	235	147	79	21	4	486
2011	182	131	53	17	3	386
2012	217	100	55	13	5	390
2013	250	147	61	9	7	474
2014	175	165	74	13	5	432
2015	214	176	69	22	6	487
2016	167	127	65	12	7	378
Yhteensä	1440	993	456	107	37	3033

Vuosi	A	B	C	D	E
2010	48%	30%	16%	4%	1%
2011	47%	24%	14%	4%	1%
2012	56%	26%	14%	3%	1%
2013	53%	31%	13%	2%	1%
2014	41%	38%	17%	3%	1%
2015	44%	36%	14%	5%	1%
2016	44%	34%	17%	3%	2%
Yhteensä	47%	33%	15%	4%	1%

(Koiranet 10/2016)

Taulukossa 15c. on esitetty lonkkakuvaustulokset ajalta 2010-2016. Shetlanninlammaskoirat ovat kuuluneet PEVISA:aan tämän ajan, joten vanhempien lonkkakuvaus on ollut pentueen rekisteröinnin ehtona. Tarkasteltavana ajanjaksona lonkkakuvausten tulokset ovat pysyneet samanlaisina vuodesta toiseen. A ja B-lonkkaisten koirien osuus on 80% ja C-E-lonkkaisten 20%. Kun vuosien 2010-2016 tilastoa verrataan vuosien 2002-2009 vastaavaan, voidaan todeta, että lonkkakuvaustuloksen C saaneiden koirien määrä on pysynyt ennallaan, kuvaustuloksen D hieman vähentynyt ja tuloksen E

saaneiden määrä lisääntynyt. Kuuden vuoden ajalla PEVISA:an kuuluminen ei ole tuonut muutosta shetlanninlammaskoirien lonkkakuvaustuloksiin.

Alla esitetyssä taulukossa tarkastellaan Ruotsissa lonkkakuvattujen shetlanninlammaskoirien määriä ja lonkkakuvaustuloksia kymmenvuotisjaksolla 2001 – 2010.

Taulukko 15d: RUOTSISSA VUOSINA 2001 – 2010 LONKKAKUVATUT JA KUVAUSTULOKSET

VUOSI	TUTKITTUJA	A	B	C	D	E
2001	67	36	18	5	4	4
2002	54	32	18	2	2	0
2003	63	34	19	4	2	4
2004	57	33	14	9	0	1
2005	90	54	19	9	5	3
2006	63	37	18	6	1	1
2007	67	34	20	8	3	2
2008	98	55	25	12	5	1
2009	62	35	14	9	3	1
2010	38	26	7	4	1	0
YHTEENSÄ	659	376	172	68	26	17
		57,06 %	26,10 %	10,32 %	3,95 %	2,58 %

(Lähde: Svenska Kennelklubben Avelsdata)

Ruotsissa lonkkakuvataan huomattavasti vähemmän koiria kuin Suomessa. Aikavälillä 2001 – 2010 Ruotsissa lonkkakuvattiin yhteensä 659 shetlanninlammaskoiraa. Kokonaisrekisteröinteihin suhteutettuna kuvattujen koirien osuus oli 6,97 %. Terveitä (lonkkakuvaustulos A tai B) tukituista oli 83,16%. Eriasteista lonkkaniveldysplastiaa (lonkkakuvaustulos C – E) sairasti 16,85 % tutkituista koirista. Ruotsista saadut tulokset eivät huomattavasti poikkea Suomen tuloksista.

Norjasta on saatavilla tietoja vain muutamalta vuodelta. Lonkkakuvausmäärät ovat myös hyvin vähäisiä. Suomen ja Ruotsin tuloksiin verrattuna terveiden suhde sairaisiin on kuitenkin samansuuntainen. Terveiden (lonkkakuvaustulos A tai B) osuus tukituista oli 80,37 %. Eriasteista lonkkaniveldysplasiaa (lonkkakuvaustulos C – E) sairasti 19,63 % tutkituista koirista.

Taulukko 15e: NORJASSA VUOSINA 2000 – 2003 LONKKAKUVATUT JA KUVAUSTULOKSET

VUOSI	TUTKITTUJA	A	B	C	D	E
2000	24	16	3	0	0	5
2001	34	28	3	1	1	1
2002	45	23	7	8	5	2
2003	60	36	15	2	5	2
YHTEENSÄ	163	103	28	11	11	10
		63,19 %	17,18 %	6,75 %	6,75 %	6,13 %

(Lähde: Shetlanninlammaskoirat ry:n JTO 2006 – 2010)

Rodun kotimaassa Iso-Britanniassa koiran omistaja voi itse niin halutessaan julkaista koiransa lonkkakuvaustuloksen. The English Shetland Sheepdog Club julkaisee Nutshell –lehteä, jossa tähän mennessä kaikkien julkaistujen koirien lonkkastatus on ollut terve.

Muiden maiden lonkkakuvaustuloksia ei ole käytettävissä.

4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet

Rotujärjestö järjesti jäsenilleen shetlanninlammaskoiria koskevan terveystarkastuksen vuonna 2005. Vastauksia kyselyyn saatiin 289 kappaletta. Kyselyn perusteella yleisimpiä perinnöllisiä ongelmia shetlanninlammaskoirille olivat ylimääräiset ripset, hammaspuutokset, kivesvikaisuus ja niin sanottu kinnervika (akillesjänteen repeämä / varpaan koukistajajänteen luksaatio. (Vuonna 2012 shetlanninlammaskoirille järjestetään uusi, laajamittainen terveystarkastus, jonka tulokset ovat käytettävissä seuraavaa JTO:ta valmisteltaessa.)

YLIMÄÄRÄISET RIPSET

(distichiasis, ektooppinen cilia, cilia aberranta, caruncular trichiasis ja muut määrittelemättömät)

Distichiasis ja ektooppinen cilia (Kennelliitto kirjasi aiemmin nämä yhteisellä nimikkeellä cilia aberranta) tarkoittavat ylimääräisiä ripsiä, jotka kasvavat silmäluomessa joko normaalin ripsirivin sisäpuolelta, luomen reunasta (distichiasis) tai luomen sisäpinnalta (ektooppinen cilia). Nämä pehmeät ripset eivät yleensä aiheuta koiralle oireita. Ripset voidaan poistaa nyppimällä, mutta usein ripset kasvavat takaisin.

Trichiasis tarkoittaa silmän sisänurkan karvoja, jotka kääntyvät sarveiskalvon sisänurkan päälle. Luomen reunasta kasvavat ripset voivat kaartua ulospäin normaalien ripsien tavoin tai ne kääntyvät sisään päin kohti sarveiskalvoa. Suoraan sarveiskalvoa vasten kasvava ripsi voi aiheuttaa sarveiskalvon ärtymistä ja vaurioitumista. Oireita voivat olla silmän siristely, ylimääräinen kyynelvuoto ja silmätulehdukset. Ylimääräisten ripsien nyppimisen ohella hoitomuotoina käytetään vaikeammissa tapauksissa leikkaus- tai jäädytyshoitoa tai polttamista.

Alla esitetyssä taulukossa verrataan ylimääräisten ripsien määriä tarkastelujaksolla 2001 – 2010. Ylimääräiset ripset ovat yleistyneet nopeasti. Eläinlääkärit ovat kiinnittävätkin vaivaan yhä enemmän huomiota ja merkitsevät löydöksensä silmätarkastusraportteihin. Vaiva jaetaan kolmeen vaikeusasteeseen; lieviin, kohtalaisiin ja vaikeisiin.

Taulukko 16a: YLIMÄÄRÄISTEN RIPSIIEN ESIINTYVYYS AIKAVÄLILLÄ 2002 – 2011

	Tutkittuja	Distichiasis /	Trichiasis /	Määrittelemättömiä	Ripsiä
	yhteensä	Ektooppinen cilia	Caruncular trichiasis	ylimääräisiä ripsiä	yhteensä
2002	376	0	0	17	4,52 %
2003	386	0	0	21	5,44 %
2004	489	0	0	48	9,82 %
2005	592	0	0	48	8,11 %
2006	699	0	0	79	11,30 %
2007	866	0	19	135	17,78 %
2008	1050	148	6	46	19,05 %
2009	1297	200	14	0	16,50 %
2010	1305	301	13	0	24,06 %
2011	1419	248	5	0	17,83 %
YHTEENSÄ	8479	897	57	394	

(Lähde: KoiraNet)

Ylimääräiset ripset ovat selvästi periytyvä vaiva, mutta periytymistapaa ei tunneta.

Shetlanninlammaskoirat ry:n jalostusohje suosittaa, ettei astutettaisi keskenään kahta koiraa, joilla on todettu ylimääräisiä ripsiä. Vaivan yleisyyden vuoksi diagnoosi *distichiasis* hyväksytään, mikäli ripsiä on vähän, eivätkä ne haittaa koiran jokapäiväistä elämää.

Taulukko 16b: YLIMÄÄRÄISTEN RIPSIIEN ESIINTYVYYS VUONNA 2012 – 2016

Vuosi	Tutkittu	Terveitä	Distichiasis	Ektooppinen cilia	Trichiasis/ Caruncular trichiasis	Ripsiä yhteensä
2012	1555	1174	276; 18%	6; 1%	0	282; 18%
2013	1614	1218	282; 17%	18; 1%	0	240; 15%
2014	1674	1262	294; 18%	14; 1%	2 1%	310; 19%
2015	1680	1292	296; 18%	11; 1%	0	307; 18%
2016	1171	895	208; 18%	9; 1%	0	217; 19%

(Koiranet 10/2016)

Taulukossa 16b on esitettyä ylimääräisten ripsien esiintyvyys vuosina 2012-2016 silmätarkastetuilla koirilla. Ylimääräisiä ripsiä esiintyy hieman alle viidesosalla silmätarkastetuista koirista. Vertailu aikaisempaan tarkastelujaksoon on vaikeaa, koska siellä ripsilöydösten merkitsemistapa on ollut erilainen.

Distichiasis maininnan saaneiden koirien määrä näyttää kuitenkin pysyneen ennallaan. Trichiasis diagnoosin saaneet koirat ovat vähentyneet nykyisen tarkastelujakson aikana.

Vuosien 2013-2016 aikana Shetlanninlammaskoirat ry:n terveystarkastukseen vastasi yhteensä 650 koiran omistajaa. Heidän koiristaan ylimääräisiä ripsiä oli 250:llä. Koirista 15% oli sellaisia, joita ylimääräiset ripset vaivasivat. Vaiva ilmeni ensisijaisesti lisääntyneenä kyynelvuotona ja silmien räähkimisenä sekä silmien siristelynä ja niiden hankaamisena. Yksittäisiä vaivaavia ripsiä oltiin poistettu nyppimällä. Ripsiä oli myös poltettu, mutta ne olivat kasvaneet takaisin. Ns. ripsikoirien omistajista 85% koki, ettei ripsistä ollut haittaa koiralle eikä niitä välttämättä esiintynyt jokaisella tutkimuskerralla.

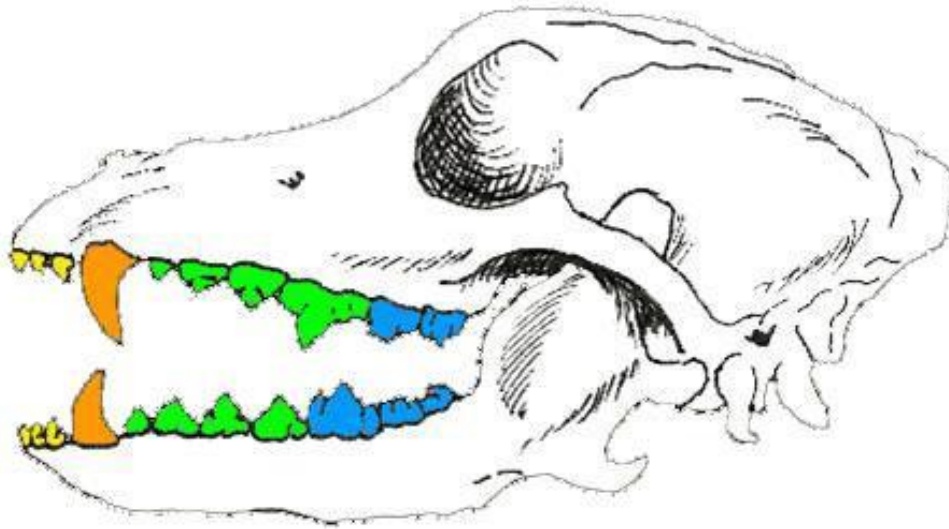
(Shetlanninlammaskoirat 2016)

HAMMASPUUTOKSET, PURENTAVIRHEET JA VIRHEASENTOISET KULMAHAMPAAT

Shetlanninlammaskoiralla tulisi olla tasainen, täydellinen, säännöllinen ja leikkaava purenta. Leikkaava purenta tarkoittaa sitä, että yläleuan etuhampaat peittävät tiiviisti alaleuan etuhampaat. Alaleuan tulisi olla hyvin kehittynyt. Joissain tapauksissa koiran alaleuka on huomattavasti lyhyempi kuin yläleuka. Tämän seurauksena koiralle kehittyy yläpurenta ja alaleuan kulmahampaat voivat vaurioittaa kitalakea. Myös liian kapeita alaleukoja esiintyy toisinaan.

Pikkupennulla tulisi olla 28 maitohammasta ja aikuisella 42 pysyvää hammasta. Aikuisen koiran yläleuan kummassakin puoliskossa tulee olla kolme etuhammasta (*insisiivit*), yksi kulmahammas (*caninus*), neljä välihammasta (*premolaaarit*) ja kaksi poskihammasta (*molaarit*). Alaleuan kummassakin puoliskossa on yllämainittujen lisäksi yksi ylimääräinen poskihammas.

Kuva 1: KOIRAN HAMMASKARTTA

Shetlanninlammaskoirilla yleisimpiä hammaspuutoksia ovat pienten välihampaiden (premolaarien) puutokset. Parin välihampaan puuttumisesta ei ole koiralle terveydellistä haittaa. Shetlanninlammaskoiralla on esiintynyt myös etuhammaspuutoksia, jotka ovat johtuneet liian kapeasta alaleuasta.

Shetlanninlammaskoirille tyypillinen vika on eteenpäin suuntautuvat kulmahampaat (niin kutsutut peitsikulmahampaat). Vika on usein toispuoleinen, mutta myös molemminpuolisia peitsihampaita on tavattu. Väärin asettuneet kulmahampaat voivat asennostaan riippuen vaurioittaa ikeniä ja kitalakea. Hampaiden asennon korjaamista on yritetty vaihtelevin tuloksin. Hampaan poisto on varmin keino estää ienten tai kitalaen vaurioituminen.

Niin hammaspuutokset, virheasentoiset kulmahampaat kuin purentavirheetkin ovat perinnöllisiä vikoja. Niiden periytymismekanismi ei kuitenkaan ole tiedossa. Shetlanninlammaskoirat ry suosittaa, ettei kahta hammaspuutoksista kärsivää koiraa astutettaisi keskenään. Myöskään koiraa, jolta puuttuu enemmän kuin kaksi hammasta, ei tulisi käyttää jalostukseen. Koiraa, jolla on virheasentoiset kulmahampaat tai muu kuin edellä mainittu purentavirhe, ei saisi käyttää jalostukseen lainkaan.

Vuosien 2013-2016 aikana Shetlanninlammaskoirat ry:n terveystarkastukseen osallistuneista 650:sta koirasta 498:lla (77%) oli kaikki hampaat. Leikkaava purenta oli 599:llä (92%) koiralla. Purentavirheistä tyypillisin oli tasapurenta joskin muutamalla koiralla esiintyi joko ylä- tai alapurenta. Hammaspuutoksia oli 152:lla (23%) koiralla eli lähes joka neljännellä koiralla. Puuttuvat hampaat olivat suurimmaksi osaksi ns. välihampaita. Myös poskihampaita ja etuhampaita saattoi puuttua. Tapaturma-alttiimpia olivat poskihampaat, joita jouduttiin poistamaan hampaan lohkeamisen takia. Peitsihammas joko toisella tai molemmilla puolin oli 42:lla (6%) koirista. Peitsihampaat oli monelta poistettu niiden virheellisen asennon takia. Virheasento aiheutti hampaan painumista kitalakeen tai ulospäin. Peitsihammas saattoi myös painaa muita hampaita väärään asentoon. (Shetlanninlammaskoirat 2016)

KIVESVIKA / PILOKIVEKSET

Kivesvikaisen koiran toinen tai molemmat kivekset ovat jääneet laskeutumatta kivespusseihin. Normaalisti kivesten tulisi olla laskeutuneet jo ennen pennun luovutusikää – noin kuuden viikon iässä, mutta joskus laskeutuminen saattaa tapahtua vasta myöhemmällä pentuiällä. Ensimmäisten elinkuukausien aikana kives saattaa pienestä koostaan johtuen seilata nivusten ja kivespussin välillä. Tällaisia kiveksiä kutsutaan *hissikiveksiksi*. Jonkinasteisena kivesvikana voidaan pitää huomattavan

myöhään laskeutunutta kivistä. Jos kives ei laskeudu, se jää yleensä nivuskanavaan tai jopa vatsaonteloon. Tällöin kyseessä on piilokives. Toisinaan kivesten laskeutumattomuuteen on syynä se, ettei toista tai kumpaakaan kivistä ole lainkaan olemassa.

Kivesvikaa pidetään perinnöllisenä. Varmuutta vian periytymismekanismista sen sijaan ei ole. On todennäköistä, että vika periytyy resessiivisesti ja periytyvyyteen vaikuttaa useampi geeni. Kivesvikaa ilmenee luonnollisestikin vain uroksilla, mutta myös narttu voi kantaa kivesvikaa perimässään ja periyttää vikaa jälkeläisilleen. Ja ilmiänsuutaan terveet urokset voivat olla kivesvikaisuutta aiheuttavan geenin kantajia. Ainoa tapa yrittää vastustaa kivesvian esiintymistä rodussa, on olla toistamatta samaa yhdistelmää, jossa kivesvikaa on esiintynyt.

Molemmiin puolin kivesvikainen koira on steriili, mutta toispuolisesti kivesvikainen voi saada jälkeläisiä. Tutkimusten mukaan toispuoleisesti kivesvikaisilla on kuitenkin alentunut fertiliteetti. Sukupuolivietti on myös heikommin kehittynyt, samoin siemennesteen tilavuus on pienempi sekä elävien siittiöiden tiheys, liikkuvuus ja prosentuaalinen osuus alhaisempi kuin normaaleilla uroksilla. Kivesvikaista koiraa ei kuitenkaan saa käyttää jalostukseen (eikä sen jälkeläisiä rekisteröidä).

Kivesvika ei yleensä haittaa koiran jokapäiväistä, normaalia elämää. Piilokivesten poistamista kirurgisesti kuitenkin suositellaan, koska laskeutumaton kives saattaa normaalia herkemmin kehittää kasvaimia. Kivesten kasvaimet ovat usein pahanlaatuisia. Kivesvikainen koira ei voi osallistua koiranäyttelyihin toisin kuin terveydellisistä syistä kastroidu uros. Sitä vastoin agility-kilpailuihin, tottelevaisuuskokeisiin ja muihin harrastuksiin myös kivesvikainen koira saa ottaa osaa. Agility- tai tottelevaisuusvalioksi koira ei tosin voi tulla puuttuvan näyttelytuloksen vuoksi.

Vuonna 2005 suoritettuun terveystarkastukseen vastanneiden uroksista 18 % oli kivesvikaisia. Todellisuudessa kivesvikaisten osuus ei ole näin suuri. Vian todellista määrää pyritään kartoittamaan uuden terveystarkastuksen avulla.

Vuosina 2013-2016 terveystarkastukseen vastanneiden uroksista kivesvika oli 20%:lla. Tämä tulos on saman suuntainen kuin vuoden 2005 tarkastuksen tulos.

AKILLESJÄNTEEN REPEÄMÄ / VARPAAN KOUKISTAJÄNTEEN LUKSAATIO

Niin kutsuttu kinnervika johtuu akillesjänteen sivusiteen repeytymisestä, jolloin akillesjänne pääsee liukumaan pois paikoiltaan, luksoitumaan. Tutkimuksissa ei ole havaittu vedenpitävää näyttöä luksaation perinnöllisyydestä, mutta sukulaisuusyhteyksiä luksaatiokoirien välillä löytyy paljonkin. Uskotaan, että alttius ja rakenneheikkous periytyvät. Periytyvyyteen vaikuttaa todennäköisesti useampi geeni. Eläinlääketieteellisessä tiedekunnassa on alkamassa luksaatioon liittyvä tutkimusprojekti.

Luksaatio ilmenee yleensä noin vuoden iässä. Hoitomuotoina ovat tukiside ja lepo sekä leikkaushoito. Jos vaiva on täysin parantunut ja jänne päässyt arpeutumaan taas hyvin paikoilleen, sairaus harvemmin vaivaa enää myöhemmin. Vuonna 2005 suoritettuun terveystarkastukseen vastanneiden koirista 9 % oli jossain elämänsä vaiheessa kärsinyt niin kutsutusta kinnerviasta.

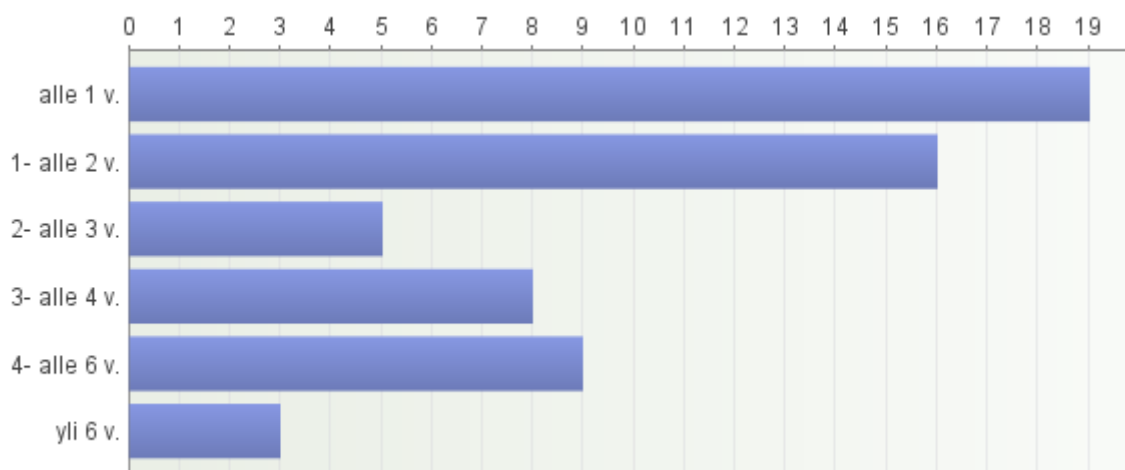
Kinnervika rajoittaa voimakkaasti koiran normaalia liikkumista ja aiheuttaa koiralle kipua ainakin toipumisaikana, joka vaihtelee muutamasta viikosta muutamaa kuukautta. Koiran elämänlaatu kärsii eikä koira toipumisaikanaan sovellu käyttötarkoitukseensa seura- tai harrastuskoirana. Joissakin tapauksissa koira voi ontua ja kärsiä arkuudesta pitkänkin aikaa. Sairastuneita yksilöitä ei saisi lainkaan käyttää jalostukseen.

Shetlanninlammaskoirat ry on vuoden 2010 alusta ryhtynyt keräämään tietoja akillesjanteen repeämään ja varpaan koukistajänteen luksaatioon sairastuneista koirista. Kyselyyn on tällä hetkellä (helmikuu 2012) saatu 35 vastausta. Ilmoituksia otetaan vastaan edelleen.

Lokakuussa 2015 Shetlanninlammaskoirat ry:n jalostustoimikunta tehosti tietojen keräämistä kinnervikaa sairastavista koirista. Lomaketta, jolla kartoitettiin mm. kinnervikaa sairastavien koirien määrää ja hoitoa, uudistettiin. Uudessa lomakkeessa kinnervialla tarkoitetaan varpaitten pinnallisen koukistajänteen sivusiteen repeämistä tiedostaen, että kintereen alueen vaivoja omaavilla koirilla voi olla muunkin kaltaisia diagnooseja. Aikaisemman lomakkeen vastaajat huomioitiin.

Vuoden kuluessa uudella lomakkeella saatiin tiedot 60:n kinnervikaisen shetlanninlammaskoiran omistajilta. Aikaisemmin tiedossa oli lisäksi 21:n koiran kinnervika. Yhteensä kinnervikaisia shetlanninlammaskoiria on 81 kpl lokakuun 2016 alkuun mennessä. Huomioitava on, että kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista, eikä tietoja kaikista kinnervikaisista shetlanninlammaskoirista todennäköisesti ole käytettävissä. (Shetlanninlammaskoirat 2016b)

Tiedossa olevista, vuonna 2015 alkaneeseen kyselyyn osallistuneista (N=60) kinnervikaisista shetlanninlammaskoirista narttuja on 45 ja uroksia 15. Kinnervika ilmeni yli puollella (58%, n=35) koirista alle kahden vuoden ikäisenä. Kuusi vuotta täyttäneistä koirista vika ilmeni kolmella (2%). Muissa ikäluokissa kinnervikaa ilmeni tasaisesti.

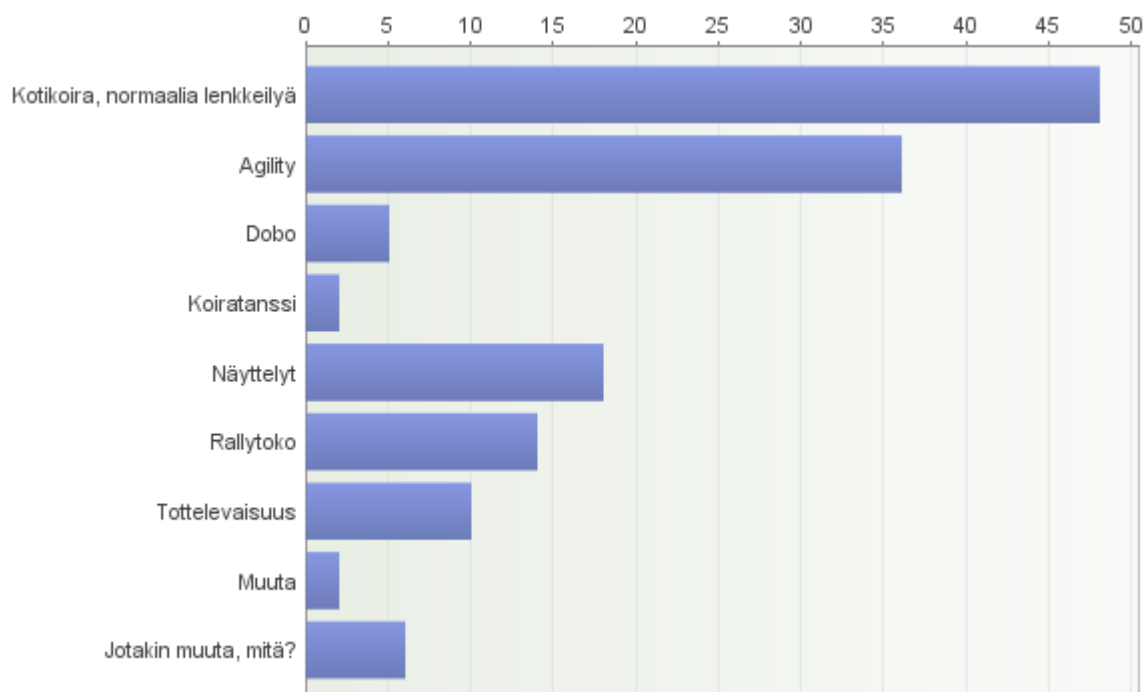

Kuvaaja 13. Kinnervian ilmeneminen eri ikäisillä shetlanninlammaskoirilla (Shetlanninlammaskoirat 2016b)

Suurimmalla osalla kinnervikaisista shetlanninlammaskoirista vika ilmeni liikkuessaa tai tapaturman yhteydessä (70%, n=42) ja loput koirista (30%, n=18) alkoivat ontua ilman selkeää tapahtumaa, johon kintereen vaivaaminen olisi voitu yhdistää. Kirurgisesti vaiva hoidettiin noin neljällä viidestä koirasta (78%, n=47) ja muilla vaiva parani levolla 22%, n=13). Kerran hoidettu kinnervika vaivasi uudelleen muutamaa koiraa (13%, n=8), muiden vaivan helpottuessa annetulla hoidolla (87%, n=52). Kysyttäessä onko koiran toisen jalan kinner vaivannut myös, reilun neljäsosan (27%, n=16) vastaajista koirilla oli ollut vaivaa toisessakin kintereessä. Vaiva oli noin kolmasosalla koirista alkanut ensin oireilleen jalan toipumisaikana. (Shetlanninlammaskoirat 2016b)

Kinnervikaisilla shetlanninlammaskoirilla oli harrastettu tai harrastettiin seuraavan kuvion mukaisesti eri lajeja. Tämän kysymyksen kohdalla vastaaja pystyi valitsemaan useamman kuin yhden vaihtoehdon, mikä vaikeuttaa tulkintaa. Suurin osa koirista (80%, n=47) oli kotikoiria ja niiden kanssa harrastettiin

normaalia lenkkeilyä. Yli puolella kinnervikaisista koirista harrastettiin agilitya (60%, n=36) muiden harrastusten jakautuessa tasaisemmin. Hoidon jälkeen kolme neljästä koirasta (75%, n=40, N=53) jatkoi samaa harrastusta kuin ennen kintereen oireilua, neljäsosan (25%, n=13) vaihtaessa harrastusta. Tähän neljäsosaan kuuluu sellaisia shetlanninlammaskoiria, joilla mitään harrastusta ei oltu ehditty vielä aloittaa ennen kinnervian ilmaantumista tai harrastus oli lopetettu jo aikaisemmin ennen kintereen oireilua. Lisäksi muutama koira oli jätetty entisestä harrastuksesta pois esimerkiksi eläinlääkärin ohjeen mukaan, vaikka koiralla ei ollut ilmennyt kintereiden oireilua hoidon jälkeen. Yksittäisiä tähän kyselyyn osallistuneita shetlanninlammaskoiria on ollut mukana myös Yliopistollisessa eläinsairaalassa vuonna 2013 toteutetussa kinnervikatutkimuksessa. (Shetlanninlammaskoirat 2016b) Tämän tutkimuksen tuloksia ei ole vielä käytettävissä.

Kuvaaja 14. Kinnervikaisten shetlanninlammaskoirien osallistuminen eri harrastuksiin (Shetlanninlammaskoirat 2016b)

Vuonna 2016 yhdistyksellä on ensimmäistä kertaa käytettävissä tietoa kinnervikaa sairastavista koirista. Tietoa tulee kerätä lisää ja pidemmältä ajalta, jotta pystytään näkemään mihin suuntaan tämän sairauden kanssa ollaan menossa.

KYYNÄRNIVELDYSPLASIA ELI KYYNÄRNIVELEN KEHITYSHÄIRIÖ

Kyynärniveldysplasia eli kyynärnivelen kehityshäiriö (ED eli Elbow Dysplasia) on koirien yleisin etujalkojen nivelkivun ja ontumisen aiheuttaja. Kyynärnivelen kasvuhäiriön periytymisen mekanismit ovat lonkkanivelen kasvuhäiriön tavoin epäselvät. Periytyminen on kvantitatiivista eli häiriön syntyyn vaikuttaa useita eri geenejä. Nykykäsityksen mukaan perinnöllisillä tekijöillä on suurin osuus kyynärnivelen kasvuhäiriön synnyssä, mutta ympäristötekijöillä on osuutensa sen ilmenemisessä. Kuten lonkkanivelenkin kasvuhäiriön kohdalla, voidaan optimaalisella ruokinnalla mahdollisesti estää kyynärnivelen kasvuhäiriön kehittyminen yksilöillä, joilla siihen on perinnöllinen taipumus.

Kyynärniveldysplasian tyypillisiä, röntgenkuvauksella havaittavia muutoksia ovat nivelrikkomuutokset. Kyynärniveldysplasian arviointi perustuu sekundäärisiin nivelrikon merkkeihin. Nivelrikon tyypillisin oire on

ontuminen, joka voi pahentua rasituksessa tai olla voimakkainta levon jälkeen. Kyynärnivelen nivelrikko invalidisoi koiraa yleensä pahemmin kuin lonkanivelen nivelrikko, koska koira kantaa noin 60 % painostaan etuosallaan. Kyynärniveldysplasian aiheuttama nivelrikko rajoittaa koiran normaalia liikkumista ja aiheuttaa koiralle kipua. Koiran elämänlaatu kärsii ja estää sen käyttöä käyttötarkoitukseensa seura- ja harrastuskoirana.

Kyynärnivelen kasvuhäiriön ja siitä johtuvan nivelrikon hoidossa ruokinnalla on keskeinen merkitys. Ylipaino pahentaa oireita ja pelkkä painonpudotus voi helpottaa koiran oloa. Kipulääkkeitä sekä nivelnesteen ja nivelruston koostumusta parantavia aineita käytetään yleisesti.

(Lähde: ELL Anu Lappalainen, www.kennelliitto.fi)

Shetlanninlammaskoirien kyynärkuvaukset ovat yleistyneet 2000 –luvulla. Rotujärjestö on asettanut toivomuksen, että jalostukseen käytettävien koirien kyynärät kuvattaisiin lonkkakuvauksen yhteydessä. Kymmenvuotisjaksolla 2002 – 2011 kyynärkuvattiin yhteensä 1 200 shetlanninlammaskoiraa. Kokonaisrekisteröinteihin suhteutettuna kuvattujen koirien osuus oli 14,95 %. Terveitä (kyynärkuvaustulos 0) tutkituista oli 94,17 %. Eriasteista kyynärniveldysplasiaa (kyynärkuvaustulos 1 – 3) sairasti 5,83 % tutkituista koirista.

Taulukko 17a: VUOSINA 2002 – 2011 KYYNÄRKUVATUT JA KUVAUSTULOKSET

VUOSI	TUTKITTUJA	0	1	2	3
2002	5	5	0	0	0
2003	5	4	1	0	0
2004	19	18	1	0	0
2005	66	66	0	0	0
2006	73	68	1	3	1
2007	101	95	6	0	0
2008	135	127	5	3	0
2009	179	171	7	0	1
2010	322	295	17	9	1
2011	295	281	9	4	1
YHTEENSÄ	1 200	1 130	47	19	4
		94,17 %	3,92 %	1,58 %	0,33 %

(Lähde: KoiraNet)

Tutkimustulosten valossa shetlanninlammaskoiran kyynärniveltilanne on varsin hyvä. Jalostuksessa tulisi kuitenkin muistaa, ettei koiran oma kyynärstatus kerro kaikkea, vaan merkitystä on myös lähisuvun kyynärtuloksilla. Suomessa Shetlanninlammaskoiralle ei toistaiseksi lasketa jalostusarvoindeksijä (*BLUB-indeksit*) kyynärien kohdalla. Jalostusarvoindeksissä otetaan huomioon koiran kaikkien tutkittujen sukulaisten taso ja poistetaan röntgentuloksiin vaikuttavien ympäristötekijöiden vaikutus.

Taulukko 17b: VUOSINA 2012 – 2016 KYYNÄRKUVATTUJEN MÄÄRÄ JA KUVAUSTULOKSET

Vuosi	0	1	2	3	Yhteensä
2012	312	14	2	4	332
2013	385	17	4	1	407
2014	374	25	1	5	405

2015	387	15	5	3	410
2016	316	12	7	4	339
Yhteensä	1774	83	19	17	1893

Vuosi	0	1	2	3
2012	94%	4%	1%	1%
2013	95%	4%	1%	0%
2014	92%	6%	0%	1%
2015	94%	4%	1%	1%
2016	93%	4%	2%	1%
Yhteensä	94%	4%	1%	1%

(Koiranet 10/2016)

Kyynärtulosten tarkastelujaksona vuosina 2012-2016 shetlanninlammaskoirien kyynärtilanne on pysynyt ennallaan ja on hyvä.

Terveyskyselyn (Shetlanninlammaskoirat ry, 2016) perusteella saatiin samanlainen tulos. Tuloksen 1-3 saaneista koirista, joita oli 5% (22 koiraa) kuvatuista, oireili selvästi yli puolet (64% eli 14 koiraa). Pääasiallinen oire oli ontuminen, jota esiintyi lähes kaikilla oireilevista koirista. Myös peitsaamista ja ylösnousuun liittyvää jäykkyyttä ilmeni. Kahden oireilevan koiran kyynärnivele oli vaurioitunut tapaturmassa ja hoidettu leikkauksella. Lähes kaikkien koirien kipua hoidettiin kipulääkkeellä ja levolla.

Alla esitetyssä taulukossa tarkastellaan Ruotsissa kyynärkuvattujen shetlanninlammaskoirien määriä ja kyynärkuvaustuloksia tarkastelujaksolla 2003 – 2010.

Taulukko 17c: RUOTSISSA VUOSINA 2003 – 2010 KYYNÄRKUVATUT JA KUVAUSTULOKSET

VUOSI	TUTKITTUJA	0	1	2	3
2003	16	10	3	2	1
2004	16	16	0	0	0
2005	31	30	1	0	0
2006	24	24	0	0	0
2007	35	32	2	1	1
2008	52	47	4	0	0
2009	30	28	1	1	0
2010	25	25	0	0	0
YHTEENSÄ	229	212	11	4	2
		92,58 %	4,80 %	1,75 %	0,87 %

(Lähde: Svenska Kennelklubben Avelsdata)

Ruotsissa kyynärkuvataan huomattavasti vähemmän koiria kuin Suomessa. Tarkastelujaksolla 2003 – 2010 Ruotsissa kyynärkuvattiin yhteensä 229 shetlanninlammaskoiraa. Kokonaisrekisteröinteihin suhteutettuna kuvattujen koirien osuus oli 2,97 %. Terveitä (kyynärkuvaustulos 0) tutkituista oli 92,58 %. Eriasteista kyynärniveldysplastiaa (kyynärkuvaustulos 1 – 3) sairasti 7,42 % tutkituista koirista. Ruotsista saadut tulokset eivät huomattavasti poikkea Suomen tuloksista.

Muiden maiden kyynärkuvaustuloksia ei ole käytettävissä.

PATELLALUKSAATIO / POLVILUMPION SIOILTAANMENO

Patellaluksaatio eli polvilumpion sijoiltaanmeno on perinnöllinen sairaus, jossa koiran toinen tai molemmat polvilumput menevät sijoiltaan normaalissa liikkeessä. Vika on synnynnäinen.

Tutkimuksissa on havaittu polvilumpion sijoiltaanmenon olevan resessiivisesti periytyvä ominaisuus, mutta sen periytyvyyteen oletetaan vaikuttavan useampi kuin vain yksi resessiivinen geenipari.

Polvilumpion sijoiltaanmenoon vaikuttavat reisi- ja sääriluun rakenne, telauran mataluus sekä nivelsiteiden löysyys. Normaalisti polvilumpio liikkuu reisuun telaurassa ja nivelen koukistuessa se painautuu telauraa vasten. Normaaliasennossa (takaa katsottuna) reisi- ja sääriluu ovat suorassa linjassa ja polvilumpio kulkee telaurassa nivelsiteiden pitäessä sitä oikealla paikallaan. Jos koiralla on normaalit polvikulmaukset, sijaitsee polvilumpio telauran keskivaiheilla, joka on syvä. Mikäli koiralla on suorat polvikulmaukset, sijaitsee lumpio telauran yläosassa, joka on luonnollisesti matala. Pienikin sivuttaisvoima saattaa aiheuttaa polvilumpion sijoiltaanmenon.

Patellaluksaatio jaetaan vian vakavuuden perusteella neljään vaikeusasteeseen. (Eläinlääkäri tutkii polvet tunnustelemalla.) 0 on normaali eli terve. Ensimmäisen asteen luksaatio (1) saattaa vielä olla oireeton eikä tarvitse hoitoa. Toisen ja kolmannen asteen (2 ja 3) luksaatiossa koiralla havaitaan jo selviä liikkumisvaikeuksia. Koira saattaa kieltäytyä kulkemasta portaita tai on haluton varaamaan painoa luksoituvalle jalalle. Koiran hyppelehtiminen tai askelten väliin jättäminen on myös merkkejä patellaluksaatiosta. Neljännen asteen (4) luksaatiossa polvilumpio on pysyvästi pois paikaltaan.

Patellaluksaation hoitokeinoina käytetään lievissä tapauksissa lepoa ja kipulääkitystä. Vaikeimmissa tapauksissa ainoa hoitokeino on leikkaushoito, jossa telauria syvennetään ja nivelsiteitä kiristetään. Leikkaushoitokaan ei välttämättä paranna koira täysin. Leikkaushoidon jälkeen tulisi saada polvea tukevat lihakset kuntoon. Polvivaivoista kärsineen koiran raaja on jäänyt heikommalle fyysiselle rasitukselle, joten sen lihaskuntokin on heikompi. Toisinaan hoito vaatii useampia leikkauksia ja ennuste on huono.

Patellaluksaatio rajoittaa voimakkaasti koiran normaalia liikkumista ja aiheuttaa koiralle kipua. Koiran elämänlaatu kärsii ja estää sen käyttöä käyttötarkoitukseensa seura- ja harrastuskoirana.

Shetlanninlammaskoirien polvitutkimukset ovat yleistyneet 2000 –luvulla. Rotujärjestö pitää jalostusyksilön vähimmäisvaatimuksena virallista polvitarkastuslausuntoa. Yksilöitä, joilla on todettu patellaluksaation aste 2 tai vakavampi, ei rotujärjestön mukaan saisi lainkaan käyttää jalostukseen.

Taulukko 18a: VUOSINA 2002 – 2011 POLVITUTKITUT JA TUTKIMUSTULOKSET

VUOSI	TUTKITTUJA	0	1	2	3	4
2002	48	48	0	0	0	0
2003	56	54	2	0	0	0
2004	62	62	0	0	0	0
2005	109	108	0	0	1	0
2006	110	109	1	0	0	0
2007	114	114	0	0	0	0
2008	166	164	1	0	1	0
2009	171	170	1	0	0	0
2010	297	294	3	0	0	0

2011	277	275	1	1	0	0
YHTEENSÄ	1410	1398	9	1	2	0
		99,15 %	0,64 %	0,07 %	0,14 %	0,00 %

(Lähde: KoiraNet)

Kymmenvuotisjaksolla 2002 – 2011 polvitutkittiin 1 410 shetlanninlammaskoiraa. Kokonaisrekisteröintiin suhteutettuna tutkittujen koirien osuus oli 17,56 %. Terveitä (tutkimustulos 0) tutkituista oli 99,15 %. Eriasteisesta patellaluksaatiosta (tutkimustulos 1 – 3) kärsi 0,85 % tutkituista koirista.

Ruotsissa shetlanninlammaskoiria tutkitaan patellaluksaation varalta hyvin vähän. Ajanjaksolla 2003 – 2010 tutkittuja koiria oli vain 20, jotka kaikki olivat terveitä.

Taulukko 18b: VUOSINA 2012 – 2016 SYNTYNEET POLVITUTKITUT JA TUTKIMUSTULOKSET

Vuosi	0	1	2	3	4	Yhteensä
2012	275	4	3	0	0	282
2013	388	6	1	0	0	395
2014	363	5	0	0	0	368
2015	382	7	3	0	0	392
2016	345	1	2	0	0	348
Yhteensä	1753	23	9	0	0	1785

Vuosi	0	1	2	3	4
2012	98%	1%	1%	0%	0%
2013	98%	2%	0%	0%	0%
2014	99%	1%	0%	0%	0%
2015	97%	2%	1%	0%	0%
2016	99%	0%	1%	0%	0%
Yhteensä	98%	1%	1%	0%	0%

(Koiranet 10/2016)

Shetlanninlammaskoirien polvitilanne vuosien 2012-2016 aikana on edelleen hyvä.

EPILEPSIA

Epilepsia on toistuvia kohtauksia aiheuttava aivojen sähköisen toiminnan häiriö. Epilepsia on yleisin koiran neurologinen sairaus. Kohtausten luonne vaihtelee riippuen purkauksen lähtöpaikasta aivoissa ja sen leviämisestä. Koiralla voi esiintyä muun muassa tajunnan, motoriikan, aistitoiminnan, tahdosta riippumattoman hermoston ja käyttäytymisen häiriöitä. Kohtauksen aikana koira voi olla tajuissaan tai tajuton. Jos koko koira kouristelee, puhutaan yleistyneestä kohtauksesta. Kohtaus voi esiintyä myös paikallisena, jolloin vain yksi lihasryhmä, esimerkiksi koiran raaja tai raajat kouristelevat.

Koira saa ensimmäisen epilepsiakohtauksensa useimmiten nuorena, noin puolentoista vuoden iässä. Tosin perinnöllinen epilepsia voi alkaa missä iässä hyvänsä. Koirilla epilepsiaa pidetään siis periytyvänä sairautena. Tarkasti ei kuitenkaan tiedetä, kuinka se periytyy. Epilepsiaa sairastavaa koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Myös epilepsiaa jättäneet koirat tulisi sulkea pois jalostuksesta.

Epilepsiatyyppejä kohtauksia voivat aiheuttaa myös muut sairaudet. Epilepsiadiagnoosi pohjautuu muiden sairauksien poissulkemiseen. Koirasta otetaan niin veri- kuin virtsanäytteitäkin ja koiralle tehdään neurologinen tutkimus. Mikäli oireille ei löydy muuta selittävää tekijää, sairastaa koira epilepsiaa.

Epilepsiaa ei voida parantaa. Koira tarvitsee lääkitystä koko loppuelämänsä ajan. Lääkityksen avulla epilepsiakohtausten esiintymistiheyttä voidaan harventaa, kohtauksia lieventää ja niiden kestoa lyhentää. Ihannetapauksessa kohtaukset eivät enää uusiudu.

Epilepsia rajoittaa koiran jokapäiväistä, normaalia elämää riippuen siitä, kuinka usein kohtauksia esiintyy ja kuinka rajuja ne ovat. Mikäli kohtaukset pysyvät lääkityksellä kurissa, on koiran mahdollista elää melko normaalia seura- ja harrastuskoiran elämää. Lääkitty koira ei kuitenkaan saa osallistua virallisiin näyttelyihin, kokeisiin tai kilpailuihin.

(Lähde: ELL Nina Menna, www.kennelliitto.fi)

Vuonna 2005 suoritettuun terveystarkastukseen vastanneiden koirista 1 % sairasti epilepsiaa.

Vuosien 2013-2016 aikana Shetlanninlammaskoirat ry:n terveystarkastukseen on vastattu 650:n koiran tiedot. Näistä 4 eli 1% sairasti epilepsiaa, joten sairastavien määrä on pysynyt ennallaan. Epilepsiaa ei voida pitää tälle rodulle tyypillisenä sairautena.

KILPIRAUHASEN VAJAATOIMINTA

Kilpirauhasen vajaatoiminta eli hypotyreoosi on hoidettavissa oleva sairaus, joka vaatii loppuelämän kestävästi lääkityksen. Shetlanninlammaskoirilla kilpirauhasen vajaatoimintaa esiintyy enemmän kuin muilla roduilla keskimäärin.

Kilpirauhasen vajaatoimintaa sairastavan koiran tyypillisimpiä oireita ovat väsymys, lihominen, huono karvapeite, kylmänsietokyvyn heikkeneminen sekä hermostoon ja lihaksistoon liittyvät heikkoudet. Kilpirauhasen vajaatoiminta kehittyy vähitellen ja oireita saatetaan havaita vasta, kun noin 75 % kilpirauhasesta on jo tuhoutunut.

Vuonna 2005 suoritettuun terveystarkastukseen vastanneiden koirista 1 % sairasti kilpirauhasen vajaatoimintaa.

Vuosien 2013-2016 aikana Shetlanninlammaskoirat ry:n terveystarkastukseen vastanneiden 650:n koiran joukossa oli 6 kilpirauhasen vajaatoimintaa sairastavaa eli 1% vastaajista. Määrä oli pysynyt samana kuin yli 10 vuotta sitten. Tällä perusteella sairautta ei voida pitää shetlanninlammaskoiralle tyypillisenä. Lisää tutkimustietoa asiasta tarvitaan.

SYDÄNSAIRAUDET JA SYDÄMEN VAJAATOIMINTA

PDA

Avoin valtimotiehyt on sikiökaudella tärkeä verisuoniyhteys keuhkovaltimosta aorttaan. Normaalisti valtimotiehyt sulkeutuu pian syntymän jälkeen. Avoimeksi jäänyt valtimotiehyt eli PDA (Patentti Ductus Arteriosus) on siis synnynnäinen, rakenteellinen vika. PDA aiheuttaa jatkuvan sivuäänen ja se voidaan todeta jo luovutusikäisellä pennulla.

Virheellinen verisuonitus kuormittaa keuhkovaltimoa ja sydäntä. PDA voi silti olla hyvin vähäoireinen. Avoin valtimotiehyt voidaan sulkea leikkauksella. Ideaalitapauksessa leikkaus suoritetaan pennun ollessa 12 – 16 viikon ikäinen, jolloin koira voi elää normaalin elinkaaren oireettomana.

Mikäli PDA:ta ei hoideta tai havaita ajoissa ja pysyviä vaurioita on ehtinyt syntyä, koiran elinikäennuste laskee. Hoitamattomassa PDA:ssa sydämen lyöntitiheys nousee, verisuonet supistuvat, sydän suurenee ja sen toimintakyky heikkenee. Muutamassa vuodessa kehittyy sydämen vajaatoiminta, kun sydän ei enää jaksa pumpata riittävästi verta kudosten normaalia toimintaa varten. Vajaatoiminnan oireita ovat muun muassa yskä, hengenahdistus, tiheä hengitys, alentunut rasisuksensietokyky ja nesteen kertyminen vatsaonteloon.

LÄPPÄVIKA ELI ENDOKARDIOOSI

Shetlanninlammaskoirien yleisin sydänsairaus on läppävikä. Läppävikä ilmenee useimmiten keski-ikäisillä ja vanhoilla koirilla. Muutokset (rappeuma, paksuuntuminen, repeileminen) sijaitsevat sydämen eteisen ja kammion välisissä läpissä aiheuttaen sen, ettei läppä sulkeudu kunnolla vaan alkaa vuotaa, jolloin verta pääsee virtaamaan väärään suuntaan eli kammiosta takaisin eteiseen. Tällöin sydämen eteisen kuormitus lisääntyy ja eteinen laajenee. Tilanteen edetessä laajenee myös sydämen kammiio.

Läppävikä voidaan todeta sydänkuuntelulla (läppävikä aiheuttaa helposti kuultavan sivuäänen). Mutta läppien rakenteesta ja toiminnasta sekä sydämen eteisten ja kammioiden koosta paras kuva saadaan ultraäänitutkimuksella. Röntgentutkimuksessa voidaan sairauden edetessä todeta sydämen laajentuminen sekä nesteen kertyminen keuhkoihin.

Lievä tai oireeton läppävikä ei välttämättä tarvitse hoitoa. Koiran yleiskunnosta on kuitenkin pidettävä erityisen hyvää huolta ja ylipainoinen koira tulee laihduttaa normaalipainoon. Ravinnon vähäsuolaisuus ja maltillinen liikunta ovat lievääkin läppävikää sairastavalle koiralle hyväksi. Keskivaikeaa läppävikää, joka jo aiheuttaa oireita lievässä rasisuksessa, voidaan tapauskohtaisesti hoitaa esimerkiksi verisuonia laajentavalla lääkityksellä. Vaikean läppävian hoidossa käytetään useiden eri lääkkeiden yhdistelmiä. Nesteen kertymistä keuhkoihin voidaan vähentää nesteenpoistolääkityksellä. Lisäksi voidaan käyttää sydänlihaksen supistumista lisääviä lääkkeitä.

SYDÄMEN VAJAATOIMINTA

Sydämen vajaatoiminta ei ole itsenäinen sairaus vaan oire sydänsairaudesta. Suurin osa koirien sydänsairauksista (muun muassa yllä mainitut) johtavat hoitamattomina sydämen vajaatoimintaan. Useimmat koiran sydänsairaudet kehittyvät ja etenevät kuitenkin varsin hitaasti ja oireet saattavat ovat piileviä. Varsinaisten vajaatoimintaoireiden ilmaantuessa sairaus on yleensä jo varsin pitkällä.

Sydämen vajaatoiminta on siis tila, jossa sydän ei jaksa ylläpitää tehokasta verenkiertoa elimistössä. Valtimovirtauksen heikentyminen vaikeuttaa elimistön hapensaantia ja laskimovirtauksen hidastuminen nesteiden kertymistä kudoksiin (esimerkiksi keuhkoihin ja vatsaonteloon).

Tavallisimpia sydämen vajaatoiminnan oireita ovat yskä, hengenahdistus, alentunut rasisuksensietokyky, yöllinen levottomuus ja lihaskato. Toisinaan koira myös laihtuu ja on ruokahaluton. Alkuvaiheessa oireita esiintyy lähinnä rasisuksessa tai levon jälkeen. Vajaatoiminnan edetessä oireet lisääntyvät ja voimistuvat.

Vajaatoiminnan oireita pystytään lievittämään lääkkeillä melko tehokkaasti, mutta itse sairautta ei pystytä parantamaan eikä sen etenemistä pysäyttämään. Mikäli vajaatoiminnan aiheuttajaa ei hoideta, johtaa se lopulta koiran menehtymiseen.

Shetlanninlammaskoirille on tehty virallisia sydäntutkimuksia vasta vuodesta 2006 alkaen. Vuoteen 2010 mennessä sydänkuunteluita on suoritettu yhteensä 232 kappaletta. Tutkituista koirista 225 eli 96,98 % oli terveitä. Sivuaäni kuului kuudella (2,59 %) koiralla ja yhden (0,43 %) koiran tutkimustulos oli epävarma.

Vuosien 2011-2016 aikana virallinen sydänkuuntelu tehtiin 601:lle koiralle. Näistä 590 (98%) oli terveitä ja 11:llä (2%) kuului sydäimestä sivuääni. Vuosien 2006-2016 aikana sydämen sivuääni löytyi vuosittain muutamalta koiralta. Joinakin vuosina tällä tarkastelujaksolla kaikki tutkitut koirat olivat terveitä.

4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt

Shetlanninlammaskoira on tunnettu perusterveenä ja pitkäikäisenä rotuna. Tätä väittämää tukee vuosilta 1996 – 2010 kerätty kuolinsyytilasto. Shetlanninlammaskoiran ylivoimaisesti yleisin kuolinsyy oli vanhuus – joko luonnollinen kuolema tai lopetus – keskimäärin 13 vuoden ja 1 kuukauden iässä. Ilmoitetuista kuolinsyistä vanhuuteen kuoli lähes kolmannes (31,87 %) koirista. Toiseksi yleisin kuolinsyy oli erilaiset syöpä- ja kasvainsairaudet, joihin menehtyy 10,89 % koirista keskimäärin 11 vuoden ja 1 kuukauden iässä.

Shetlanninlammaskoira on energisyytensä ja vilkkautensa puolesta melko tapaturma-altis rotu. Tästä kertoo myös se, että ilmoitetuista kuolinsyistä kolmanneksi eniten shetlanninlammaskoiria kuolee tapaturmissa ja liikennevahingoissa. Tapaturmassa menehtyneitä koiria oli otannassa 8,78 % ja keskimääräinen kuolinikä näillä oli 5 vuotta 5 kuukautta.

Tarkasteltaessa shetlanninlammaskoirien kuolinsyitä 20:n vuoden ajalta ja verrattaessa tätä taulukkoa aikaisempaan, v. 1996-2010 talukoon, voidaan todeta koirien eliniän pidentyneen kahdella kuukaudella. Sen sijaan vanhuuden luonnollisesti kuolleiden tai lopetettujen koirien määrä suhteessa muihin kuolinsyihin on pienentynyt n. 10%:lla. Tämä tarkoittaa, että muita kuolinsyitä on enemmän kuin aikaisemmin. Toiseksi yleisin kuolinsyy on edelleen kasvainsairaudet, joihin kuolleiden määrä on viime vuosina lisääntynyt noin viidellä prosentilla. Muiden kuolinsyiden osalta on tapahtunut hieman muutosta listalla sen suhteen kuinka yleisiä ne ovat, mutta muutokset ovat koirien määriä verrattaessa pieniä.

Taulukko 19a: YLEISIMMÄT KUOLINSYYT 1996 - 2010

	KUOLINSYY	Yhteensä		Keskimääräinen elinikä
1.	Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	196	31,87 %	13 vuotta 1 kuukausi
2.	Kasvainsairaudet	67	10,89 %	11 vuotta 1 kuukausi
3.	Tapaturma tai liikennevahinko	54	8,78 %	5 vuotta 5 kuukautta
4.	Sydänsairaudet	37	6,02 %	10 vuotta 7 kuukautta
5.	Maksan tai ruoansulatuskanavan sairaus	14	2,28 %	8 vuotta 9 kuukautta
6.	Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	13	2,11 %	9 vuotta 5 kuukautta
7.	Luusto- tai nivelsairaus	8	1,30 %	8 vuotta 8 kuukautta
8.	Hermostollinen sairaus	8	1,30 %	8 vuotta 4 kuukautta
9.	Sisäeriterauhasten sairaus	6	0,98 %	9 vuotta 1 kuukausi
10.	Pennun synnynnäinen vika tai epämuodostuma	4	0,65 %	0 vuotta 7 kuukautta
11.	Lopetettu käytös- tai käyttäytymishäiriön vuoksi	4	0,65 %	6 vuotta 7 kuukautta
12.	Immunologinen sairaus	4	0,65 %	9 vuotta 1 kuukausi
13.	Iho- tai korvasairaudet	4	0,65 %	5 vuotta 11 kuukautta
14.	Kadonnut	2	0,33 %	9 vuotta 2 kuukautta
15.	Silmäsairaus	2	0,33 %	4 vuotta 10 kuukautta
16.	Synnytyksvaikeus	1	0,16 %	1 vuosi 10 kuukautta
17.	Selkäsairaus	1	0,16 %	11 vuotta 8 kuukautta
18.	Hengitystiesairaus	1	0,16 %	12 vuotta 4 kuukautta
19.	Petovahinko	1	0,16 %	11 vuotta 10 kuukautta

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2001 – 2010
3,3	3,3	3,3	3,2	3,3	3,3	3,3	3,4	3,5	3,4	3,3
					2012	2013	2014	2015	2016	2012 – 2016
					3,3	3,4	3,6	3,5	3,3	3,4

1996 - 2016
3,3

(Koiranet 10/2016)

Muiden rotujen tavoin myös shetlanninlammaskoiralla esiintyy lisääntymisongelmia. Ylivoimaisesti suurin syy astutuksen epäonnistumiseen on väärä astutusajankohta. Uros saattaa astua nartun, mutta narttu ei tiinehdy. Uroksen sperma voi myös olla laadultaan huonoa. Heikkoa sukupuoliviettä tavataan sekä uroksilla että nartuilla – uros ei tahdo astua tai narttu ei anna astua.

Shetlanninlammaskoiralla yleisin syy nartun synnytysvaikeuksiin on polttoheikkous eli kohdun supistusten puuttuminen. Polttoheikkouden taustalla voi olla useita syitä. Esimerkiksi pennun virheasento tai liian suuri koko suhteessa emän lantioon, voi johtaa tilanteeseen, jossa kohtu väsyä ja poltot heikkenevät. Mikäli kohdun supistuksia ei saada lääkityksellä (kalsium tai oksitosiini) lisättyä, on keisarinleikkaus usein ainoa vaihtoehto emän ja pentujen hengen pelastamiseksi.

Alkioiden varhaiskuolemia, sikiökuolemia ja abortoitumisia esiintyy myös. Pentuja syntyy kuolleena tai ne kuolevat pian synnytyksen jälkeen. Toisinaan pennuilla tavataan synnynnäisiä vikoja tai epämuodostumia. Napatyrät, hännän nikamaviat, kitalaki- ja huulihalkiot ja sydämen sivuääni ovat yleisimpiä synnynnäisiä vikoja.

Shetlanninlammaskoiranartut omaavat useimmiten hyvän hoivavietin. Nartut hoitavat pentunsa itsenäisesti ja mielellään hyvinkin pitkään. Joskus ensikertalaisia narttuja on opastettava hoivaamisen alkuun.

Tilastotietoa shetlanninlammaskoiran lisääntymiskäyttäytymisestä ei kuitenkaan ole, jotta edellä mainituista ongelmista voitaisiin esittää lukuja. Vuodesta 2012 alkaen tietoja kerätään systemaattisesti kaikille kasvattajille suunnatulla pentuekyselyllä. Tulokset ovat käytettävissä seuraavaa JTO:ta valmisteltaessa.

Shetlanninlammaskoirat ry:n jalostustoimikunta alkoi kerätä pentuepalautteita kasvattajilta vuonna 2012. Näiden palautteiden avulla kerätään tietoa shetlanninlammaskoirien lisääntymisterveydestä. Palautteiden kerääminen jatkuu edelleen.

Taulukko 21 Pentuepalautteiden määrä ja pentuekoko

Vuosi	2012	2013	2014	2015	2016
Pentuepalautteita	52	57	49	39	24
Pentuja palautteissa	201	213	201	152	90
Pentuekoko	3,8	3,7	3,9	3,9	3,8
<i>Pentueita rekisteröity (Koiranet)</i>	<i>303</i>	<i>294</i>	<i>289</i>	<i>289</i>	<i>214</i>
<i>Pentuja rekisteröity (Koiranet)</i>	<i>1012</i>	<i>1006</i>	<i>1026</i>	<i>1002</i>	<i>710</i>
<i>Pentuekoko (Koiranet)</i>	<i>3,3</i>	<i>3,4</i>	<i>3,6</i>	<i>3,5</i>	<i>3,3</i>

(Suomen Kennelliitto, 10/2016; Shetlanninlammaskoirat 10/2016)

Pentuepalautteissa vastaajat vastasivat nartun juoksuihin, astutukseen ja synnytykseen liittyviin kysymyksiin. Vuosien 2012-2016 aikana säännöllinen juoksuväli oli 206:lla (92%) nartulla. Epäsäännöllinen juoksuväli oli 9:llä (4%) ja väritön juoksu 9:llä (4%) nartulla. Lisäksi neljällä nartulla oli kesken jäävä juoksu. Keskimääräinen juoksuväli oli 7 kuukautta.

Nartut astutettiin keskimäärin 13. vuorokautena juoksun alusta, astutusvuorokauden vaihdella 7-23 välillä. Lähes kaikki nartut astutettiin luonnollisella tavalla ja yksi keinosiemennettiin. Luonnollisissa astutuksissa urosta avustettiin 11%:n kohdalla ja urosta jouduttiin vaihtamaan 7%:n nartun astutuksessa sen onnistumiseksi. (Shetlanninlammaskoirat 2016a)

Epäonnistuneita astutuksia on myös kartoitettu jalostustoimikunnan toimesta vuosien 2013-2016 aikana. Vastaajia tähän kyselyyn oli 11. Uroksesta johtuvia epäonnistumisia olivat hyvin aktiivisten ensikertalaisten yritykset, jotka eivät tuottaneet toivottua tulosta kun urokset ei antaneet auttaa itseään. Toisaalta oli haluttomia uroksia ja uroksia, joilta puuttui itsevarmuus nartun äännelessä ja ne jättivät tällöin astumatta. Nartusta johtuvia epäonnistumisia olivat nartun vihaiisuus urokselle sekä pureminen. Myös selvä nartusta johtuva astumisesta oli se, että astutuksen aikana narttu todettiin niin tiukaksi, että astuminen oli mahdotonta. Aineistoa epäonnistuneista astutuksista on käytössä hyvin vähän ja sen keräämistä tulee jatkaa.

Synnytys tapahtui keskimäärin 62. vuorokautena ensimmäisestä astutuksesta. Keskimääräinen pentujen syntymäpaino oli 195,5g syntymäpainon vaihdella alle 100g:sta yli 300g:an. Alla olevasta taulukosta ilmenee luonnollisten synnytysten ja keisarinleikkausten määrä sekä kuolleiden pentujen määrä vuosina 2013-2016 pentuepalautteiden perusteella. Suurin osa pentueista syntyi luonnollisesti. Keisarinleikkauksella syntyneiden pentueiden määrä vaihteli vuosittain välillä 4-18%. Pentuja menetettiin vuosittain noin 11-19% välillä. Osalle kuolleista pennuista ei löytynyt varsinaista syytä kuolemaan, mutta osalla menehtyminen liittyi selvästi keuhkojen tai suoliston toiminnan häiriöihin. Lopetetuilla pennuilla oli pääasiassa epämuodostumia kehon eri osissa.

Taulukko 22. Pentuekoot sekä syntyneet ja menetetyt pentueet

Vuosi	2013	2014	2015	2016
Pentueet syntyivät luonnollisesti	53 (90%)	45 (90%)	32 (82%)	22 (96%)
Pentueet syntyivät keisarinleikkauksella	6 (10%)	5 (8%)	7 (18%)	1 (4%)
Syntyneet pennut yhteensä	216	197	149	87
Kuolleena syntyneet pennut	13	26	11	9
Syntymän jälkeen kuolleet pennut	5	4	4	3
Myöhemmin lopetetut pennut	6	8	2	1
Menetetyt pennut yhteensä	24 (11%)	38 (19%)	17 (11%)	13 (15%)

(Shetlanninlammaskoirat 2016a)

Emojen hoivavietti oli hyvä ja ne hoitivat pentunsa pääasiassa itsenäisesti. Muutamaa pentuetta lisäruokittiin ensimmäisinä syntymän jälkeisinä päivinä ja muutamaa emoa kannustettiin pentujen hoitamiseen. Imetysaika oli keskimäärin 6 viikkoa. Palautteiden antoaikana yhdelle pentueelle hankittiin sijaisemo.

Lähes kaikki pentueet silmätarkastettiin. Pentuetarkastuksessa löytyi yksittäisiä pentuja, joilla oli häntämutka (2 kpl), alapurenta (8 kpl) tai tasapurenta (2 kpl). Takajalkojen kannukset oli yhteensä 72:lla pennulla ja sydämeen liittyviä toimintahäiriöitä 25:lla pennulla niin että näistä 3:lla pennulla

todettiin PDA ja lopuilla ns. puppy mur-mur. Laskeutumattomat kivekset todettiin vuosina 2013-2016 27:llä eli 9%:lla urospennuista. (Shetlanninlammaskoirat 2016a)

Pentuepalautteiden antoaika on ollut lyhyt ja vastauksia on vähän suhteessa syntyneisiin pentueisiin. Tähän perustuen voidaan todeta tämän hetkinen tilanne, mutta vertaaminen aikaisempaan on mahdotonta. Palautteiden keräämistä tulee jatkaa edelleen.

4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Rotumääritelmän mukaisella shetlanninlammaskoiralla ei ole sairauksille tai lisääntymisongelmille altistavia anatomisia piirteitä.

4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä

PRA:ta pidetään shetlanninlammaskoirilla vielä melko harvinaisena silmäsairautena, mutta sen vastustaminen vaikuttaa jalostusvalintoihin merkittävästi. PRA ei aiheuta koiralle kipuja, mutta sokeus rajoittaa koiran käyttämistä käyttötarkoitukseensa. PRA:han ei ole hoitoa, joka estäisi tai hidastaisi oireiden pahenemista tai parantaisi sairauden. PRA:han on olemassa geenitesti, jolla voidaan testata CNGA1 mutaation aiheuttama PRA. PRA:n aiheuttamia geenejä on kuitenkin useampi ja niiden löytyminen olisi erittäin merkittävää. PRA on sisällytetty shetlanninlammaskoiran PEVISA-ohjelmaan.

Ylimääräiset ripset ovat yleinen ongelma shetlanninlammaskoirilla. Pahimmissa tapauksissa luomen reunasta kasvavat ripset kääntyvät suoraan sarveiskalvoa vasten, jolloin sarveiskalvo ärtyy ja vaurioituu. Oireita voivat olla silmän siristely, ylimääräinen kyynelvuoto ja silmätulehdukset. Ylimääräisiä ripsiä voidaan nyppiä pois, mutta usein ne kasvavat takaisin. Vaikeimmissa tapauksissa hoitomuotoina käytetään leikkaus- tai jäädytyshoitoa tai polttamista.

Lonkkaniveldysplasia on shetlanninlammaskoirien yleisin luuston ja nivelten kasvuhäiriö. Lonkkanivelen löysyys ja sen muovautumisen häiriöt sekä lonkkamalan mataluus ovat tyypillisiä tekijöitä dysplasian ja nivelrikon kehittymisessä. Ontuminen ja jäykkyys sekä liikkumishaluttomuus voivat olla nivelrikon oireita. Vaikea-asteisena nivelrikko rajoittaa koiran normaalia elämää ja liikkumista sekä aiheuttaa koiralle kipua. Koiran elämänlaatu kärsii ja estää sen käyttämisen käyttötarkoitukseensa. Vuoden 2010 alusta shetlanninlammaskoiran PEVISA-ohjelmaan sisällytettiin jalostuskorien lonkkanivelten kuvauspakko. Vuosien 2012-2016 aikana kuvaustulokset ovat olleet samaa tasoa kuin ennen PEVISAn voimaantumista.

Kinnervikaan, jolla tässä tarkoitetaan varpaitten pinnallisen koukistajajänteen sivusiteen repeämistä, kiinnitetään tänä päivänä huomiota. Yli puolella sairastuneista koirista vika todetaan kahteen ikävuoteen mennessä, joskin sitä ilmenee kaikissa ikäluokissa. Viallinen kinner leikataan nykyisin kolmella neljästä koirasta. Toipilasaikana kinnervika rajoittaa koiran normaalia liikkumista ja aiheuttaa koiralle kipua. Jos vamma paranee täydellisesti ja jänne arpeutuu hyvin paikoilleen, vamma harvemmin uusiutuu. Toisinaan koira voi kärsiä vamman seurauksista pitkäänkin tai menettää käyttötarkoitukseensa vaadittavat ominaisuudet pysyvästi.

Shetlanninlammaskoirilla tavataan vastaavia lisääntymisongelmia kuin muillakin roduilla. Heikkoa sukupuoliviettiä esiintyy – niin uroksilla kuin nartuillakin – jonkin verran, ehkä lisääntyvässä määrin. Tiedon keräämistä tästä tullaan tehostamaan.

4.4. Ulkomuoto

4.4.1 Rotumääritelmä

Shetlanninlammaskoiran nykyinen rotumääritelmä hyväksyttiin FCI:ssä 3.6.2009. Suomen Kennelliitto – Finska Kennelklubben ry hyväksyi rotumääritelmän 1.12.2010. (Rotumääritelmä liitteenä.)

Shetlanninlammaskoira on pieni, erittäin kaunis, ääriivoiltaan tasapainoinen ja kaikilta osiltaan sopusuhtainen paimenkoira. Shetlanninlammaskoira ei koskaan saa olla kömpelö eikä karkea. Koiran liike on vaivatonta, tasapainoista ja sulavaa. Mittasuhteiltaan oikea shetlanninlammaskoira on hieman korkeuttaan pidempi. Sukupuolileima erottuu selkeästi. Koiran pitkä, kaksinkertainen karvapeite on runsasta erityisesti kauluksessa. Kaunismuotoinen pää ja suloinen, puhutteleva ilme ovat myös ihanteellisen shetlanninlammaskoiran piirteitä.

Lampaiden paimentaminen on vaatinut shetlanninlammaskoiralta valppautta, sitkeyttä ja älykkyyttä. Nämä piirteet ovat toivottuja myös tämän päivän shetlanninlammaskoiralle. Shetlanninlammaskoira on myös aktiivinen, ystävällinen, omistajaansa kiintynyt ja kuuliainen. Vieraita kohtaan shetlanninlammaskoira saa olla pidättyväinen, mutta koskaan se ei saa olla hermostunut.

Pää ja ilme sekä purenta ja hampaat

Rotumääritelmä kuvailee shetlanninlammaskoiran pään hyvin yksityiskohtaisesti. Pää onkin yksi rodun tärkeimmistä erityispiirteistä. Pää on hienopiirteinen ja tyylikäs, mutta liioittelematon. Pään koko on sopusoinnussa koiran koon kanssa. Yleisilmeeseen oleellisimmin vaikuttava piirre on pään kiila. Kiilan tulee olla niin ylhäältä kuin sivustakin katsottuna korvista kirsuun kapeneva, pitkä ja tylppä.

Shetlanninlammaskoiran kallo on litteä ja korvien välissä myös kohtalaisen leveä. Niskakyhmy ei erotu. Kallo ja kuono-osa ovat yhtä pitkät silmän sisänurkasta mitattuna. Posket ovat litteät. Puhdaspiirteiseen pään kiilaan kallo, posket ja kuono-osa liittyvät täydellisesti – ilman mitään ylimääräistä tai puuttuvaa.

Ihanteellisella shetlanninlammaskoiralla kallon ja kuonon ylälinjat ovat yhdensuuntaiset. Otsapenger on vähäinen, mutta selvästi erottuva. Oikein sijoittunut otsapenger sijaitsee silmän sisänurkan kohdalla.

Shetlanninlammaskoiran leuat ovat suorat ja voimakkaat. Myös alaleuan tulee olla selväpiirteinen, mutta se ei saa olla liioitellun syvä tai voimakas. Huulilinja on yhdensuuntainen alaleuan kanssa. Huulet ovat tiiviit ja huulipigmentti musta ja täydellinen.

Shetlanninlammaskoiran suuhun kuuluu terve ja täydellinen 42 hampaan hampaisto sekä tasainen, säännöllinen ja leikkaava purenta.

Tärkein shetlanninlammaskoiran ilmeeseen vaikuttava yksityiskohta on silmät. Kaunisilmeisen shetlanninlammaskoiran silmät ovat keskikokoiset, mantelinmuotoiset, vinoasentoiset ja sopivalla etäisyydellä toisistaan. Silmät ovat tummanruskeat, paitsi blue merle –värisillä yksilöillä, joilla toinen tai molemmat silmät saavat olla siniset tai sinitäplikkäät. Silmänympäryspigmentti on aina musta ja täydellinen.

Rotumääritelmän mukaiset korvat viimeistelevät kaunisilmeisen shetlanninlammaskoiran pään. Korvat ovat pienet, mutta tyvestä kohtalaisen leveät. Korvat kiinnittyvät korkealle ja melko lähekkäin. Valpas koira kääntää korvansa eteenpäin ja kantaa ne puolipystyssä asennossa. Kolmannes ($\frac{1}{3}$) korvien kärjistä taittuu eteenpäin. Levossa ja koiran ollessa rauhallinen, se voi vetää korvansa sivulle tai taakse.

Shetlanninlammaskoiran rodunomainen ilme muodostuu siis useasta tekijästä. Pään kiila (kallo, posket ja kuono-osa), silmät (koko, muoto, asento, sijainti ja väri) ja korvat (koko, sijainti, asento ja taite) vaikuttavat koiran ilmeeseen. Ihanteellisen shetlanninlammaskoiran ilme on suloinen ja puhutteleva.

Kuva 2. Shetlanninlammaskoiran ilme *Kuva: Kaija Raudoja*

Runko

Shetlanninlammaskoira on hieman korkeuttaan pidempi. Säkäkorkeuden suhde pituuteen on 9:10 mitattuna lavan etukärjestä istuinluun kärkeen. Ääriviivat ovat pitkiä ja pehmeitä. Ylälinja alkaa lihaksikkaasta, kauniisti kaartuvasta kaulasta, joka on myös riittävän pitkä kantamaan päätä ylväästi. Keskipitkä, kiinteä ja suora selkä, sulavasti kaartuva lanneosa sekä loivasti laskeva lantio päättävät sulavan ylälinjan.

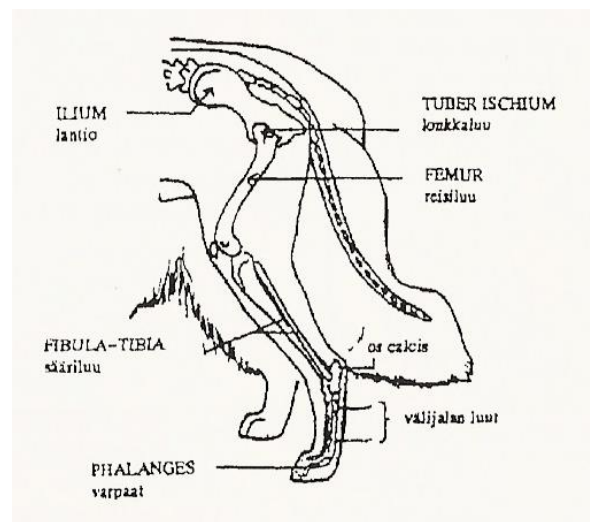
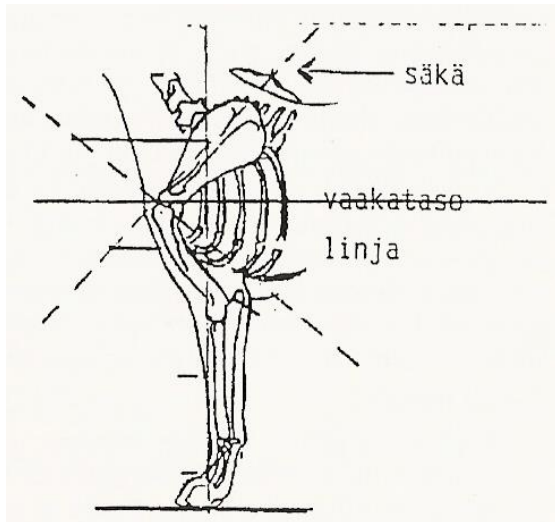
Rotutyypillisen shetlanninlammaskoiran rintakehä on hyvin kehittynyt ja syvä – ulottuen ainakin kyynärpäihin.

Kylkiluut ovat hyvin kaareutuneet. Rintakehän alaosa kapenee ja antaa tilaa eturaajojen liikkeille. Eturinta on hyvin kehittynyt ja lihaksikas.

Raajat

Shetlanninlammaskoiran raajojen tulee olla lihaksikkaat ja vahvaluustoiset. Luusto ei kuitenkaan saa olla raskas. Eturaajat ovat suorat edestä katsottuna ja kyynärpäät tiiviit. Kyynärpäiden etäisyys maahan on noin puolet koiran säkäkorkeudesta. Välikämmenet ovat vahvat, kevyesti kulmautuneet ja joustavat.

Shetlanninlammaskoiran lavat ovat hyvin viistot ja taakse sijoittuneet. Ihanteellisen shetlanninlammaskoiran lapakulmaus on noin 45 ° vaakatasolinjaan nähden. Lapojen kärjet ovat suhteellisen lähellä toisiaan, mutta lapaluiden kaltevuus antaa tilaa kaareutuneille kylkiluille. Olkavarsi on lapaluun kanssa yhtä pitkä ja viisto.

Kuva 4. ja 5. Shetlanninlammaskoiran etu- ja takakulmaukset

Kuvat: Sirpa Saari

Shetlanninlammaskoira on myös takaosaltaan hyvin kulmautunut. Ihanteellinen shetlanninlammaskoiran lantio on loivasti laskeva ja muodostaa noin 30 ° kulman vaakatasolinjan alapuolelle. Reisiluu kiinnittyy lantioon suorassa kulmassa. Reisi on leveä ja lihaksikas sekä samanpituinen säären kanssa. Kintereet ovat matalat, tiiviit, vahvaluustoiset ja hyvin kulmautuneet sekä takaapäin katsottuna suorat. Kämpälät ovat soikeat, päkiät vahvat ja varpaat kaareutuneet ja tiiviit.

Terverakenteinen ja tasapainoinen shetlanninlammaskoira rakentuu oikeasta lapaluun ja olkavarren pituudesta ja asennosta sekä lantion asennosta ja pituudesta, reisi- ja sääriluun mittasuhteista ja kulmauksista.

Liikkeet

Shetlanninlammaskoiran liikkuminen on tasapainoista, vaivatonta ja viehättävää. Paimenkoiran tavoin pää laskee rungon jatkeeksi liikkeessä. Selkälinja pysyy vakaana. Ihanteellinen shetlanninlammaskoira liikkuu vetävällä ja maatavoittavalla askeleella. Etuaskel on pitkä ja takaraajojen työntö voimakas. Etu- ja takaraajat liikkuvat samassa linjassa ja liikkeet ovat vakaat.

Shetlanninlammaskoira ei saa peitsata tai astua ristiin. Myös rullaavat, jäykät ja lyhyet liikkeet sekä korkea etuaskel katsotaan vakaviksi virheiksi.

Häntä

Shetlanninlammaskoiran häntä on runsaskarvainen, matalalle kiinnittynyt ja pitkä – ulottuen vähintäänkin kintereeseen. Hännänpää voi olla hieman ylöspäin taipunut (niin kutsuttu paimenkoukku). Nikamavikoja hännässä ei saa olla. Koiran tulee kantaa häntänsä alhaalla, mutta liikkeessä häntä saa nousta hieman – ei kuitenkaan koskaan selkälinjan yläpuolelle.

Karvapeite

Shetlanninlammaskoiralla on kaksinkertainen, säänkestävä karvapeite. Peitinkarva on pitkää, suoraa ja laadultaan karheaa. Pohjavilla on lyhyttä, pehmeää ja tiivistä. Yhtenä shetlanninlammaskoiran erityispiirteinä on erittäin runsas kaulus (varsinkin uroksilla). Nartuilla vastaavasti koristekarvoitusta on erityisen paljon reisien takaosassa (niin kutsutut housut).

Shetlanninlammaskoiran karvapeitteen tulee laskeutua ja myötäillä rungon muotoja hallitsematta tai häiritsemättä sen ääriviivoja. Lyhyt, sileä karvapeite katsotaan vakavaksi virheeksi.

Väri

Shetlanninlammaskoiran rotumääritelmässä mainitsee hyväksytyiksi väreiksi soopelin, tricolourin, blue merlen, mustavalkoisen ja mustan punaruskein merkein. Mustia punaruskein merkein ei tiettävästi enää esiinny. Sen sijaan shetlanninlammaskoirakannassa esiintyy blue merlejä, joilta puuttuu punaruskeat merkit. Näitä yksilöitä kutsutaan *bi merleiksi*.

Soopeli on shetlanninlammaskoiran yleisin väri. Soopeleiksi luetaan kaikki sävyt vaaleasta kullasta syvään mahonginväriin. Väri voi olla erivivahteinen, mutta sen tulee olla syvä. Sudenharmaa väri katsotaan virheeksi. Valkoiset merkit ovat toivottuja, mutta soopelilla valkoisten merkkien puuttumista ei katsota virheeksi.

Tricolour (kolmivärinen) on rungoltaan syvän musta. Syvät, punaruskeat merkit, joita esiintyy usein päässä, rinnassa ja raajoissa, kuuluvat tricolourin väriytykseen. Valkoiset merkit ovat pakollisia. Niiden määrästä ei kuitenkaan ole esitetty vaatimusta. Valkoisia merkkejä voi esiintyä otsapiirtona, kauluksessa, rinnassa, raajoissa ja hännän päässä.

Ihanteellinen blue merle (sinimarmoroitu) yksilö on puhdas hopeansininen, jossa on mustia laikkuja ja mustaa marmorointia. Syvät, punaruskeat merkit ovat blue merlelle toivottuja, mutta niiden puuttumista ei katsota virheeksi (bi merle). Valkoisia merkkejä tulee esiintyä esimerkiksi otsapiirtona, kauluksessa, rinnassa, raajoissa ja hännän päässä. Suuret mustat läiskät, liuskekiven tai ruosteen sävy peitin- tai aluskarvassa katsotaan vakavaksi virheeksi. Blue merle -värisen koiran yleissävyyn tulee olla sininen.

Mustavalkoisen koiran väri tulee olla syvän musta. Valkoiset merkit ovat mustavalkoisella pakollisia. Niiden määrästä ei kuitenkaan ole esitetty vaatimusta. Valkoisia merkkejä voi esiintyä otsapiirtona, kauluksessa, rinnassa, raajoissa ja hännän päässä.

Minkään värin kohdalla valkoisia merkkejä ei sallita muualla kuin edellä mainituissa kohdissa. Esimerkiksi rungossa ei saa olla valkoisia läiskiä.

Koko

Shetlanninlammaskoirauroksen ihanteellinen säkäkorkeus on 37,0 cm ja nartun 36,0 cm. Mikäli koiran säkäkorkeus poikkeaa ihanteesta suuntaan tai toiseen enemmän kuin 2,5 cm, katsotaan se vakavaksi virheeksi.

Virheet

Edellä on esitetty ihanteellisen shetlanninlammaskoiran piirteet ja ominaisuudet. Kaikki edellä esitetystä poikkeava katsotaan virheeksi. Virhe suhteutetaan kuitenkin sen vakavuuteen ja vaikutukseen koiran terveyteen ja hyvinvointiin. Selkeästi epänormaali rakenne tai käyttäytyminen ovat hylkääviä virheitä.

Uroksilla tulee olla kaksi normaalisti kehittynyttä kivistä täysin laskeutuneina kivespussiin. (*Lähteet: Shetlanninlammaskoiran rotumääritelmä, Shetlanninlammaskoirat ry:n rotumääritelmän tulkinta*)

4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset

Näyttelyt kasvattavat jatkuvasti suosiotaan shetlanninlammaskoiraharrastajien keskuudessa. Näyttelyt ovatkin heti seuraavaksi suosituin harrastemuoto agilityn jälkeen.

Tarkastelujaksolla 2011 – 2015 järjestettiin yhteensä 327 virallista näyttelyä, joihin shetlanninlammaskoiralla oli osallistumisoikeus. Näyttelyistä 131 (40,06 %) oli kansainvälisiä näyttelyjä, 88 (26,91 %) kaikkien rotujen näyttelyjä ja 100 (30,58 %) ryhmänäyttelyjä. Lisäksi järjestettiin 8 (2,45 %) erikoisnäyttelyä.

Erikoisnäyttelyjä pidetään vuosittain pääsääntöisesti kaksi, mutta vuosina 2013 ja 2014 järjestettiin vain yksi erikoisnäyttely. Erikoisnäyttelyiden osallistujamäärän ennätys rikottiin vuonna 2013 Nurmijärven erikoisnäyttelyssä. Näyttelyn virallisissa luokissa esitettiin yhteensä 225 koiraa. Lisäksi esitettiin 34 pentua pentuluokissa 5-7 kuukautta ja 7-9 kuukautta. Kasvattajaluokkia esitettiin 7 ja jälkeläisluokkia 4.

Taulukko 23: **NÄYTTELYKÄYNNIT 2011 – 2015**

Vuosi	Näyttelyjä	Näyttely- käyntejä	ERI	EH	H	T	HYL	EVA
2011	65	3 018	1 853	871	239	40	13	2
2012	64	2 841	1 727	879	193	28	7	7
2013	63	3 255	1 973	966	269	16	26	5
2014	69	3 147	1 983	891	221	34	8	10
2015	66	3 140	1 871	961	244	35	24	5

(Lähde: KoiraNet)

Tarkastelujaksolla 2011 – 2015 virallisissa näyttelyissä ja virallisissa luokissa (JUN, NUO, AVO, VAL, VET) esitettiin shetlanninlammaskoira yhteensä 15 401 kertaa. Edelliseen viiden vuoden jaksoon verrattuna lisäystä on peräti 2 729 näyttelykäyntiä, vaikka näyttelyiden kokonaismäärä kasvoi vain neljällä. Näyttelykäyntien määrä per vuosi pysyi melko tasaisena, vuoden 2013 näyttelyissä tosin esitettiin 414 shelttiä enemmän kuin edellisvuonna. Keskimäärin shetlanninlammaskoiria on esitetty 47 kappaletta per näyttely, huippuvuosi oli 2013 jolloin keskiarvo oli lähes 52 kpl per näyttely.

61,08% näyttelyissä esitetyistä shetlanninlammaskoirista palkittiin laatuarvosanalla ERI (erinomainen). Laatuarvosanalla EH (erittäin hyvä) palkittiin 29,66 % esitetyistä koirista ja arvosanalla H (hyvä) 7,57 %. Esitetyistä koirista 0,99 % sai laatuarvosanan T (tydyttävä) ja 0,51 % HYL (hylätty). Selvästi suurin hylkäämisen syy shetlanninlammaskoirilla on joko liian suuri koko tai pystyt korvat. Hylätty voidaan antaa myös koiralle, joka ei rakenteeltaan tai käytökseltään vastaa rotumääritelmää tai poikkeaa siitä liikaa. 0,19 % esitetyistä koirista ei voitu arvostella (EVA). Tämän maininnan saa esimerkiksi koira, jonka liikkeitä on mahdoton ontumisen tai muun synn vuoksi arvostella tai koira, joka välttelee tuomaria eikä anna tutkia itseään.

Laatuarvosanan ERI osuus oli korkeimmillaan vuonna 2014, jolloin sen osuus oli peräti 63,01% kaikista näyttelykäynneistä. Seuraavana vuonna ERI:n osuus putosi 59,59 prosenttiin, joka on tarkastelujakson alin lukema. Laatuarvosana EH:n määrät vaihtelivat välillä 28,31 % (vuonna 2014) ja 30,94 % (vuonna 2012) ja laatuarvosana H:n määrät 6,79 % (vuonna 2012) ja 8,26 % (vuonna 2013) välillä. Näitä heikommalla laatuarvosanalla palkittiin (tai ei voitu arvostella) eniten koiria vuonna 2015, kun laatuarvosanojen T, HYL ja EVA osuus näyttelyissä esitetyistä shetlanninlammaskoirista oli 2,04 %. Vähimmillään heikkoja arvosanoja jaettiin vuonna 2013, kun niiden osuus oli 1,44 %.

Uusia kotimaisia muotovalion arvoja (FI MVA) on vahvistettu kolmisenkymmentä vuosittain, huippu oli vuosi 2015 jolloin vahvistettiin 36 uutta FI MVA arvoa.

Laatupalkinnon ERI saaneiden koirien määrä on kasvanut suhteessa huomattavasti edelliseen tarkastelujaksoon (2006-2010) verrattuna, jolloin ERI:n saaneita oli 50,18%. Vastaavasti heikompien laatupalkintojen määrä on suhteessa vähentynyt. Tähän kuitenkin vaikuttaa merkittävästi näyttelysääntöjen muutos, joka tuli voimaan vuoden 2011 alusta. Aiemmin ERI:llä palkittiin vain sertifikaatin arvoinen koira, vuodesta 2011 tuli käyttöön SA (sertifikaatin arvoinen) –palkinto. Näyttelyissä esitettyjen yksilöiden laatu ei monesti ole suoraan verrannollinen niiden saamiin laatuarvosanoihin. Koirien arvosteluun vaikuttaa rotumääritelmän tulkinnan lisäksi tuomarien omat mieltymykset (jopa tuomarin kotimaa) ja trendit. Kotimaisten tuomareiden ja kasvattajatuomareiden jakamiin laatuarvosanoihin luotetaan yleisesti eniten ja niiden arvostus on korkea. Shetlanninlammaskoirien taso ei siis ole niin erinomainen kuin näyttelyissä jaetut laatuarvosanat antavat ymmärtää.

Alla olevassa taulukossa esitetään kuinka suuri osuus kunakin vuonna (tarkastelujaksolla 2011 – 2015) syntyneistä shetlanninlammaskoirista on esitetty virallisessa näyttelyssä, virallisessa luokassa vähintään kerran. Taulukosta käy myös ilmi, minkälaisia laatumainintoja koirat ovat saaneet. Otannassa on mukana vain kunkin koiran paras tulos (tilanne 6.10.2016). Mahdolliset HYL ja EVA laatumaininnat eivät ole tilastossa mukana.

Otannassa on koiran paras laatupalkinto (ERI, EH, H, T) ja erikseen listattu kuinka moni ERI:n saaneista on lisäksi palkittu sertifikaatilla ja saanut Suomen muotovalion tai kansainvälisen muotovalion arvon. SERT:n saaneissa on mukana valioituneet koirat.

Taulukko 24: NÄYTTELYISSÄ KÄYNEIDEN OSUUS JA LAATUMAININNAT 2011 – 2015

* vuosi	Pentu- rekisteröintejä	Näyttely- käyntejä	Osuus syntyneistä	U	N	ERI	EH	H	T	SERT	C.I.B	FI MVA
2011	991	361	36,43 %	147	214	218	103	30	8	42	8	22
2012	1067	442	41,42 %	152	290	284	114	39	5	64	3	33
2013	1040	354	34,04 %	133	221	219	102	30	3	39	0	17
2014	1072	319	29,76 %	130	189	190	96	27	6	36	0	11
2015	1049	224	21,35 %	85	139	133	62	28	1	14	0	0

(Lähde: KoiraNet)

Vuosina 2006 – 2010 syntyneistä, näyttelyssä esitetyistä shetlanninlammaskoirista uroksia oli 38,06 %. Urosten osuus on hieman kasvanut edelliseen viiden vuoden jaksoon verrattuna, mutta narttujen osuus on silti edelleen merkittävästi suurempi (61,94%).

Yhdelletoista vuosina 2011-2015 syntyneelle shetlanninlammaskoiralle on ehditty vahvistaa kansainvälisen muotovalion (C.I.B) arvo. Suomen muotovalioita (FI MVA) on valmistunut 83. SERT on jaettu kaikkiaan 195 koiralle.

Jalostustarkastukset

Shetlanninlammaskoirien jalostustarkastukset on suoritettu nykymuotoisena vuodesta 2008 alkaen. Tarkastuksessa koira käydään ulkomuodollisesti läpi hyvin tarkkaan. Tarkastukset on tarkoitettu ensisijaisesti koirille, joita on käytetty tai aiotaan käyttää jalostukseen. Tarkastuksen suorittaa yhdessä jalostustoimikunnan kanssa rodun arvosteluvoikeudet omaava ulkomuototuomari.

Vuosina 2011-2015 järjestettiin yhteensä 4 jalostustarkastusta: vuonna 2012 Tyrnävällä, vuonna 2013 Kiljavalla ja Kuopiossa sekä vuonna 2014 Lahdessa. Yhteensä tarkastettiin 37 koiraa, joista 15 on syntynyt tarkastelujaksolla 2011-2015 ja ovat Suomessa kasvatettuja.

Alla esitetystä taulukosta käy ilmi, paljonko vuosina 2011 – 2012 on ollut pentuerekisteröintejä, kuinka suuri osuus kunakin vuonna syntyneistä shetlanninlammaskoirista on käynyt jalostustarkastuksessa sekä tarkastettujen sukupuolijakauma. Tarkastettujen joukossa ei ollut vuosina 2013-2015 syntyneitä koiria.

Taulukko 25: JALOSTUSTARKASTETUT SYNTYMÄVUOSITTAIN 2011-2012

*	Pentu-	Jalostus-	Osuus		
vuosi	rekisteröintejä	tarkastettuja	rekisteröidyistä	Uroksia	Narttuja
2011	991	11	1,11 %	8	3
2012	1067	4	0,37 %	2	2

Syntymävuosittain laskettuna jalostustarkastettujen koirien osuus pentuerekisteröinneistä oli vain 0,72 %. Otanta on siis kovin pieni, mikä luultavasti vääristää arviota rodun todellisesta tasosta. Alla on esitetty joitakin helposti verrattavissa olevia ominaisuuksia.

TERVEYSTARKASTUKSET

Tarkastushetkellä lonkkakuvattuja koiria oli 15 (100 %), polvet oli tarkastettu kolmeltatoista koiralta (86,67%). Kyynärkuvattuja oli 14 (93,34 %). Sydänkuuntelu oli suoritettu yhdeksälle (60,0 %) koiralle.

NÄYTTELYTULOKSET

Tarkastushetkellä 12 koiraa eli 80,0 % oli esitetty vähintään yhdessä näyttelyssä. Näyttelytulos puuttui kolmelta koiralta. SA:lla (sertifikaatin arvoinen) tai korkeammalla palkinnolla oli palkittu 8 koiraa, kolme laatumaininnalla Erinomainen ja yksi laatumaininnalla Hyvä.

JÄLKELÄISET

Tarkastushetkellä kolmella nartulla oli jälkeläisiä, yksi pentue kullakin (1, 1 ja 3 pentua). Myöhemmin näistä kaksi on saanut myös toisen pentueen. Tarkastetuista koirista viisi narttua ja yksi uros on saanut myöhemmin jälkeläisiä, neljä urosta ja kaksi narttua eivät ole lisääntyneet myöhemminkään. Yhteensä tarkastetut koirat ovat saaneet 25 pentuetta ja 76 pentua (tilanne 12.10.2016).

SUKUPUOLIJAKAUMA

Jalostustarkastetuista koirista uroksia oli 5 ja narttuja 10.

VÄRIJAKAUMA

Soopeleita jalostustarkastetuista koirista oli 10 (66,67 %), tricoloureja 2 (13,34 %) ja blue merlejä 3 (20,0 %).

YLEISVAIKUTELMA

Valtaosa jalostustarkastetuista koirista oli yleisvaikutelmaltaan sopusuhtaisia ja tasapainoisia. Kaikilla oli oikeat rungon mittasuhteet rungon pituuden ja korkeuden suhteen. Sukupuolileimaltaan selviä oli

14 koiraa (93,34%). Kaikki tarkastetut olivat huolellisesti hoidettuja ja hyvässä lihaskunnossa. Kaikki tarkastetut olivat luonteeltaan joko avoimia tai hieman varautuneita vieraita kohtaan.

KOKO

Urosten keskimääräinen säkäkorkeus oli 40,66 cm (vaihteluväli 39,0-40,5 cm). Narttujen keskimääräinen säkäkorkeus oli 36,75 cm (vaihteluväli 32,0- 42,0cm). Vain 5 narttua mahtui rotumääritelmän salliman kokovaihtelun välille (33-38 cm). Neljä nartuista oli liian suuria ja yksi liian pieni.

PURENTA JA HAMPAAT

Kaikilla tarkastetuilla koirilla oli leikkaava purenta. Täysi hampaisto oli 66,67 % koirista ja joka kolmannella koiralla todettiin välihampaan puutos, yhdellä puuttui 2 välihammasta.

KORVAT

Rotumääritelmän mukaiset, pienet ja tyvestä kohtalaisen leveät sekä korkealle ja melko lähekkäin asettuneet sekä kärjistään $\frac{1}{4}$ eteenpäin taittuvat korvat, oli kymmenellä (66,67%) jalostustarkastetulla koiralla. Kolmella oli liian kookkaat korvat, yhdellä liian leveäasentoiset. Viidellä koiralla (33,34%) korvat taittuivat puolivälistä.

ILME

Shetlanninlammaskoiran ilme muodostuu useasta tekijästä. Muun muassa pään kiila, silmien muoto, sijainti ja väri sekä korvien sijainti ja asento vaikuttavat ilmeeseen. Kahdella kolmesta tarkastetusta koirasta oli rodunomainen, suloinen ja puhutteleva ilme. Lopuilla oli maininta, että ilme voisi olla suloisempi.

RAKENNE, KULMAUKSET JA LIIKUNTA

Tarkastetuista koirista suurimmalla osalla oli rakenteen puutteena pystyt lavat (11 koiraa eli 73,34%). Oikeanlaiset viistot lavat oli vain neljällä koiralla. Rintakehä ei ollut riittävän syvä neljällä koiralla, ja puutteellinen eturinta oli seitsemällä koiralla. Liian pitkä lanneosa oli kuudella koiralla. Takakulmaukset olivat puutteelliset yhdeksällä koiralla, leveämpää reittä toivottiin kuudelle ja matalaa vahvaa kinnertä kahdeksalle.

Rakenteen puutteista huolimatta suurimmalla osalla koirista (12) oli rotutyyppillisen viehättävät, tasapainoiset, vakaat ja vaivattomat liikkeet. Seitsemällä koiralla taka-askel ei ollut tarpeeksi vetävä ja maatavoittava. Viidellä koiralla oli etuliikkeissä puutteita, ja kolme liikkui takaa ahtaasti.

HÄNTÄ

Rotumääritelmän mukainen, matala hännänkiinnitys oli yhdellätoista koiralla, samoin yhdellätoista koiralla häntä ulottui ainakin kintereeseen. Vain neljällä hännänpää taipui hieman ylöspäin. Valtaosalla oli liikkeessä oikein kannettu häntä, kolme koiraa nosti hännän liikkeessä selkäviivan yläpuolelle.

4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus

Shetlanninlammaskoiran nykyinen käyttötarkoitus on toimia seura- ja harrastuskoirana. Rotumääritelmän mukaisen shetlanninlammaskoiran tasapainoinen rakenne mahdollistaa rodun käyttämisen nykyiseen käyttötarkoitukseensa.

Lukujen valossa shetlanninlammaskoiran kanssa harrastetaan nykypäivänä jo enemmän agilityä kuin näyttelyitä. Agility vaatii koiralta nopeutta, ketteryyttä ja ennen kaikkea tasapainoista rakennetta. Rakenteen epätasapaino – ja varsinkin puutteellisesti rakentunut etuosa – altistaa koiran ylimääräiselle rasitukselle, joka voi ajan mittaan johtaa lihasvammoihin, nivelkipuihin ja jopa nivelrikkoon. Tasapainoinen rakenne on siis agility-koiran perusedellytys. Myös aktiivisen lenkkeilijän kaverina paremmin toimii hyvärakenteinen koira. Seurakoirana ja näyttelyissä usein pärjää rakenteeltaan heikompikin yksilö. Tosin rakenteen arviointiin tulisi näyttelyissäkin kiinnittää entistä enemmän huomiota. Koiran rakenteen tärkeys tulisi näkyä myös jalostusvalinnoissa.

4.4.4 Yhteenvedo rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista

EPÄYHTENÄINEN ROTUTYYPPI

Shetlanninlammaskoirapopulaatio on hyvin runsas, mutta rotutyyppi melko epäyhtenäinen. Shetlanninlammaskoiralla on vain yksi virallinen rotumääritelmä, jossa mitään ominaisuutta ei liioitella. Rotumääritelmän tulisi aina ohjata kasvattajien jalostustyötä.

KOKO

Suuri ulkomuodollinen ongelma shetlanninlammaskoiralla on liian suuri koko. Ongelman syy juontanee juurensa kauas rodun historiaan, jolloin pitkäkarvaisia collieita risteytettiin shetlanninlammaskoiran kanssa. Ihannekokoisten vanhempien jälkeläisten koosta ei nykypäivän jalostuksessa ole minkäänlaisia takeita.

PÄÄ JA ILME

Jalostuksessa rodunomaisen pään ja ilmeen tavoittelu on erittäin haastavaa, koska oikea ilme saavutetaan ainoastaan täydellisellä pään kiilan, silmien ja korvien harmonialla.

PURENTA JA HAMPAAT

Shetlanninlammaskoirapopulaatiossa esiintyy perinnöllisiä purentavirheitä ja hampaiden virheasentoja. Koiran terveyden kannalta vakavimpia purentavirheitä ovat esimerkiksi liian lyhyistä ja / tai kapeista alaleuoista johtuva alakulmahampaiden painuminen kitalakeen. Shetlanninlammaskoirilla esiintyy myös eteenpäin suuntautuvia kulmahampaita (niin sanottuja peitsikulmahampaita).

Purentavirheitä huomattavasti yleisempiä ovat kuitenkin hammaspuutokset. Parin pienen välihampaan (premolaarin) puuttumisesta ei ole koiralle terveydellistä haittaa. Hammaspuutokset periytyvät ja yleistyvät kuitenkin herkästi, joten kasvattajien tulisi jalostusvalinnoissaan huomioida, etteivät astuta keskenään kahta hammaspuutoksista kärsivää koiraa.

KULMAUKSET JA LIIKUNTA

Shetlanninlammaskoiran rakenteen parantamiseen tulisi panostaa erityisesti. Suuri osa populaatiosta on epätasapainoisesti rakentuneita (esimerkiksi huonosti kulmautunut etuosa ja hyvin kulmautunut takaosa). Rakenteen epätasapaino näkyy koiran liikkeissä. Rodunomainen, tasapainoinen ja vaivaton liikunta on mahdotonta väärin rakentuneelle yksilölle.

HÄNTÄ

Pystykorvan risteyttäminen shetlanninlammaskoiran kanssa (rodun historiassa) näkyy nykypäivänä selän päällä ja kippuralla kannetuissa hännissä. Shetlanninlammaskoiran yleisvaikutelma pienestä paimenkoirasta kärsii väärin kannettujen häntien vuoksi.

5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA

Rodun edellisen jalostuksen tavoiteohjelman voimassaolokausi
2013-2017

Rodun ensimmäisen tavoiteohjelman voimassaolokausi
2006-2010

5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso

Käytettyjen jalostuskoirien tason määrittämiseen voidaan käyttää muun muassa näyttelytuloksia, luonnetestituloksia ja jalostustarkastuslausuntoja, mutta varmin ja oikeudenmukaisin mitattavia ominaisuuksia ovat jalostustietokantaan tallennetut julkiset terveystutkimustulokset.

Helppimmin analysoitava tieto jalostuskoirien tasosta saadaan terveystutkimustuloksista BLUP-indeksien muodossa. Indeksien laskennassa painotetaan vanhempien, sisarusten ja jälkeläisten tuloksia. Mitä enemmän koiralla on tutkittuja lähisukulaisia, sitä varmempi indeksi on. Rodun indeksien keskiarvo on 100 samoin korkein mahdollinen arvosteluvarmuus.

Shetlanninlammaskoirille lasketaan BLUP-indeksejä toistaiseksi vain lonkkanivelten osalta. Alla olevassa taulukossa on esitetty ajanjakson 2010 – 2015 kolmenkymmenen käytetyimmän uroksen oma lonkkakuvaustulos, kokonaisjälkeläismäärä, tutkittujen jälkeläisten määrä ja niiden lonkkakuvaustulokset sekä uroksen BLUP-indeksi ja sen arvosteluvarmuus.

Kokonaisjälkeläismäärät on huomioitu. BLUP-indeksi ja arvosteluvarmuus ovat elokuulta 2016. Tutkittujen jälkeläisten laskennassa on huomioitu ainoastaan yksilöt, jotka ikänsä puolesta on voitu tutkia lonkkanivelten osalta (lonkkakuvausten alaikäraja on 12 kuukautta).

Taulukko 26: KÄYTETYIMPIEN JALOSTUSKOIRIEN BLUP-INDEKSIT LONKKANIVELTEN OSALTA JA JÄLKELÄISTEN KUVAUSTULOKSET

	vuodet 2010-2015 (kirjattu 17.8.2016)				A	B	C	
1.	Mainland's Powerpoint	A	148	41 %	52 %	35 %	12 %	2
	(Edglonian The Real McCoy-Moorwood Sweet Sensation)							
2.	Limbunya Orion	FREE	105	43 %	47 %	44 %	7 %	0
	(Rannerdale The Wizard Of Oz-Nigma Theodora)							
3.	Windcrest Blaze Of Fire	A	105	20 %	38 %	43 %	19 %	0
	(Shellrick's Up To Date-Windcrest Over The Rainbow)							

4.	<i>Mellsjöhögda's Kind Of Superduper</i>	B	64	30 %	16 %	58 %	26 %	0
	<i>(Microgården's Super Trouper-Mellsjöhögda's Make Me Smile)</i>							
5.	<i>Moorwood Hot Legend</i>	B	78	27 %	38 %	43 %	19 %	0
	<i>(Hillacre Hot To Trot-Moorwood Look For A Dress)</i>							
6.	<i>Island Breeze Como</i>	A	74	28 %	14 %	38 %	24 %	10
	<i>(Bridemoor's Sergeant Pepper-White Coastal Little Nibelung)</i>							
7.	<i>Caravan Emerico The Evil Devil</i>	A	79	61 %	88 %	4 %	4 %	4
	<i>(Apple Acres Astrology-Shadowbrook's Gem Show)</i>							
8.	<i>Sheltie Lin's Golden Wonder</i>	A	74	38 %	46 %	43 %	11 %	0
	<i>(Guns And Roses Scottish Spy-Sheltie Lin's Queen Of Wonder)</i>							
9.	<i>Lizmark Marchand D'ór</i>	B	76	37 %	18 %	50 %	21 %	11
	<i>(Lizmark Look This Way-Lizmark Black Orchid)</i>							
10.	<i>Degallo The Name's Bond</i>	A	29	3 %	0 %	0 %	100 %	0
	<i>(Degallo The Likely Lad-Degallo Diamond Diva)</i>							
11.	<i>Carmylie Arctic Nights</i>	27G	65	29 %	58 %	32 %	5 %	5
	<i>(Lochlyn Dream Catcher-Carmylie Bi Bi Birdie)</i>							
12.	<i>Peltsun Shak-Dumle Designer</i>	B	49	22 %	45 %	18 %	36 %	0
	<i>(Tachnamadra The Designer-Peltsun Alram--Shakira)</i>							
13.	<i>Brilyn Teddy Bear</i>	B	59	25 %	33 %	33 %	27 %	7
	<i>(Lythwood Second Chance-Brilyn Sweet As A Nut)</i>							
14.	<i>Myhappiness Dad's Son</i>	A	52	33 %	41 %	59 %	0 %	0
	<i>(Snowglow's jailhouse Rock-Moorwood Caribbean Night Gown)</i>							
15.	<i>Goodtimes Blazin' Hot Moments</i>	A	49	39 %	74 %	26 %	0 %	0
	<i>(Goodtimes Too Hot To Handle-Goodtime Precious Moments)</i>							
16.	<i>Gardenia Gardens Charlie</i>	A	46	15 %	57 %	29 %	14 %	0
	<i>(Black Chaney Vom Ohmtalteufel-Gardenia Garden's Snöflingan)</i>							
17.	<i>White Coastal Little Black Tudor</i>	A	42	17 %	43 %	57 %	0 %	0
	<i>(Achor's Surprise Darwin-White Coastal Little Indogobblue)</i>							
18.	<i>Susadan Xerox</i>	A	38	42 %	50 %	50 %	0 %	0
	<i>(Pikikuonon Brad Pitt-Prada Pinia)</i>							
19.	<i>Leonardo Ze Zlaté Hvězdy</i>	C	37	22 %	38 %	12 %	50 %	0
	<i>(Lakewood N Belmar's Eddy-Arleta Shape Balambi)</i>							
20.	<i>Sherkarl Copper Coin</i>	A	37	16 %	50 %	17 %	33 %	0
	<i>(Stevlyn Coppersmith At Malaroc-Sherkarl Jive Talk)</i>							

21.	<i>Chinook Z Dablový Studanky</i>	A	37	5 %	0 %	50 %	50 %	0
	<i>(Lutrous Dumbldor-Josephine Z Dablový Studanky)</i>							
22.	<i>Shandy's Showstopper</i>	B	36	11 %	0 %	100 %	0 %	0
	<i>(Pirtelön Duplo-Duffe-Shandy's Enjoy Me)</i>							
23.	<i>Marvitholl Leonardo Da Vinci</i>	B	32	72 %	43 %	39 %	13 %	4
	<i>(Shelachan Jumpin Jack Flash-Marvitholl Undina)</i>							
24.	<i>Minitiiimin You Make Hearts Sing</i>	B	29	45 %	69 %	15 %	15 %	0
	<i>(Mybackens Bonny M-Minitiiimin Updated Quizz)</i>							
25.	<i>Achor's Surprise Darwin</i>	-	35	51 %	28 %	33 %	22 %	0
	<i>(Dino Marino De Casa De Wolveson-Nightsong Nessie V. T Maartenshuis)</i>							
26.	<i>Bumtsi Bum Vampire's Heart</i>	A	34	59 %	80 %	20 %	0 %	0
	<i>(Bumtsi Bum My Only One-Bumtsi Bum Quick Step Harebell)</i>							
27.	<i>Mintolan Luke</i>	B	31	35 %	9 %	55 %	36 %	0
	<i>(Cimillan Batman-Mintolan Cassie)</i>							
28.	<i>Shelridge Severin</i>	A	25	16 %	50 %	25 %	25 %	0
	<i>(Caurnehill Canaletto At Shelridge-You Got The Look)</i>							
29.	<i>Flyland Escamillo Torere</i>	A	28	36 %	20 %	20 %	30 %	20
	<i>(White Coastal Little Golden Agent-Marvitholl Esmeralda)</i>							
30.	<i>Mikko</i>	B	18	28 %	20 %	40 %	40 %	0
	<i>(Shandy's Showstopper-Pikikuonon Sneezeweed)</i>							
		Yht 99,93%		32,63 %	38,83 %	36,27 %	21,30 %	2,10

Kolmenkymmenen käytetyimmän uroksen jälkeläisistä lonkkakuvattuja oli keskimäärin 32,63 % eli vain noin kolmannes. Terveitä (lonkkatulokset A tai B) tutkituista jälkeläisistä oli 75,1 %. Eriasteista lonkkaniveldysplasiaa jälkeläisistä sairasti 24,83 %. Urosten keskimääräinen lonkkaindeksi oli 97 ja arvosteluvarmuus 79 %.

Jalostukseen käytettävät koirat on Shetlanninlammaskoiran PEVISA-ohjelman mukaan lonkkakuvattava. Toivottavaa olisi, että myös jälkeläisiä kuvattaisiin mahdollisimman paljon. Tämä lisäisi jalostuskoirien indeksien arvosteluvarmuutta. Jotta perinnöllinen edistyminen olisi mahdollista, tulisi jalostusvalintoja tehtäessä valita yhdistelmä, jonka indeksien keskiarvo on rodun keskiarvoa (100) parempi.

5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen

TAVOITE	TOIMENPIDE	TULOS
Terve koira, joka ei kärsi sairauksista, jotka heikentävät sen elämänlaatua tai tuottavat sille kipua.	Rotujärjestön jalostusohje suosittaa, ettei tiettyjä vikoja ja sairauksia sairastavaa koiraa tulisi käyttää jalostukseen.	Suuri osa kasvattajista noudattaa jalostusohjeen suosituksia jalostuskoirien terveyden osalta.
Terverakenteinen koira, joka ei kärsi fyysistä kipua, joka huonontaa sen elämänlaatua.	Rodun jalostusohjeeseen lisätty kohta selkälausunnon saaneiden koirien jalostuskäytöstä.	Jalostukseen käytettävät koirat tutkitaan vähintään silmien ja lonkkien osalta.
Rodun jalostuspohjan laajentaminen	Jalostukseen käytetään useampia uroksia mahdollisimman tasaisesti. Hyödynnetään tuontikoiria.	Jalostukseen käytetään vain pientä osaa rodun uroksista. Yksilöiden liikakäyttöä esiintyy edelleen. Pevisaan ei tullut rajoitusta jälkeläismäärään.
Rodun jalostuspohjan laajentaminen	Rotujärjestön jalostusohjeessa kerrotaan yksilön liikakäytön seurauksista.	Rodun keskimääräinen sukusiitosprosentti on pienentynyt.
Heikon lisääntymiskyvyn omaavat yksilöt tulee karsia jalostuksesta.	Kasvattajia kannustetaan palauttamaan pentuepalautelomake jalostustoimikunnalle jokaisesta pentueesta.	Lomakkeita palautetaan hyvin vähän. Lisääntymisongelmista ei saada luotettavaa kuvaa vähäisten palautteiden vuoksi.
Rotumääritelmän mukainen seura- ja harrastuskoiran luonne tulee säilyttää.	Kasvattajille ja harrastajille painotetaan luonteen merkitystä jalostuksessa. Jalostukseen käytetään vain hyväluonteisia ja yhteiskuntakelpoisia koiria.	Luonteisiin on kiinnitetty enemmän huomiota. Rotu soveltuu moniin harrastuksiin ja seurakoiraksi.

Rotumääritelmän mukainen ulkomuoto	Rotujärjestön jalostusohje pitää jalostus-	Suurin osa kasvattajista noudattaa
tulee säilyttää.	yksilön vähimmäisvaatimuksena kahta	jalostusohjeen vähimmäisvaatimusta
	EH-tulosta näyttelyistä.	ulkomuodon osalta.
Rodun suosio ihanteellisena seura- ja	Rodusta jaetaan tietoa rotujärjestön	Rodulla on myönteinen imago. Rotu on
harrastuskoirana tulee säilyttää.	internet-sivustolla, erilaisissa tilaisuuksissa	säilyttänyt suosionsa yhtenä
	ja tapahtumissa sekä Sheltit -lehdessä.	suosituimmista seura- ja harrastuskoirista.

Shetlanninlammaskoiran aiemman JTO:n (2013-2017) tavoitteista toteutui lähinnä rodun myönteisen imagon ja rotumääritelmän mukaisen luonteen säilyttäminen. Tavoitteet ulkomuodon, rakenteen ja lisääntymiskyvyn parantamisesta eivät toteutuneet, mutta ominaisuudet eivät myöskään huonontuneet. Heikoimmin toteutui pyrkimys laajentaa rodun jalostuspohjaa. Yksilöiden liikakäyttöä esiintyi edelleen. Pevisaan ei tullut rajoitusta jälkeläismäärästä.

6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Rodunjalostuksen tärkein tavoite on kasvattaa yksilöitä, jotka eivät kärsi kipua tuottavista tai elämänlaatua heikentävistä fyysisistä tai psyykkisistä vioista tai sairauksista. Muita tärkeitä tavoitteita ovat rodun perinnöllisen monimuotoisuuden turvaaminen, rodunomaisen ja yhteiskuntakelpoisen luonteen säilyttäminen sekä rotutyypillisen ulkomuodon vaaliminen.

Shetlanninlammaskoira on tänä päivänä hyvin monipuolinen harrastus- ja seurakoira. Rodun käyttö eri harrastuksiin vaatii myös jalostustavoitteiden asettamista monelle eri osa-alueelle. Vilkaan, aktiivisen ja liikunnallisen koiran tulee olla kestävä ja tervarakenteinen. Harrastuksesta riippumatta koiran hermorakenteen tulee olla tasapainoinen ja luonteen ystävällinen.

Jalostuspohja

Shetlanninlammaskoirapopulaation runsaudesta huolimatta rodun perinnöllinen monimuotoisuus on köyhtymässä. Koska jalostukseen on käytetty vain pientä osaa rodun yksilöistä ja sukulinjoista, on menetetty suuri määrä erilaisia perintötekijöitä. Rodun monimuotoisuutta ovat köyhdyttäneet myös urokset, joilla on rodun yksilömäärään nähden liikaa jälkeläisiä. Rodun perinnöllistä monimuotoisuutta pyritään elvyttämään jalostukseen vähemmän käytettyjen sukulinjojen sekä mahdollisimman monipuolisen, tehokkaan ja tasaisen urosten jalostuskäytön keinoin. Koirien lisääntynyt tuonti ja tuontikoirien jalostuskäyttö ovat pääsääntöisesti rodun jalostuspohjaa rikastuttavia tekijöitä – edellyttäen, että koirat ovat vieraista sukulinjoista ja niitä käytetään tasaisesti ja maltillisesti.

Käyttäytyminen ja luonne

Tavoitteena on käyttäytymisen ja luonteen osalta kiinnittää huomio sosiaalisiin ja ei-sosiaalisiin pelkoihin ja ohjata huomioimaan ne jalostusvalinnoissa. Lisäksi huomiota on kiinnitettävä rauhoittumiskykyyn ja liialliseen levottomuuteen, jotka voivat haitata työskentelyä paitsi hyöty- ja työtehtävissä, myös harrastuksissa sekä jokapäiväisessä arjessa. Lisäksi levottomuus vaikuttaa oppimiskykyyn, joka on tärkeä ja arvostettu ominaisuus shelteissä. Tärkeää on kiinnittää huomiota myös shelttien työskentelysinnikkyteen, hermorakenteeseen ja palautumiskykyyn (kovuus), mikäli halutaan säilyttää rodun käyttö myös hyöty- ja työkoirana.

Käyttöominaisuudet

Alkuperäisten käyttöominaisuuksien varmistamiseksi shelttejä tulisi testata paimennustesteillä, ja yleisemmin tavoitteena olisi jalostusta ohjata huomioimaan shelttien hyöty-, työ- ja harrastuskäyttöä. Samat ominaisuudet, jotka ovat tärkeitä käyttöominaisuuksia, ovat tärkeitä myös shelttien arjessa myös kotikoirina. Ominaisuuksien kartoittamisen ja niistä tiedottamisen avulla on tavoitteena tuoda kasvattajille ja pennunostajille näkyväksi ominaisuuksia, jotka ovat tärkeitä ja joihin panostaa ja kiinnittää huomiota.

Terveys ja lisääntyminen

Shetlanninlammaskoira tunnetaan perusterveenä ja pitkäikäisenä rotuna. Oikeilla jalostusvalinnoilla nämä ominaisuudet voidaan säilyttää. Jokaisen kasvattajan tulee sitoutua jalostusohjeen noudattamiseen ja avoimuuteen kasvattamiensa koirien terveyden suhteen. Jalostukseen soveltumattomia koiria ei tulisi käyttää. PEVISAan kuuluvien silmä- ja lonkkatuloksiin panostaminen helpottaisi kokonaiskuvan luomista rodun tilanteesta riippumatta siitä, käytetäänkö kyseistä yksilöä jalostukseen vai ei. Periytyvistä luuston ja nivelten sairauksista yleisin, eniten kipua tuottava ja jokapäiväistä elämää haittaava vika on lonkkaniveldysplasia ja sen aiheuttama nivelrikko. BLUP-indeksit otetaan jalostusvalintojen tueksi. Vakaviin sairauksiin pyritään saamaan geenitestit.

Shetlanninlammaskoirilla – sekä uroksilla että nartuilla – tavataan heikkoa sukupuoliviettä. Lisääntymisen näkökulmasta tulisi kiinnittää huomiota siihen, että koirien on pystyttävä lisääntymään ilman ongelmia. Uroksen tulee olla halukas astumaan ja nartun tulee antaa uroksen astua. Myös kokemattomille uroksille kannattaa antaa mahdollisuutensa. Shetlanninlammaskoirat tiinehtyvät yleensä helposti ja nartuilla on useimmiten erittäin hyvä hoivavietti. Ne hoitavat pentunsa itsenäisesti ja mielellään hyvinkin pitkään. Shetlanninlammaskoirat ovat pääsääntöisesti hyviä synnyttäjiä, joskin yleisin synnytykseen liittyvistä vaikeuksista on polttoheikkous eli kohdun supistusten puuttuminen.

Ulkomuoto

Shetlanninlammaskoirapopulaation runsaus, tuontikoirien vieraat piirteet, ominaisuuksien liioittelu ja kasvattajien omat mieltymykset ovat muovanneet rotutyypistä epäyhtenäisen. Jalostuksessa rodunomaisen pään ja ilmeen tavoittelu on erittäin haastavaa, koska oikea ilme saavutetaan ainoastaan täydellisellä pään kiilan, silmien ja korvien harmonialla. Rodun nykyinen käyttömuoto asettaa vaatimuksia myös tasapainoisen ja riittävän kestävä rakenteen tavoittelussa. Shetlanninlammaskoira ei kuitenkaan saa koskaan olla kömpelö tai karkea. Suuri osa tämän päivän populaatiosta on epätasapainoisesti rakentuneita. Rodunomainen, tasapainoinen ja vaivaton liikunta on mahdotonta väärin rakentuneelle yksilölle.

Ulkomuodon jalostuksessa tulee ensisijaisesti keskittyä tasapainoisen ja kestävä rakenteen tavoitteluun. Rotumääritelmän tuntemus ja sisäistäminen ovat ulkomuotojalostuksen tärkein edellytys.

6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

Shetlanninlammaskoirat ry:n jalostusohje määrittelee jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset terveyden, luonteen ja ulkomuodon osalta sekä antaa suosituksia yhdistelmille. Jalostusohje käsittelee myös jalostuksesta poissulkevat tekijät.

Jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset

Jalostukseen käytettävän shetlanninlammaskoiran on luonnollisestikin täytettävä rodun PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt vaatimukset eli sillä on oltava virallinen lonkkakuvauslausunto ja silmätarkastuslausunto, joka ei saa olla 24 kuukautta vanhempi. Rotujärjestö toivoo, että lonkkakuvaus yhteydessä kuvattaisiin myös kyynärät. Jalostusyksilöllä tulee olla virallinen polvitarkastuslausunto ja 1.1.2011 jälkeen syntyneillä myös pentuna suoritettu virallinen silmätarkastuslausunto. Jalostusyksilön on oltava hyväluonteinen, terve ja hyväkuntoinen, eikä se saa sairastaa mitään vakavaa sairautta tai olla sellaisen tunnettu kantaja. Nartun on oltava astutushetkellä vähintään 18 kuukauden ikäinen. Urokselle ei ole asetettu alarajaa, mutta virallisen lonkkakuvauslausunnon voi saada vasta vuoden iässä. Jalostusyksilöltä ei saa puuttua enempää kuin kaksi hammasta. Jalostusyksilön tulee virallisista näyttelyistä Suomessa saada vähintään kaksi EH-tulosta eri tuomareilta. Jalostustarkastuksella voi korvata toisen näyttelytuloksista.

Suosituksset yhdistelmille

Rotujärjestö suosittelee, ettei astutettaisi keskenään kahta koiraa, joilla kummallakin on vähintään kolmen sukupolven sukutaulussa tunnettu PRA-kantaja. Kasvattajan tulisi kuitenkin pyrkiä siihen, ettei PRA-kantajia esiintyisi viiden sukupolven sukutaulussa. Koiria, joiden kummankin on todettu sairastavan lievää (C) lonkkaniveldysplasiaa, ei suositella astutettavaksi keskenään. Yhdistelmän BLUP-indeksin keskiarvo tulisi olla vähintään 100. Mikäli kummallakin jalostukseen aiotulla koiralla on joko pentuna tai aikuisena todettu jokin CEA:n aste, ei niitä suositella astutettavaksi keskenään. Myöskään koiria, joilla on todettu ylimääräisiä ripsiä, ei tulisi yhdistää. Koska ylimääräiset ripset ovat yleistyneet rodussa, voi toisinaan olla vaikeaa löytää jalostuskoiralleen ripsetöntä kumppania. Siksi diagnoosi *distichiasis* hyväksytään, mikäli ripsiä on vähän, eivätkä ne haittaa koiran jokapäiväistä elämää. Kahta koiraa, joilla kummallakin on hammaspuutoksia, ei suositella astutettavaksi keskenään. Myöskään kahta koiraa, joilla on tai on ollut (hoidettu) napatyry ei tulisi yhdistää.

Jalostuksesta poissulkevat tekijät

Koiraa, joka sairastaa PRA:ta ei saa käyttää jalostukseen. (Rodun PEVISA-ohjelman mukaan PRA:ta sairastavan koiran jälkeläisiä ei rekisteröidä.) Myöskään tunnettua PRA-kantajaa ei saa käyttää jalostukseen. Perinnöllinen harmaakaihi (HC) on jalostuksesta poissulkeva silmäsairaus myös. Mikäli koiran on todettu sairastavan keskivaikeaa (D) tai vaikeaa (E) lonkkaniveldysplasiaa, tulee se sulkea pois jalostuksesta. Akillesjänteen repeämää tai varpaan koukistajajänteen luksaatiota (niin kutsuttua kinnervikaa) tai patellaluksaation (polvilumpion sijoiltaanmenon) asteita 2-4 sairastavaa koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Jalostuksesta on suljettava pois myös epilepsiaa tai jotakin (muuta kuin edellä mainittua) vakavaa perinnöllistä sairautta sairastava koira. Mikäli koiralla on ylä- tai alapurenta tai virheasentoiset kulmahampaat sitä ei saa käyttää jalostukseen. Jalostuksesta poissulkevia tekijöitä ovat myös häntämutka, väri- ja pigmenttinvirheet (esimerkiksi lihan värinen kirsu) sekä kivesvika. Arkaa tai aggressiivista koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Suomen Kennelliitto kieltää lisäksi blue merle – blue merle yhdistelmät sekä blue merle – soopeli yhdistelmät.

Suositukset yksittäisen koiran maksimijälkeläismäärälle

Uroksen omistajalta edellytetään, että uros täyttää jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset. Hän myös antaa urosta vain nartuille, jotka myös täyttävät jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset. Mikäli uroksella todetaan jokin vakava sairaus, se todetaan jonkin vakavan sairauden kantajaksi tai sen todetaan periyttävän jotakin sairautta tai virhettä erityisen paljon, uroksen omistajan tulee poistaa uros jalostuksesta välittömästi. Rotujärjestön jalostusohjeen ja Kennelliiton jalostusstrategian mukaan uroksella saisi olla korkeintaan sata (100) jälkeläistä koko jalostusuransa aikana.

6.3 Rotujärjestön toimenpiteet

Rotujärjestö pyrkii elvyttämään rodun perinnöllistä monimuotoisuutta seuraavin keinoin:

- Kasvattajille ja urosten omistajille suunnatuilla kasvattajapäivillä luennoidaan yksilön liikakäytön seurauksista.
- Rodun perinnöllisen monimuotoisuuden turvaaminen vaatii kasvattajalta valveutuneisuutta ja kompromissien tekemistä. Kannustetaan kasvattajia omatoimiseen tiedonkeruuseen jalostuskoirien sukulinjoista.
- Runsaasti käytettyjen urosten omistajia muistutetaan rotujärjestön jalostusohjeen ja Kennelliiton jalostustrategian mukaisesta jälkeläismäärärajasta (100). Urosten omistajilta odotetaan suositusten noudattamista.
- Perinnöllisen monimuotoisuuden köyhtyessä edelleen, määritellään yksittäiselle urokselle suurin sallittu jälkeläismäärä (pienempi kuin nykyinen rajoitus). Rajoitus jälkeläismäärästä anotaan liitettäväksi rodun PEVISA-ohjelmaan.

Rotujärjestö pyrkii palauttamaan rodulle tyypilliset luonneominaisuudet seuraavin keinoin:

- Luonteen merkitystä jalostusvalinnoissa painotetaan kasvattajille suunnatuilla luennoilla ja rotujärjestön julkaisuissa (lehti ja internet-sivusto).
- Rotujärjestön asettamissa jalostusyksilön vähimmäisvaatimuksissa täsmennetään, mitä tarkoittaa hyväluonteinen *koira*.
- *Otetaan käyttöön jalostustarkastuksen käyttäytymisosoio*
- *Kysely shetlanninlammaskoiran kotikäyttäytymisestä mahdollisten ongelmien kartoittamiseksi*

Rotujärjestö pyrkii parantamaan rodun terveydellistä tilannetta ja seuraavin keinoin:

- Kasvattajia ja uroksen omistajia muistutetaan rotujärjestön Jalostusohjeesta ja sen asettamista suosituksista jalostusyksilöille ja yhdistelmille. *Päivitetään rodun jalostusohje.*
- Kasvattajia muistutetaan kasvattajan vastuusta. Kasvattajilta odotetaan rehellisyyttä ja avoimuutta.
- Lisätään kasvattajien ja harrastajien tietoisuutta lonkkaniveldysplasiasta, nivelrikosta ja niiden oireista sekä BLUP-indekseistä julkaisemalla artikkeleja rotujärjestön julkaisuissa (lehti ja internet-sivusto).
- Kannustetaan omistajia tutkituttamaan koiransa – ei ainoastaan jalostusyksilöitä – lonkkaniveldysplasian varalta. Samalla rodun tilasta saadaan kattavampaa tietoa.
- Päivitetään rotujärjestön asettamat suositukset yhdistelmille. Suositetaan, että pentueen vanhempien BLUP-indeksien keskiarvo on vähintään sata (100).

- Päivitetään rotujärjestön asettamat suositukset yhdistelmille. Jatkossa suositetaan C-lonkkaisten jättämistä jalostuksen ulkopuolelle, mikäli C-lonkkaisen käytölle ei ole erittäin painavaa syytä. Hyväksyttävät syyt kirjataan myös jalostusohjeeseen.
- Mikäli lonkkaniveldysplasia lisääntyy rodussa huomattavasti, määritellään lonkkaniveldysplasialle raja-arvo, joka anotaan liitettäväksi rodun PEVISA-ohjelmaan.
- Kasvattajapäivillä esitetään yhteenveto terveys- ja pentuekyselyyn saapuneista vastauksista.

Rotujärjestö pyrkii parantamaan rodun ulkomuodollisia ja rakenteellisia ominaisuuksia seuraavin keinoin:

- Kasvattajille ja harrastajille suunnatuilla kasvattajapäivillä käydään läpi shetlanninlammaskoiran rotumääritelmää ja sen tulkintaa. Samalla voidaan järjestää myös käytännön opetusta.
- Jalostustarkastusten määrää pyritään lisäämään. Tulokset julkaistaan mahdollisuuksien mukaan yhdistyksen internet-sivustolla.
- Jalostustarkastukseen kutsutaan uroksia, joilla on kysyntää ja jo useampia pentueita.
- Kannustetaan kasvattajia ja uroksen omistajia esittämään jälkeläisluokkia rodun erikoisnäyttelyissä.
- Ulkomuototuomareille järjestetään rodun erikoiskoulutusta.
- Ulkomuototuomareita ohjeistetaan rodun epäterveistä tai epätyypillisistä piirteistä.
- Kaikki näyttelytulokset julkaistaan vuosittain Vuosikirjassa.

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Rodunjalostuksen suurimmat uhat ja mahdollisuudet

Suurimmat uhat shetlanninlammaskoirajalostuksessa ovat perinnöllisten sairauksien yleistyminen ja uusien sairauksien ilmaantuminen.

Mikäli rotujärjestön tiedottaminen tai jalostuksen ohjaus ei tavoita kasvattajia, ovat suuria uhkia myös rodun geneettisen monimuotoisuuden köyhtyminen entisestään sekä rodun terveydellisen tilanteen ja luonteen heikkeneminen. Vieraat rotutyypit saattavat saada yhä enemmän jalansijaa ja rotutyypillinen ulkomuoto vääristyy. Pentujen kysynnän ylittäessä tarjonnan jalostukseen saatetaan käyttää rodun keskitasoa heikompia yksilöitä. Myös rekisteröimättömien pentueiden määrä kasvaa.

Luonteen ja käyttäytymisen osalta suurimmat uhat ovat sosiaalisen ja ei-sosiaalisen pelon lisääntyminen, mikäli näihin ei jalostuksessa kiinnitetä huomiota. Lisäksi paimenkoirarodun hyöty- ja työkäytön varmistamiseksi on kiinnitettävä huomiota hermorakenteeseen, toimintakykyyn ja palautumiskykyyn sekä rauhoittumiskykyyn (vs. levottomuus ja häiritsevä vilkkaus). Nämä ovat tärkeitä myös arkipäivässä stressittömänä elämiseen, oppimiskykyyn liittyen sekä harrastuskoirille, rodun ollessa yksi suosituista harrastuskoiraroduista erityisesti agilityssä ja rally-tokossa.

Varautuminen ongelmiin

Suuri rooli on tiedottamisella ja kouluttamisella. Tiedotuskanavina ovat yhdistyksen lehti, kotisivut ja facebook-ryhmä. Koulutusta järjestetään ulkomuototuomareille erikoiskoulutuksen ja kasvattajille kasvattajapäivien muodossa. Näyttelyt, jalostustarkastukset, kilpailut ja kokeet taas ohjaavat

kasvattajia ja koirien omistajia paitsi jalostuksellisissa myös oman koiran kouluttamiseen liittyvissä kysymyksissä.

Tuontikoirien omistajia ohjataan siihen, että koiran taustat selvitetään mahdollisimman hyvin ennen sen jalostuskäyttöä. Sekä koti- että ulkomaisten koirien kohdalla odotetaan, ettei näyttelyissä palkita rotumääritelmästä poikkeavia piirteitä omaavia yksilöitä eikä arkoja koiria. Kasvattajia ohjataan karsimaan jalostuksesta yksilöt, joiden lähisuvussa on ilmennyt perinnöllisiä sairauksia.

Koska rotujärjestö on avainasemassa tiedottamisen ja koulutuksen suhteen, pyritään mahdollisimman samansuuntaisiin tavoitteisiin järjestön joka tasolla. Lisäksi harrastetaan avointa vuoropuhelua niin, että eri toimikuntien ja alaosastojen on helppo toimia keskenään.

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Rotujärjestö pyrkii saavuttamaan vuosille 2018 – 2022 asetetut jalostustavoitteet seuraavin keinoin:

Luonne ja käyttäytyminen

2018 valmistellaan käyttäytymiskysely, aloitetaan aineistokeruu (yhteistyössä Helsingin yliopiston kanssa, prof Outi Vainio), ihanneprofiilin valmistelu luonnetestiin ja MH-luonnekuvaukseen, tiedotusta JTO luonneosion osalta

2019 analysoidaan käyttäytymiskyselyaineisto, tiedotetaan tuloksista ja ohjeistusta sen perusteella jalostusvalintoihin

2020 kysely shelttien käyttötarkoituksesta perhe-, hyöty-/työ- sekä harrastuskoirana, soveltumisesta tehtävään sekä toivotuista persoonallisuuspiirteistä

2021 analysoidaan uudestaan kertynyt aineisto luonnetesteistä ja mh-luonnekuvauksista tiedottamista ja JTO valmistelua varten

2022 JTO valmistelu

JATKUVAT KYSELYT

- avoin ongelmakäyttäytymiseen liittyvä kysely jatkuvasti auki
- vuosittain järjestetään min. 1-2 MH-luonnekuvausta tai luonnetestiä
- lehteen ja nettiin juttuja luonteesta ja käyttäytymisestä
- luonne/käyttäytymisasioiden esillä pitäminen (tapahtumat jne) sosiaalisessa mediassa (mm. fb).

Terveys ja lisääntyminen

2018 päivitetään kyselylomakkeet koskien kinnervika, pentu- ja terveystarkastuksia, joiden tuloksia analysoimalla kartoitetaan shetlanninlammaskoirien lisääntymisterveyttä ja yleistä terveydentilaa

2018 jatketaan PRA-kantajien verinäytteiden keräämistä yhteistyössä Helsingin yliopiston kanssa. PRA-sairaiksi todettujen shetlanninlammaskoirien verinäytteiden keräämistä myös jatketaan

2018 osallistutaan mahdollisuuksien mukaan shetlanninlammaskoirien pinnallisen varvaskoukistajan sijoiltaanmeno –tutkimukseen (Helsingin yliopisto)

2018-2022 Järjestetään kasvattajapäivät vuosittain

2018-2022 Jalostukseen eniten käytettyjen urosten pentuetilastot ja tilastot käytetyistä yhdistelmistä julkaistaan vuosittain / mahdollisuuksien mukaan useammin (vuosikirja / internet-sivusto / lehti)

JATKUVAT TOIMINNOT

- Terveystutkimustuloksia seurataan ja niihin reagoidaan tarvittaessa
- Lonkka- ja kyynärniveldysplasian, patellaluksaation ja silmäsairauksien esiintymistä ja yleistymistä rodussa seurataan. Tuloksiin reagoidaan tarvittaessa.
- Jalostuspohjan laajuutta, sukusiitosprosentin ja tehollisen populaatiokoon kehityssuuntaa seurataan käyttämällä hyväksi Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmästä saatavia tietoja
- Jalostusuroslista on kasvattajien käytettävissä
- Pidetään yhdistyksen pentuvälityslistaa
- Kasvattajille ja rodun harrastajille annetaan mahdollisimman kattavaa tietoa rodun terveydellisestä ja ulkomuodollisesta tilanteesta, luonteiden kehitymisestä, jalostustavoitteista ja –suosituksista

Ulkomuoto

2018 Päivitetään shetlanninlammaskoiran rotumääritelmän tulkinta ja julkaistaan se nettiversiona

2018 Otetaan käyttöön SKL:n jalostustarkastuskaavake rakenteen ja käyttäytymisen osalta

2018-2022 Järjestetään jalostustarkastuksia vähintään kahdesti vuodessa

2018-2022 Jalostustarkastuslausunnot julkaistaan vuosittain / mahdollisuuksien mukaan useammin (vuosikirja / internet-sivusto)

2018-2022 Ulkomuototuomareille järjestetään rodun erikoiskoulutusta sekä rodun arvostelukoe vuosittain ja tarvittaessa

2018-2022 Näyttelytulokset julkaistaan jokaisen näyttelyn jälkeen (internet-sivusto) Näyttelyarvostelut julkaistaan vuosittain (vuosikirja)

7. LÄHTEET

Arvelius, P., & Grandinson, K. (2013). Genetic evaluation of temperament traits in the rough collie. *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research*, 8(4), e36-e37.

Haapanen-Kallio, J. 2015. www.elainystavasilaakari.fi

Kennelliitto. 2011. Käyttäytymiskoe sisältäen käyttäytymistestin ja teoriakokeen koiranhaltijalle (BH)

Kennelliitto. 2014. Koirien tottelevaisuuskokeiden säännöt

Koiranet. 2016. Kennelliitto jalostustietojärjestelmä

Koiranet. 2017. Kennelliitto jalostustietojärjestelmä

Ruefenacht, S., et al. 2002. A Behaviour test on German Shepherd dogs: heritability of seven different traits, *Applied Animal Behavior Science* 79, 2002, 113-132.

Shetlanninlammaskoirat rotumääritelmä

Shetlanninlammaskoirat – Shetland Sheepdogs ry:n rotumääritelmän tulkinta

Shetlanninlammaskoirat – Shetland Sheepdogs ry:n JTO 2006 - 2010

Shetlanninlammaskoirat – Shetland Sheepdogs ry:n rotumääritelmän tulkinta

Shetlanninlammaskoirat. 2016. Shetlanninlammaskoirien terveystarkastus

Shetlanninlammaskoirat. 2016a. Shetlanninlammaskoirien pentuepalautteet

Shetlanninlammaskoirat. 2016b. Shetlanninlammaskoirien kinnerkysely

Suomen agilityliitto. 2016.

Svartberg, K, Forkman, B. Personality traits in the domestic dog (*Canis familiaris*), *Applied Animal Behaviour Science* 79, 133-155.

Svenska Kennelklubben Avelsdata

Tahtitassut ry. 2017.

Vaterlaws-Whiteside, H., & Hartmann, A. (2017). Improving puppy behavior using a new standardized socialization program. *Applied Animal Behaviour Science*.

Wiik A.C., Ropstad E.O., Ekesten B., Karstam L., Wade C.M. & Lingaas F. 2015. Progressive retinal atrophy in Shetland sheepdog is associated with a mutation in the CNGA1. *Stichting International Foundation for Animal Genetics*, doi:10.1111/age.12323

Edellisen JTO:n lähdemerkintöjä:

Eskelinen Esa

Jalomäki Sari

Lappalainen Anu

Menna Nina

8. LIITTEET

Liite 1. MH-tulostaulukko

Liite 2. Shetlanninlammaskoiran rotumääritelmä